

YENİ BİR AYDINLANMA İÇİN

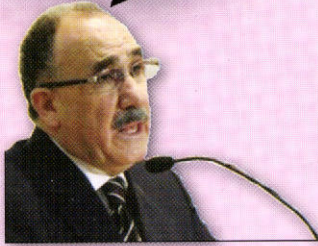
SOSYALİST MEZOPOTAMYA

Kasım 2009 ● Sayı: 26 ● 4 TL ● www.mesop.net

İKİ AYLIK TEORİK POLİTİK DERGİ

EDITÖRDEN

'Açılım'a 'Kürtler sevindi' freni

'Demokratik Açılım' ya da entegrasyon politikası

Ferhat BARAN

İnsanı sömürgeleştirmenin aracı: Dil

Munzur GÜLAPUŞAĞI

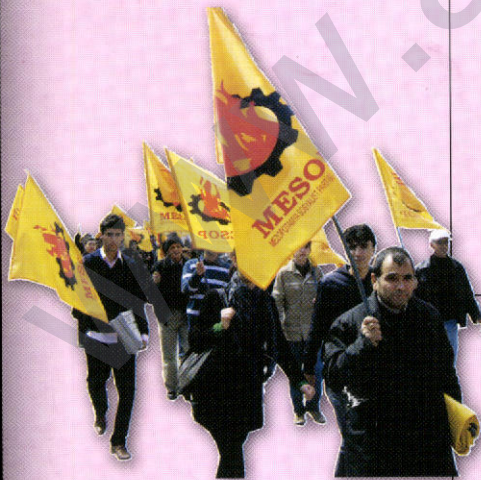

Artık hatırlama ve unut(tur)mama zamanı

Temel DEMİRER

Romanên siyasi ü ideolojik

Lokman POLAT

Mezopotamya Komünist Partisi

S. ÇİFTYÜREK

YENİ BİR AYDINLANMA İÇİN SOSYALİST MEZOPOTAMYA

Kasım 2009 • Sayı: 26 • 4 YTL • www.mesop.net

İKİ AYLIK TEORİK POLİTİK DERGİ

Gün Yayıncılık Tic. Ltd. Şti Adına Sahibi
Halil İbrahim KUMRAL
Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
İnönü Mah. Babil Sok.
No:27/3 80230
Harbiye / İstanbul

Sorumlu Yazışları Müdürü
Ferit Yıldırım
Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
İnönü Mah. Babil Sok.
No:27/3 80230
Harbiye / İstanbul

Sosyalist Mezopotamya
Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
İnönü Mah. Babil Sok.
No:27/3 80230
Harbiye / İstanbul

Telefon/Faks
(0212) 291 46 38

Yayın Türü
Yaygın Süreli Dağıtım

e-mail
sosyalistmezopotamya@mynet.com

Banka Hesap No:
İş Bankası Taksim Şb.
1052 767790
Döviz (Euro) Hesabı
1052 3335933

Baskı
Özdemir Matbaacılık
0 212 5775492
Davutpaşa Cad. 4. Güven Sanayii sitesi
C Blok No: 242 Topkapı-İSTANBUL

Gaziantep İrtibat Bürosu
Yasin Yetişgen
Tel/Faks: 0 342 220 59 94
Atatürk Bul. Bina No: 49
N. Akınal Apt. B Blok
Kat: 6 D: 6 Şahinbey / Gaziantep

İzmir İrtibat Bürosu
Tel: 0 232 445 23 31
cobanatesi_izmir@hotmail.com
847 Sok. No: 14/101
Konak/İZMİR

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRDEN

Aziz Mahmut AK

1

'Demokratik Açılım' ya da entegrasyon politikası

Ferhat BARAN

4

İnsanı sömürgeleştirmenin aracı: Dil

Munzur GÜLAPUŞAĞI

8

Mezopotamya Komünist Partisi

S. ÇİFTYÜREK

11

Artık hatırlama ve unut(tur)mama zamanı

Temel DEMİRER

17

'Kürt açılımı', Kemalizm ve solun figanı

T. ATMACA

27

Serbest piyasa ekonomisi, kriz, üniversiteler...

Sibel ÖZBUDUN

35

Aslolan barışı hazmetmektir

Abdullah DERELİ

41

Romanên siyasî û îdeolojik

Lokman POLAT

44

'Kapitalist olmayan yol'

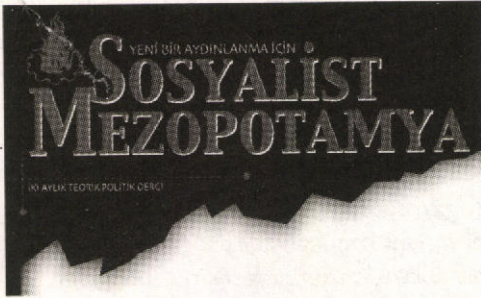
Metin AKTAŞ

47

Vatanseverlik

Namık DURUK

50

'Açılım'a 'Kürtler sevindi' freni

"Tim weha kirine weha xwarin e, ji vî xûyê xwe xêrekî dîtin e."

Diyarbakır'da kötü davranışlarıyla bir arada yaşayan, dahası bu alışkanlıklarından yarar da uman aileler için komşularının ağızdan düşürmediği bir eleştiri cümlesidir. Sayfalar tutacak bir eleştiri ve serzenişi birkaç kelimedede toplayan bu cümle, aynı zamanda söz konusu ailelerin bu alışkanlıklarından kolay vazgeçmeyeceklerine dair bir umutsuzluğu içerir.

Hükümetin yeşil ışık yakması üzerine 8'i Kandil Dağı'ndan, 4'ü çocuk olmak üzere 26'sı Maxmûr mülteci kampından toplam 34 kişi, "açılım" sürecine katkı yapmak için "barış elçileri" sıfatıyla 19 Ekim günü Habur Gömrük Kapısı'na geldiler. Kapıda işletilen Türk yargısı tarafından sorgulanıp serbest bırakıldılar. İktidarın dağdan inişleri teşvik amacıyla yaptığı bu 'tutuklamama' jesti, kamuoyu tarafından yeni bir barış sürecine kapı aralama olarak yorumlandı. Barış talebini her vesileyle dile getiren Kürt halkı, DTP'nin organize ettiği kitlesel kutlamalarla sevincini, coşkusunu ortaya koydu. Buraya kadar her şey

normal... Ve aslında hükümetin de beklentileri çerçevesinde gelişti. Kitlesel kutlamaları hükümet de bekliyordu ki alan tespiti bile yapmıştı.

Ne olduysa bir gün sonra oldu... CHP, MHP, BBP, Ergenekoncu 'Türk Solu' grubu ve bazı sözde sendikacılar tarafından ırkçı telkinlerle kışkırtılan kafileler, sokaklarda Kürtlere, dahası eylemdeki işçilere bile linç girişimlerinde bulundular. Öfkelerini meclis koridorlarına kadar taşıdılar.

Neymiş dertleri? Çatışmalarda ölen askerlerin aileleri üzüntülü iken, dağdan inenler neden serbest bırakılmış da Kürtler sevinmiş!.. Hükümet de biri iki etmeden, başlattığı barış sürecinde ani frene bastı, Avrupa'dan gelmesi planlanan "barış grubu"na gelmeyin dedi. Yetmedi, bu kilitlenmenin faturasını DTP'ye çıkardı, Türk toplumunu tahrik etmekle suçladı.

Gerçekte ortada bir tahrik mi vardı? Yoksa bir asırdır ekilen, 25 yıllık savaş süreci boyunca da adeta hormon katkısıyla endişe verici boyutta çoğaltılan ırkçılık tohumlarının Kürtlere düşman hale ge-

tirdiği toplumun, Kürt halkının her kazanımını kendi kaybı, her sevini ni kendi üzüntüsü olarak algılama hastalığı mı var? Daha da önemlisi, bu tepkileri asker ailelerinin üzüntüsüne bağlayanlar, Kürt halkının -bazılarının gömülü olduğu yer bile belli olmayan- yaklaşık 40 bin çocuğu, yakılıp viran edilmiş 4 bin köyü, faili meçhul cinayetlerde yitirmiş binlerce bireyi, sayıları hala binlerle ifade edilen tutsak siyasetçileri için nasıl bir mazeret geliştirecekler!?

Tablo şudur: Kürtler acılarının sevinçlerini gölgelemesine müsaade etmeyecek seviyede bir mücadele olgunluğunu ortaya koyuyor; başta Türk halkı olmak üzere tüm dünyaya bir "insanlık" ve "barış" dersi veriyorlar!

Olan biteni, "mevcut hükümet barışa yönelik adımlar atmak istiyor, ordu ve ırkçı teşkilatlar ise taban baskısıyla buna engel olmaya çalışıyorlar" şeklinde okumak, arka planında yılların birikimleri yatan tarihi bir manipülasyonu görmemekle eşanlamlı olacaktır. Hükümet zannedildiği kadar da iyi niyetli ve masum değil. Her cepheden gündeme düşen her gelişmeyi kendince değerlendirme niyetini ortaya koyuyor.

Birincisi: Uyum gösterip pay sahibi olmak istediği yeni bölgesel konjonktürün bir gereği olarak Kürt sorunu engelini aşmak istiyor. Ancak "çözüm" adına geliştirdiği argümanlarla sorunun çözümünden çok muhataplarının (örgütlü Kürt muhalefeti nin) çözülmesini amaçlıyor. Sürecin bir bütün pratiğinden bu niyeti anlayabilmek zaten hiç zor değilken, bazen Türk ırkçılarını ikna etmek amacıyla bunu açıkça itiraf da ediyor.

Yoksa "çözüm" planına imza atanlar, günümüz Türk toplum gerçeğini, yıllara yayılmış şovenizm dalgasının toplumun önemli bir kesimini sürüklediği uçurumu bilmiyor olamazlar. Bir elde 12 Eylül kırbacı bir elde Fethullah nasihatleri sentezi eşliğinde 30 yıllık "kul" kültürüyle 'başına vur ekmeğini al' hale getirilen Türk toplumunun, bir tek "Kürtlerin hakları" denince tüylerinin kabarıp karşı çıkar hale getirildiğini biliyorlar.

Milliyetçisinden solcusuna, liberalinden İslamcısına, patronundan işçisine toplumun neredeyse tüm kesimlerinin derin bir ırkçılık havuzunda yüzdürüldüğünü biliyorlar... İşçinin-emekçinin hakkını ara-

Olan biteni, "mevcut hükümet barışa yönelik adımlar atmak istiyor, ordu ve ırkçı teşkilatlar ise taban baskısıyla buna engel olmaya çalışıyorlar" şeklinde okumak, arka planında yılların birikimleri yatan tarihi bir manipülasyonu görmemekle eşanlamlı olacaktır.

mayı ayıp sayarken Kürt karşıtı gösteriler örgütleyen dünyanın en acayip sendikacılarını, ezilen ulusa karşı savaş naraları atan dünyanın en acayip solcularını bu toplumun barındırdığını çok iyi biliyorlar.

Bu nedenle bu tür ırkçı tepkileri peşinen hesap etmedikleri söylenez. Hesap etmişler de, şimdi hesaplarına geldiği için plan dahilinde

kullanıyorlar. "Ey Kürtler! Sizin sorununuzu çözmek istedik. Ama ne yapalım, Türk toplumuna bunu anlamıyoruz. Onları da gücendirmeyecek taleplere girelim, fazla şey istemeyin ki bu işi başaralım..." mesajıyla Kürt muhalefeti baskılamak niyetindedir. Esas amaçları olan "çözmeden çözmüş görünme"ye Kürtleri de razı etme peşindedir.

Yaklaşık 120 yıllık tasfiyeci-imhacı İttihat Terakki geleneğinin; gayrimüslim halkların soykırım ve tehçirinde kendi halkını sonuna kadar suça buluşturmayı başarmış bir anlayışın izlerini taşıyan uzun vadeli bir planla karşı karşıyayız. 'İyi niyetli iktidar'- 'muhafazakar geri toplum' ikili tablosu, resmen danışıklı olduğu ispatlanamasa da devletin derinlerinin arzuladığı bir tablodur. Yani giriş cümlemizdeki "Tim weha kirine weha xwarin e, ji vî xûyê xwe xêrekî dîtin e." tablosudur.

Bu tablodan yarar uman zihniyet, geçmişte ezilen halklara yıkım, sahiplerine başarı getirmişti. Bugünkü dünya koşulları ve Kürt mücadele dinamikleri seviyesinin bu zihniyete yeniden başarıyı tattırması pek mümkün görünmüyor. Ancak yine de ihtiyatı ve bu ihtimali tamamen devre dışı bırakmayarak, asıl sonucu Kürtlerin itaatsizlik mücadelelerini aralıksız sürdürüp sürdürmeyeceklerinin tayin edeceği ni vurgulamak gerekir.

İkincisi: AKP İktidarı, 25 yıllık savaşın yarattığı tahribatı onarmaya yönelik kimi adımları, medya destekli şatafatlı sunumlarla olduğundan daha büyük göstererek, Kürtleri "ölümdense sıtmaya razı" bir atmosferin boğuculuğunda ufuksuz hale getirmeye çalışıyor. Bu nedenle tamamen iyi niyet dışı bir yaklaşımla, attığı ve atacağı adımları yazılı hukuka kaydetmeden, yasal güvencelere kavuşturmadan, uluslar arası kuruluşları gözlemci yaptırmadan ve anadilde eğitim hakkı gibi en insani bir hakkı bile "gerçekleştirilmesi imkansız" gibi göstererek işi kotarma yolunu deniyor.

Uluslar arası hukuki güvencesi olmayan bazı sözlerle PKK'ye silahı bıraktırdıktan kısa süre sonra

Kürt halkının mücadele aktivitesinin düşme eğilimine gireceğinden; "1970'li yıllarda anadilde eğitimi talep ederek başlamıştık, 25 yıllık çetin savaş dahil 40 yılda bu hakkı bile elde edemedikse..." umutsuzluğuna kapılıp talepkar olmaktan önemli oranda vazgeçeceği varsayımından hareket ediyor. 1938 Der-sim İsyanı sonrası yaşanan uzunca sessizlik ve umutsuzluk dönemini farklı dozda ve farklı biçimde tekrarlatma hevesindedeler... Üstelik, sorunun köklü çözümünden uzak, sadece çatışmasızlık ortamını yaratmaya yönelik bazı icraatları olduğundan önemli gösterip, Kürtlerin büyük çoğunluğunu gadre uğramış hissinden arındırarak bunu sağlamaya çalışıyorlar. Yani 'sorunlarıyla barışık Kürt çoğunluğu' oluşturma çabasıdır bu.

Bu yüzden, geleceğin kitlesel sivil itaatsizlik eylemlerinin daha sonuç alıcı olduğunun farkında olarak, bu eylemleri örgütleyecek muhalif kesimlere daha şimdiden baskılarla göz açtırmamayı da ajan-dalarına dahil ettiklerini kestirmek zor değil. Niyet bu, plan bu!..

Dolayısıyla Kürt siyasal örgütlerinin bu planı bozucu uyanıklığı ve ufku bir an bile kaybetmemeleri gerekiyor. Eğer ırkçı teşkilatların karşıt basıncı devreye girip süreci anlık da olsa tersyüz etmeseydi, hükümetin de Habur'dan Diyarbakır'a görkemli karşılama görüntülerini nihai amacı doğrultusunda değerlendirme çabasına girmeyeceğini kim ileri sürebilir!.. Bu nedenledir ki DTP yöneticilerinin, adeta

bir zafer kutlaması havasında geçen karşılama kutlamalarının görkemine boğulmadan, bunun bir zafer olmadığını, hükümetin sunmak istediği gibi sorunun çözümü yönünde büyük bir adım hiç olmadığını, dahası gelenlerin yararlandırıldığı yasanın bile onur kırıcı olduğunu sık sık vurgulamaları gerekiyordu. Bunu yaptıkları/yapabildikleri söylenemez.

Kürt halkı kendi ulusal haklarını talep ederken, 'hassasiyet' adına Türkiye'deki ırkçı gürhün üzüntü veya sevinçlerine göre kendini ayarlama tuzağına asla düşmemeli. Çünkü bu gürhün gözünde en iyi Kürt ölü Kürttür, en iyi Kürt hiçbir şey istemeyen Kürttür(!) Kürt cephesi taleplerinde ve bu taleplerin karşılanma biçiminde evrensel standartları, insanlık ailesinin geldiği seviyeyi esas almalıdır. Ve çatışmasızlık ortamını yaratmaya yönelik adımların, çatışmayı yaratan asıl sorunun kendiliğinden çözümü anlamına gelmeyeceğinin bilinciyle, barış ortamına yönelik talepler ile sorunun çözümüne yönelik talepleri ayrı ayrı sistematize edip mücadeleyi daha sağlıklı zeminlerde sürdürmeyi planlamalıdır.

***

Dergimizin elinizdeki sayısı yine birikim arttırıcı ve ufuk açıcı makalelerle yüklü. Tamamına yakını gündemdeki konulara ilişkin olan bu yazıların sizler tarafından dikkatle ve beğeniyle okunacağını umuyoruz.

Gelecek sayıda daha güçlü buluşmak dileğiyle...

Aziz Mahmut Ak

'Demokratik Açılım' ya da entegrasyon politikası

"Kürt Açılımı" olarak başlayıp "Demokratik Açılım"a dönüşerek devam eden, fakat içeriğiyle müphem vaka, niyete göre yenen bir meyve tadı vermeye başladı. Herkes bu söylemi kendi niyetine göre değerlendiriyor. Bir yanıyla "demokratik standartların yükseltilmesi"dir, diğer yanıyla "devleti ve milletiyle bölünmez bir bütün olan Türkiye Cumhuriyeti'nin bölünmesi"; bir başka yanıyla ise onlarca yıldır devam eden ve bu haliyle sürdürülemez bir durum alan Kürt sorununun çözümü için atılmış ilk adım...

'Açılım'ın gizemi

Bu politikayı yürüten hükümet ve ona yakın çevrelere bakılırsa, "Kürt sorununun bu şekliyle ortaya konulmasında büyük bir isabet sağlanmıştır... Herhangi bir etnisiteye mal etmeden sorunun tartışılması, ondan ne anlaşıldığının ortaya konması yerinde bir adımdır..." Kürt sorununu ilk kez gündeme geliyormuş gibi algılayan ya

da öyle algılanmasını sağlamaya çalışan bu çevrelere göre, Kürt sorununun çözümü doğrultusunda nelerin yapılabileceğinden çok nelerin yapılamayacağından anlaşılması çok daha önemlidir! Ayrıca "Fazla ileri gidilmemeli, olmayacak talepler ileri sürülmemeli; çünkü Türk kamuoyu bu konuda çok duyarlı!" türünden tehditvari yaklaşımlar da bu çevrelerin salladıkları bir sopa...

Mevcut rejimi değil değiştirmek, tartışmak dahi istemeyenler ise, bu yaklaşımın aksine, yeni söylemin kendisinin bile ileri derecede bir 'bölücülük' olduğunu iddia etmektedirler. Bunlara göre, hükümet, ABD'nin hazırlamış olduğu "demokratik açılım" siyasetiyle "ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni bölmek ve parçalamak isteyenlere hizmet etmektedir." Hatta şimdiden "ne olduğu bilinmeyen demokratik açılım söylemiyle bölünme tohumları ekilmiştir" bile...

Kürt cephesine gelince; ortaya konulan yaklaşımların daha den-

geli olduğunu söyleyebiliriz. Ne "Kürt sorunu çözülüyor" diye sevenler oldu, ne de "bütün bunlar yeni kandırmacalardır" diye yerenler... "Domokratik Açılım" politikasını hükümete mal etme yanılığısına düşmekle birlikte, genel olarak ilk günlerde ortaya konulan aşırı iyimserlik, ordudan gelen klasik mesajlar ve buna paralel yürütülen şiddet politikası neticesinde belli bir dengeye ulaştı. Artık kimse bugünden yarına Kürt sorununun çözülebileceğini beklemiyor; hemen hemen herkes, mevcut politikaların ilelebet gündemde kalamayacağından emin olsa da, adil ve kalıcı bir çözümün ciddi mücadeleler gerektirdiğini biliyor.

Hemen teslim etmekte fayda var; eğer amaç, bugün içinde bulunduğumuz önü-sonu belli olmayan, ne olduğu da bilinmeyen sonuçsuz tartışmalara ortam hazırlamak idiye, net bir başarıdan söz edebiliriz. Herkes her şeyi konuşuyor, ama gerçek mesele ısrarla gözardı edilmeye çalışılıyor. Türkiye gibi düşünce özgürlüğünden mahrum bir ülkede tartışmaya ze-

min açılması olumlu bir gelişmedir, fakat bu tartışma ortamında özellikle Türkiye halkı, bilinen belli bir bakışın esiri haline getirilmeye çalışılıyor. Sorun, tek taraflı bir bakışla, bütün toplumsal ve ulusal vechelerinden arındırılarak "dağdakilerin indirilmesi" boyutuna indirgeniyor. Ve daha da ilginç, Kürt halkına karşı suç işlediği sabit olan TC Devleti'nin kendisini nasıl temize çıkaracağı sorulmadan, dağdakilerin affedilip affedilemeyeceği tartışılıyor! Dağdakilerin inmesi, silahların susması, her türlü siyasal mücadelenin demokratik bir hak olarak kabul edilmesi ve bunun için uygun bir zemin hazırlanması elbetteki önemlidir. Fakat lanse edilmeye çalışıldığı haliyle sorun eğer birilerinin "yeniden topluma kazandırılması" ise, hemen söylemekte fayda var: Kürt halkı bu seviyeyi çoktan geride bırakmıştır. Dağdakiler, onlarca yıldır süren bir sorunun isyana varmış sonucudur. Kürtlerin ve diğer azınlıkların mevcut durumu kabul edilmeden ve bu somutluktan ileri gelen hakları tanımadan, dağdakilerin inmesi hiçbir sorunu çözmeyecektir. Basit haliyle sorun, devlete karşı suç işleyen birilerinin yeniden topluma kazandırılması değil, yıllardır inkar ve asimilasyon politikasına dayalı kırımcı zihniyetin sahibi olan TC'nin ayakta kalmak için nelerden vazgeçeceği- dir.

Doğal olarak bu da güçler dengesine bağlı bir durumdur. Yani durup durduk yerde TC, ne demokratik standartları yükseltir, ne Kürt sorununun çözümü için adım atar, ne de çok korkulduğu gibi "vatani ve milletiyle bölünmez bir bütün olan Türkiye Cumhuriyeti" bölünür... Başlayan sürecin sonunda nelerin olacağı, bütünyle siyasal ve toplumsal güçlerin mücadele gücü ve kabiliyetine bağlıdır. Bugün gündemde olmayan ve kimsenin de düşünmediği 'Türk ve Kürt halkının yanı sıra bütün azınlıkların kendi haklarının bilincinde eşit yurttaşlar olarak yaşayabilecekleri gerçekten demokratik ve emekten yana bir düzen'in kurulması hiç de hayal değildir...

Devletin sürdürüğü politikayı değiştirme ihtiyacı hissetmesindeki başat neden, klasik deyimle "yönetemezlik" durumunun giderek artmasıdır. "Yönetemezlik" durumu silahlı mücadelenin güç kazanmasından, yani klasik halk savaşı stratejisinde yer alan kurtarılmış bölgelerden kaynaklanıyor.

Yeni politikanın sebepleri

"Demokratik Açılım" politkasının nedenleri üzerinde durmadan önce, bu politikanın menşe'i hakkında birkaç söz söylemekte fayda var. Karşıtlarınca iddia edildiği gibi bu politika AKP'ye ait değil; R.T. Erdoğan,ın, şiddetli ve hakarete varan eleştiriler neticesinde açıkladığı gibi bu politikanın sahibi devlettir. Yine bildiğimiz gibi "devlet politikası", bütün partiler tarafından savunulması gereken bir politikadır. Şimdiye kadar sürdürülen Kürt politikası, Kıbrıs politikası ve Ermeni politikası gibi... Bu durum, şimdiye kadar rejimin en sadık bekçileri olarak bilinen CHP ve MHP'nin devletin yeni politikasını benimsemediklerini ve karşı durduklarını akla getirebilir. Bu konuyu daha ileride ele almakla birlikte şu kadarını belirtmekle yetinelim; yeni Kürt politikası, Cumhurbaşkanı A. Gül'ün söylediği gibi, Kürtlere karşı bir "entegrasyon" politikasıdır, içeride ise devletteki güç odakları arasındaki iktidar mücadelesinin bir aracıdır...

AKP ve temsil ettiği kesimler, bu aracı diğerlerine (CHP ve MHP) göre daha etkin kullanıyorlar, hepsi bu! Yoksa diğer siyasal partilerden farklı bir çözüme sahip olduklarından değil. AKP'nin tabanında hala ciddi bir Kürt potansiyeli olması bu politikayı derhal benimsemesinde ciddi bir rol oynamıştır. Fakat şunu da unutmamak gerekir ki, yakın bir geçmişte R.T. Erdoğan "istemeyen gider" dediğinde de aynı Kürt potansiyele sahipti. Gerek temsil ettiği sınıfsal yapı ve gerekse dayandığı ideolojik kaynaklar gereği AKP, sorun Kürt sorunu olduğunda, diğer par-

tilerden niteliksel bir fark göstermemektedir. AKP'nin bu politikayı rahatlıkla benimsemesinin birinci nedeni devlet ise, diğer nedeni de uluslararası güç odaklarının Ortadoğu ve Kürtlere yönelik politikasıdır.

TC Devleti'nin sürdürüğü politikayı değiştirme ihtiyacı hissetmesindeki başat neden, klasik deyimle "yönetemezlik" durumunun giderek artmasıdır. Sözüünü ettiğimiz "yönetemezlik" durumu silahlı mücadelenin güç kazanmasından, yani klasik halk savaşı stratejisinde yer alan kurtarılmış bölgelerden kaynaklanıyor. Silahlı mücadele cephesinde epeydir taraflar konumlarını korumayı başarı saymışlardır. Ne PKK güç arttırımı ve yeni mevziler kazanmayı tercih etmiş, ne de TC Devleti gerillayı yok etme yoluna gitmiştir. Zaman zaman mevzii çatışmalara girmekle birlikte, taraflar zımni bir anlaşma içinde mevzilerini korumayı kazanç saymışlardır. Sözüünü ettiğimiz "yönetemezlik" durumu, silahlı mücadeleye bağlı olarak gelişmiş olsa da artık ayrı bir güç odağı olarak hareket edebilecek denli güçlenen halk hareketidir.

Kürt halkı, artık geleneksel politikayla yönetilemeyeceğini, daha önce genel seçimlerde olduğu gibi yerel seçimlerde de ortaya koydu. DTP, kazandığı 8 ilin 6'sında ezici bir üstünlük sağladı. Örneğin, Hakkari'de oyların %80'ini alırken, Diyarbakır ve Batman'da %60'ın üzerinde oy aldı. %50'nin altında kaldığı illerden biri Iğdır, diğeri ise Dersim. DTP'nin Türkiye genelindeki oy oranı Kürt nüfusun niceliği göz önüne alındığında hala aşağılardadır, fakat Kürt nüfusun yoğun olarak yaşadığı illerde DTP'nin oy potansiyeli devletin tahammül sınırlarını zorlayacak bir düzeye ulaşmış durumdadır. Özlü bir ifadeyle, yönetilenler artık eskisi gibi yönetilmek istemiyor; yönetenler ise eskisi gibi yönetemiyor... Farklı bir yöneten-yönetilen ilişkisi gerekiyordu ve "Demokratik Açılım" politikasını gerekli kılan nedenlerden biri budur.

Kürtlerin devlete kavuşması

Bir diğer önemli neden, Güney'de Federe Kürt Devleti'nin kurulmasıdır. TC Devleti, fiiliyatta böyle bir gelişmenin önünü alamayacağını biliyordu, fakat hiç değilse resmen tanınmaması için büyük çabalar sarfetti, ancak başarılı olamadı. Sıkça tekrarladığı gibi en önemli "kırmızı çizgileri"nden biri tuzla buz oldu. Çünkü, Güney Kürdistan'daki Kürt varlığının siyasal bir güç olarak örgütlenmesi ile büyük güçlerin çıkarları aynı noktada kesişti. Birilerinin dediği gibi Güney'de Kürt Devleti emperyalizmin eseri değildir. Yıllardır bu bölgede zaten siyasal bir Kürt varlığı vardı. Yeni olan, Güney Kürdistan'ın bir devlet olarak örgütlenmesi ile ABD ve Batı'nın çıkarlarının aynı noktada kesişmesidir. Bu durum TC'yi yeniden konumlanmaya zorladı. Ve nihayetinde bükemediği bileği öpmek zorunda kaldı. Bugünlerde, değil Federe Devleti yıkmak, kendi egemenliği altındaki Kürtleri yönetebilmek için bu devletin ayakta kalması uğruna elinden geleni yapmaya çalışıyor; siyasal ve ekonomik işbirliği anlaşmaları birbirini izliyor... Daha da önemlisi, Türkiye'de "Kürt" adını bile telafuz etmeyen D. Baykal, Mam Celal ile görüşmek için sırasını bekliyor.

Diğer gelişmeler

Kürdistan ve Ortadoğu'daki diğer gelişmeleri yazmadan önce şu somut gerçeği özellikle belirtmekte yarar var: 25 yıldır süren bir iç savaş neticesinde, Türkiye coğrafyasının önemli bir kesimi ve K.Kürdistan'ın hemen hemen tamamı ekonomi dışıdır. Genel ekonomiye ciddi bir katkısı olmadığı gibi, savaşa ayrılan kaynağın ötesinde ciddi bir kaynağın tüketicisi durumundadır. Bu durumu yarı felç bir insana benzetebiliriz. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün dediği gibi "entegrasyonun bir yolu bulunmazsa" bu hasta vücudun önemli bir kesimini kesip atmak zorunlu bir hal alabilir.

Bu hasta vücudun kurtarılması için birinci adım kan kaybının durdurulmasıdır. Sadece silahlı çatışmalar akla gelmemeli, aynı zamanda ekonomik kayıplar ve her

Gündeme aldığı "Demokratik Açılım" politikası, bir yanıyla da TC'nin kendi çıkarları ve yayılmacı amaçları doğrultusunda iş görecektir. Eğer Ortadoğu ve Orta Asya'da sözü edilebilir bir güç olmak istiyorsa, kendisini frenleyen ve giderek güçten düşüren sorunlarını çözmek durumundadır.

gün biraz daha kendi geleceğini inşa etmenin yolunu Türkiye'den uzaklaşmakta bulan Kürt halkının siyasal ve psikolojik durumu da göz önüne alınmalıdır. Türkiye'nin çeşitli yerlerinde Kürtlere yönelik kısmi saldırıların da bu süreci hızlandırdığını belirtmekte yarar var.

Bu objektif durumun yanı sıra Türkiye'nin girmiş olduğu uluslararası angajmanlar... Örneğin, AB üyeliği süreci, BTC (Bakü-Tiflis-Ceyhan) ve Kerkük petrol boru hattı ve en son Nabucco... Rusya'dan AB ülkelerine sevk edilen doğalgaza alternatif olarak düşünülen ve ABD ile AB ülkeleri tarafından desteklenen Nabucco projesi hem Türkiye'ye önemli bir rol biçiyor ve aynı zamanda da Türkiye'nin yeniden şekillenmesine yol açıyor. İstikrarsız bir ülke, bu kadar ciddi ve uzun vadeli projelere ev sahipliği yapamaz. Bu nedenle TC, kendi aşıl topuğu olan Kürtlerle yeni ilişkiler geliştirmek zorundadır.

Gündeme aldığı "Demokratik Açılım" politikası, bu yanıyla da TC'nin kendi çıkarları ve yayılmacı amaçları doğrultusunda iş görecektir. Eğer Ortadoğu ve Orta Asya'da sözü edilebilir bir güç olmak istiyorsa, kendisini frenleyen ve giderek güçten düşüren sorunlarını çözmek, en azından hafifletmek durumundadır. Aksi durumda, hızla değişen güç dengeleri ve buna bağlı olarak gündeme gelen yeni stratejiler Türkiye'yi istemediği bir istikamete sürükleyebilir.

Sonuç olarak

Zaten bildiğimiz, fakat "Demokratik Açılım" politikasıyla iyice belirginleşen en önemli durum, Kürt halkının bundan böyle bir ulus bilinciyle hareket edeceği ve

bu davranış biçiminden vazgeçme imkanının kalmadığıdır. Ulusal hareketin yoksul köylü, küçük burjuva ve lümpen proleter karakterine ulusal burjuvazi de eklenmiştir. Uzun zamandır unutulmuş haliyle ulusal sorun, aynı zamanda palazlanan Kürt ulusal burjuvazisinin pazar mücadelesi sorunu halini de almaya başlamıştır. İşbirlikçi burjuvazi AKP üzerinden devlete bağlanırken, ulusal burjuvazi de giderek DTP saflarında toplanacaktır. Ulusal hareket, bilinen tabirle, düşünsel anlamda "kendisi olmak" yolunda gemileri yaktırmıştır. Her ne sebeple olursa olsun, Kürtlerin bir başka millet lehine kimliklerinden ve çıkarlarından feragat etme dönemi son bulmuştur. Bu bilinç sıçraması, AKP saflarındaki Kürtleri de etkileyecektir. Zamanı, hızı, biçimi ve yöntemi koşullara bağlı olarak ele alınıp değerlendirilmekle birlikte, Kürtler önlenemez bir şekilde ulus olarak örgütlenme sürecine girmişlerdir. Şimdiye kadar da olan buydu diyenler olabilir, ama artık yeni evreye varılmıştır ve bu evre yeni taktik ve strateji, buna bağlı olarak örgütlenme anlayışı gerektirmektedir. Ortadoğu siyasetinde, devlet olmasalar bile Kürtler, devletmiş gibi rol alacaklardır.

Bununla beraber, bu sürecin fiili bir devlet oluşumuyla sonuçlanacağını söylemek aşırı bir iyimserlik olur. Kürtlerin kendi kaderlerini tayin edebilecekleri bir ortamın yaratılması ve kendi kaderlerini ne yönde tayin edebilecekleri konusunu ayrıca ele almak gerekir. Anlatmaya çalıştığımız, Kürtlerin, Ortadoğu siyasetinde, devlet olmadıkları halde bir devletmiş gibi etkili bir siyaset takip edebilecekleridir. Bu imkanlar artık elde edilmiştir. Ancak bu duruma uygun bir politika takip edemeyecekleri, bütünüyle Kürt siyasetinin niteliğiyle alakalıdır.

İkinci önemli konu; "Demokratik Açılım" söylemiyle birlikte, gelgitler olsa da, "barış" kavramının geri dönüşü olmayan bir tarzda gündeme girmesidir. Bugünden yarına barış ummak saflık olur. Zaman zaman kılıçlar çekilebilir, çatışmalar yaşanabilir, diğer ben-

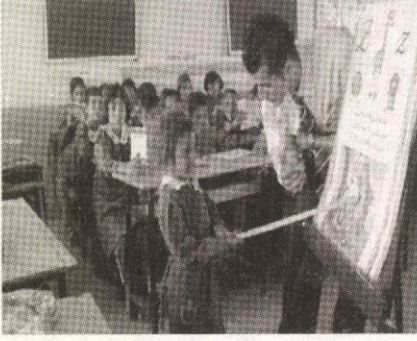
zer süreçlerde olduğu gibi yeni ölümler ve şok edici olaylar meydana gelebilir; fakat bunların hiçbirini "barış" kavramını ortadan kaldırmayacaktır. Mevcut güçler dengesi ve Ortadoğu'ya ilişkin global politikalar değişmediği müddetçe "barış", "demokratik açılım", "çatışmasızlık ortamı" vb. kavramlar, yeni siyasal mücadele araçları olmaya devam edeceklerdir. Bu süreci kesintiye uğratabilecek müdahale, Kürtlerden değil, devlet içindeki egemenlik mücadelesinde güçlerini önemli ölçüde yitiren geleneksel odaklardan gelebilir. Giderek zayıflayan, ancak hala önemli mevzilere sahip bu güç odakları yeniden etkili hale gelirlerse, gerçekten, yeni bir inkar ve imha politikası gündeme gelebilir.

Bu sürece ilişkin takınılması gereken tavra gelince... "Demokratik Açılım"a içi boş bir siyasal mücadele aracı olduğu için karşı mı çıkmalı? Yoksa, "açılım"ın cazibesine kapılıp koşulsuz desteklemeli mi? Açık ki bu süreçten fazla şey beklemek büyük bir hayal kırıklığı yaratacaktır. Devletin şimdiden az çok anlaşılabilir yol haritasına

bakıldığında, en iyi ihtimalle varacağı yer, kültürel hakların -özerkliğin değil- tanınmasıdır. Anadilde eğitimin serbest bırakılması, Kürtçe ve Zazaca başta olmak üzere diğer dillerin de her düzeyde kullanılmasıdır vb... Zaman zaman gündeme gelen "Bask Modeli" düzeyine değil varmak, bugünkü zihniyetle yanına yaklaşmak dahi zor.

Buna karşın sosyalistler, bu süreci, yani "açılım" kavramını, kendi talepleriyle anlamlandırmalı ve gündeme sürmelidirler. Tam demokratik ortam!.. Yani çağdaş kapitalist ülkelerde olduğu gibi, ırkçı ve faşist olmayan bütün düşüncelere örgütlenme özgürlüğü!.. Bütün yasaların bu doğrultuda yeniden ele alınması, gerekli değişikliklerin yapılması... Kürtlerin yanı sıra bütün halkların haklarının yasal güvence altına alınması... Elbetteki "barış"ın nasıl ve hangi koşullar altında sağlanacağı konusunda son söz tarafların tasarrufundadır, fakat adı konulmadan atılacak her adımın büyük riskler oluşturacağı bilinmelidir. TC Devleti, geçmişte çokça örnekleri görüldüğü gibi, ulusal hareketi silah-

sızlandırmak için gayri-resmi alanda her türlü güvenceyi vermiş, ancak daha sonra verdiği bütün "söz"leri "unutarak" yeniden klasik politikalara yönelmiştir. Geldiğimiz aşamanın bu durumun çok ötesinde olduğunu bilmekle birlikte bu tehlikeye işaret etmekte fayda var. Herşeye rağmen, yasal güvenceler sağlandıktan sonra her türlü barış ortamı, silahlı mücadeleye tercih edilmelidir. Silahlı mücadele, sadece devlet açısından değil, halk açısından da yıkıcı bir mücadele yöntemidir. Kürt halkının yıllardır çok ciddi ekonomik ve sosyal yıkımlar yaşamının ötesinde, ciddi bir toplumsal travma halinde olduğu açık bir gerçektir. Mücadelenin demokratik yollarla ve barışçıl bir ortamda seyretmesi her şeyden önce Kürtler açısından ciddi bir kazançtır. Bu ortam sağlansa, Kürt halkı, kuşkuya yer bırakmayacak şekilde eşitlik ve özgürlük mücadelesinde çok kısa sürede büyük başarılarla imza atacak siyasal donanımına sahip olduğunu ortaya koyacaktır.

İnsanı sömürgeleştirmenin aracı: Dil

"Manevi devamlılığın ve uyumun yokluğu, inanç kaybına ve kültür boşluğuna yol açmaktadır." (Emperyalizmin Yeni İdeolojisi, sy.80)

İnsanın çocuklukta edindiği dil ile daha sonra sömürgecinin diliyle düşüncesini oluştururken yaşadığı sorunsal, salt basit bir yeni dil öğrenmeden çok farklı psikolojik, toplumsal, zihinsel sorunlara işaret eder. Hatta her yeni dil öğrenme süreci insanda olumlu ve olumsuz izler bırakmadan gerçekleşemez.

Sömürgeleştirilmiş insandaki dil sorunu yeni bir dil öğrenme sürecinden daha farklı sorunlar içerir. En başta beyaz adamın dilini öğrenmek bir zorlamayı içerir; bu dili öğrenme çok gönüllü bir istek bile olsa, insanın kendi çocukluğundan kopmadan bunu yapması mümkün görünmüyor. Yani kişi beyaz adamın dilini öğrenirken ruhunda, bilincinde, benliğinde adeta kendisini, çocukluğunu, o güne değin olan egosunu atarak yapmaya zorlanıyor. Zorlanıyor diyorum, çünkü sömürgeleştirme açık ve gizli, ideolojik ve fiziki zora ve zorbalığa dayanmakta.

Sömürgeleştirilenin gelişim sürecinde öğrendiği iki şey vardır; birincisi kendi geldiği kimliğin ne kadar 'ilkel', 'geri' ve 'güçsüz' olduğu; ikincisi de egemen unsurun, beyaz adamın gücünün ve zorunun farkına varmaktır. Bu iki öğre-

nilmiş şey, sömürgeleştirilenin sosyalizasyonunda, kişiliğinin oluşumunda, ruhsal ve zihinsel gelişiminde belirleyici olmuştur. Sömürgeleştirilenin kendisinde duyduğu aşağılık kompleksi, kendisini aşağı görme kompleksi ve beyaz adamın ontolojisi, sömürgeleştirilenin kişiliğini, bilincini ve ruhsal oluşumunu zedelemiştir.

İnsan kendi sürekliliğinden ve anlamından kendi varoluşunu çözümlendiğinde anlamlı sentezlere ulaşabilir; insan kendisinden kaçarak bir kimse olamaz, ancak bir kukla, bir pinokyo olabilir. Pinokyo'nun tek gelişen yanı burnudur; kişiliğini başkasının yanılmasıyla oluşan birisinin varlığı yalanın üzerine kurulu olduğundan, pinokyo gibi burnu uzar, kendinden kopan bir insanda içtenlik, samimiyet olmaz, kandırmacı, aldatmacı bir kişilik gelişir. Bu kişilik ve kimlik bir karış yalandır.

Zorlama, aşağılama, mecbur bırakma, zorbalık olmadan hiç kimse kendi sürekliliğinden ve kimliğinden sapmaz; hiç kimse kendisini aşağı görmez, annesinden öğrendiği dili aşağılamaz, ruhuna, bedenine, zihnine acı veren zorbanın dilini benimsemeyiz. Aksi durumların yaşandığı yerde sonuç insanın bozulmasını anlatır.

"Hepsi de bu lisani (Kürtçe kastediliyor) bildiği için utanıyor gibiydiler." (Sıdika Avar, Dağ Çi-

çeklerim, sy.100)

"Martinikli çocuklar okulda önce kendi lehçelerini hor görmeyi öğrendiler." (F.Fanon, Siyah Deri Beyaz Maske, sy.23)

Hangi kişilik kendi annesinin dilinden utanır? İnsan neden kendi lehçesini hor görmek zorundadır? 1990'lı yıllarda yapılmış olan kamuoyu araştırmasına göre, Kürtlerin yüze 95'i Kürtçe eğitime karşı çıkıyor. Böyle bir sonuç ve bu sonucu ortaya koyan zihniyeti normal görmek mümkün mü? Dünyanın herhangi bir yerinde böyle bir sonuç bir vakıa olarak incelenir, araştırılır, tartışılır, orada toplum ve egemen çoğunluk öncelikle kendisini tartışmaya açar. İnsanın ve bir canlının kendi doğasının dışında davranması ancak çok özel koşullarda vuku bulur; şartlı refleks deneylerinin yaşandığı yerde insan kendi doğallığının dışında tepki verir. Cezalandırılma deneyleri olmadan, insan kendi sürekliliğinden sapmaz.

"İdealleştirme ve dışsallaştırmayla olduğu kadar, bastırma ve ketlemeyle de özün büyük alanları karanlıkta bırakıldığı için birey, kendine ilişkin görüş gücünü yitirir; gerçekten ağırlıksız ya da nensesiz bir gölge durumuna gelmese de böyle olduğuna inanır." (Ruhsal Çatışmalarımız, sy.138)

Ne büyük bir kötülüktür, kendisine hakaret edenin dilini öğrenmek; ne büyük zorbalık olsa gerek, insanın kendisinde sadece kötü anıları çağrıştıran bir dilde istikbalini aramak; kötü çağrışımları bastırarak, dişlerini sıkarak, içindeki yarayı kanata kanata bir dili öğrenme mecburiyetinde olmak.

İnsanın ağırlıksız ve nesnesiz bir gölge durumuna gelmesinden bahsediyor yazar. Ve bu sonuçlara normal bir batı toplumunda varıyor. Zorun, zorbalığın, ilhak ve işgalin ölçüsüz ve keyfi olduğu bir yerde, insan kendi özüne hangi kötülükleri yapmazki!.. Normal bir ülkede ödül-ceza, takdir-kınama birlikte tecrübe edilirken, sömürgeleştirme sürecinde insan sadece ceza tecrübe eder; insan ırksal, etnik varlığından dolayı kaygı duyar, zaman onun ruhunda, bilincinde anksiyeteye yol açar. Ve sömürgeci egemen çoğunluk sahip olduğu güçle, kendi kimliğinden olmayana ruhsal, zihinsel, sosyal olarak silahsızlandırarak, dirimsel güçlerini acze uğratarak, sömürgeleştirileni kendi kendisinin ötekisi yapar; çocukla anne ve babasını birbirinden kopararak hem kişisel hem de kuşakların sürekliliğini kesintiye uğratar. Mc.Knight, Avustralya'nın yerli halkı Aborjinler üzerine yaptığı çalışmada, sömürgecilerin "kuşak farkı yaratmaya karar verdiklerini" söyler. "Çünkü" der, "kuşak farkı genç kuşağın etkilenmesini kolaylaştırıyordu ve sadece bu farkı yaratmayı gayet iyi başardılar." Ve çocukların, genç kuşakların kendi yaşlılarını "cahil myall" (İngilizce konuşamayanlar) olarak gördüklerini, maddi olarak daha kudretli, siyasi erki ve gücü olan sömürgecinin kültürüne ve diline yöneldiklerini gözlemler. (Bkz. Antropolojik Açıdan Şiddet, sy.183-187-188) İstikbalini sömürgecide arayan bu yeni kuşakların bütün çabalarına karşın erkekler sığırtmaç olurken, kızlar da beyazların evlerinde hizmetçi oldu.

Bu bağlamda şunu demek mümkün: Sömürgeleştirilen kendi kişisel, içsel, kültürel dinamiklerinden ve çelişkilerinden başka şeye sıçrayan bir sentez olmadı ya da batının, batılı olanın özümsemesinden oluşan bir şey değil, kendi kendiliğinden, sürekliliğinden sapan "ağırlıksız, nesnesiz bir gölge" oldu. Sömürgeci sömürgeleştirdiğine bir şey veriyorsa bunu alicenaplığından yapmaz, onun direncini kırmak içindir; onu oturduğu sofraya davet ediyor ama onun karnını doyurmak için yapmaz, onu aşağılamak içindir; ona kendi

konuştuğu lisanı öğretiyorsa bunu insani bir misyon taşıdığından yapmaz, onun akılsal melakelerini rehin almak için yapar, ondaki düşünce sürecini çökertmek, dilini peltekletirmek için ona kendi dilini öğretir. Sömürgeci sömürgeleştirdiğinin toprağını, tarihini, kültürünü, emek gücünü ilhak ve işgal ederek sömürgeleştirilenin ontolojisini nasıl nesnesiz bir gölgeye dönüştürüyorsa, dilin ulusal, kültürel ve tarihsel alt yapısını ilhak ve işgal ederek, dili de kullanışsız hale getirmekte. Bütün yol tabelalarının beyaz adamın dilinde işaretlendiği bir yerde, yerlinin dili ona yol aldırtmaz. İşte en büyük zorlama/zorbalık, insanın kendi zorbasının dilini öğrenmeye mecbur edilmesidir. Bir zorbalığın dilile konuşmak konuşanın ruhunu, bilincini, bedenini acıtır. James Joyce şöyle diyor:

"Konuştuğum dil benim olmadan önce onun dili. Ev, İsa, bira, usta kelimeleri ikimizin ağzından ne kadar bambaşka çıkıyor. Ben bu kelimeleri ruhum tedirgin olmadan konuşamıyorum, yazamıyorum. Bana bu derece yakın ve bu derece uzak olan bu dil benim için her zaman sonradan edinilme bir dil olarak kalacak. Kelimelerini ben yapmadım. (...) Onun dilinin gölgesinde ezilip büzülüyor ruhum." (Akt. E. Sait, Kültür ve Emperyalizm, sy. 336)

Ne büyük bir kötülüktür, kendisine hakaret edenin dilini öğrenmek; ne büyük zorbalık olsa gerek, insanın kendisinde sadece kötü anıları çağrıştıran bir dilde istikbalini aramak; öfke duyarak, lanet ederek, kötü çağrışımları bastırarak, dişlerini sıkarak içindeki yarayı kanata kanata bir dili öğrenme mecburiyetinde olmak. Ve mecbu-

riyetin olduğu yerde, direniş de vardır. Sömürgeleştirilenin direnişini algılayabilmek için parmağa değil parmağın işaret ettiği yere bakmalı; ya da Anna O.'nun dudaklarını işaret ettiği gibi, bütün gerçek insanın dudağından içeridir. Soyundan, renginden, dilinden dolayı öteki olmayan birisi ondaki maskeyi görür, tıpkı Kürtlerin yüzde 95'inin kendi ana dillerinden eğitime karşı çıktıklarını görmesi gibi...

"Maske çok şey ifade eder, ama daha fazlasını saklar... Maskeyi taktığı sürece insanın iki şeyi vardır, kendisi ve maskesi." (E. Canett, Kitle ve İktidar, sy.371-372)

Yüzde 95'e takılarak yargıda bulunanlar, aslında sadece gördükleri maskeyi yorumlamış oluyorlar. ABD ülkesinde işgalci, ilhakçı ve sömürgeci beyaz yönetim, yetiştirme yurtlarına yerleştirdiği Kızılderili çocuklara telafuz edilebilir bir isim verdikten sonra, bir yığın baskı ve uygulamayla çocukların geldikleri yerle ruhsal ve bedensel bağları kopartılarak beyazların dili öğretilir. İlginç olan, yetiştirme yurtlarındaki bu uygulamaları yaşamış birisi olan Franchis La Fleschen'in anlattığına göre, "çocuklar yasak Omaha dilini, kendi aralarındaki oyunlarda, maceralarında ve bir arkadaşları öldüğünde kullanırlarmış" (Bkz. Sömürgecilik ve Eğitim, sy.97) Çocuklar acılandıklarında, ayrılık olduğunda, kendi aralarında oynarken, bir arkadaşları öldüğünde, ölüm ve acı onlara kendi ana dilleri olan Omaha dilini çağrıştıran duygu öz-kendileri olurken, diğer şeyler ise maskedir. Çünkü sömürgecinin dilini öğrenmek, beyaz adamın yaşam tarzını taklit etmek bir maske; fakat bu maske, maskenin arkasındaki öz-kendilerine, iç dünyalarına acıyı yaşatır; insanın kendi öz-değerleri ve içsel arzuları temelinde gelişmeyen bir öğrenme hem zorlamadır hem de zorbalıktır.

İnsanın ait olduğu kültür, kökensele düşünme tarzı ve idrak ölçüleri içinde ve anadilinin eşik dil olmadığı bir öğrenme süreci, içten gelen bir yönlendirmeyi, derinleş-

meyi, zenginleşmeyi ve özümsemeyi içermediğinden, bu öğrenme insanda içsel bir devinime, senteze yol açmaz; aksine insanın düşünsel, entelektüel dünyasında ve dilsel gelişmesinde fakirleşmeye ve büzümeye neden olduğu gibi psişik oluş sürecini de zedeler.

"Bir toplumu bir arada tutan şey, o toplumun anlamlar dünyasının bir arada oluşudur." (Castoriadis, Akt. Kimlik Yanılsaması, sy.124)

Sömürgeci ise sömürgeleştirdiği toplumun anlamlar dünyası olan maddi ve manevi değerlerini işlevsizleştirerek, o toplumu kendi bağlamında egemenlik altında tutmaya çalışır. Sömürgeleştirilenin işlevsizleştirilmesinin önemli araçlarından birisi de beyaz adamın lisanıdır. Sömürgeleştirilenin kendi varlığını ortaya koyabilmesi, kendi varlığına işlev kazandırabilmesi için, istikbal elde edebilmek için sömürgecinin değerlerini, lisanını, kültürünü, yaşam tarzını benimsemek zorundadır. Sömürgeleştirilen, bunu yapabilmek için öncelikle kendi özbenliğine sırtını dönerek, beyaz adamın lisanını öğrenir. "Yürüyenler" romanında şöyle bir pasaj var:

"Leyla, okul kitaplarında yazan ve öğretilen her şeyin gerçek olduğuna inanmazdı. Kafası çelişkilerle doluydu... İmla ve metinler sadece Fransa hakkındaydı. Resim derslerindeki konular bile Fransa'dan alınıyordu... Peki ama ya Arap obası ve kum denizinin kıyısına vuran küçük, beyaz deniz kabuğu?.. Kimse Leyla'dan bu manzaradan resmetmesini istemiyordu. Bu öbür hayatın, sadece sessiz kalma hakkı vardı." (Melike Mukaddem, Yürüyenler, sy. 148-149)

***

Julran Jaynes (1976), Homeros'un İlyada destanındaki kahramanları üzerine yaptığı çalışmada, kahramanların bir iç sorumlulukla değil, tanrılara olan itaatleriyle davrandıklarını; İlyada kahramanlarının kendi egolarına yabancılaştıklarından dolayı, kahramanlarında kendilerine özgün kimliklerinin, edimlerinin ve doğal olarak kahramanlıklarının olmadığına

İnsan kendi çocukluğuna, benliğine, toplumuna, geldiği yere yabancılaşarak, kendinden uzaklaşarak yeni bir dili öğreniyorsa; ve yeni dil o güne kadarki bilgisini, zihniyetini, anlayışını kötürümleştiriyorsa; bu öğrenme süreci kişiyi ruhsal, zihinsel olarak zenginleştirmenin aksine fakirleştirir.

dikkat çeker. Bu anlamda da sömürgelerde insanların sömürgecinin dilini öğrenmesi süreci önemli oranda kendinden, çocukluğundan, çocukluk hafızasından, hayallerinden kopmayı, uzaklaşmayı, yabancılaşmayı içerir. İnsan bir dil öğrenirken çocukluk dili, ana dili, düşünce dili eşik dildir; her yeni öğrenilmiş olan dil, söz, kavramlar çocukluk ve düşünce dilinin güçlenmesini, zenginleşmesini sağlar. Eğer yeni dilin öğrenilmesi insandaki olanı güçlendirip zenginleştiriyorsa sağlıklıdır, aksi durumda bozucu, yıkıcı ve rahatsız edicidir.

Bunun için insandaki öğrenme sürecinin özbenimizi, anadilimizi, düşünce dilimizi, içsel dünyamızı tetikleyici bir biçimde ve içerikli olması gerekir. Sömürgecinin sömürgeleştirdiğine dayattığı 'öğrenme', ötekini öbür hayatını, özbenini daha fazla bastırmayı, dağıtmayı, çoraklaştırmayı, öbür hayata daha da sessiz kalmaya zorlamayı içerir. Ve sömürgeci bunu kendi çıkarlarına giden yol hariç diğer bütün alternatifleri yok ederek yapar; böylece sömürgeleştirilene istikbal olarak sömürgecinin işaret ettiği yolda gitme dışında başkaca bir imkan da bırakılmamış olur. Sömürgecinin lisanını öğrenmek arzusu, sömürgeleştirilenin kendi akılsal yeteneklerini, kendi kendisini yoksullaştırmasını içerir. O kendi yüzündeki maskeyi, usunu, yaşam tarzını ağırttıkça içini karartır; o beyaz adamın lisanını öğrendikçe kendi anadilini, düşünce dilini fakirleştirir; o beyazlaşmak istedikçe kendi imajıyla, içsel değerleriyle daha fazla savaşmak zorundadır.

"Sömürgeci bağımlılık asla tam bir burjuva modernliğe değil, sadece 'zayıf ve bozulmuş bir karikatür-

re' izin verecektir." (Milliyetçi Düşünce ve Sömürge Dünyası, sy.59)

***

İnsan kendi çocukluğuna, benliğine, toplumuna, geldiği yere yabancılaşarak, kendinden uzaklaşarak yeni bir dili öğreniyorsa; ve yeni dil o güne kadarki bilgisini, zihniyetini, anlayışını kötürümleştiriyorsa; bu öğrenme süreci kişiyi ruhsal, zihinsel olarak zenginleştirmenin aksine fakirleştirir. Çünkü beyaz adamın dili ve bu dili öğrenme, kişiyi aşağılayan bir süreç olarak gelişmekte. Normal koşullarda insanlar görüş ve duyuş dünyalarını derinleştirmek, genişletmek ve zenginleştirmek için başkasının dilini öğrenir ve bu öğrenme süreci insanı aşağılamayan, aksine mutluluk duyacağı bir öğrenme deneyi olurken; sömürgeleştirilen için sömürgecinin dilini öğrenmek kendinden uzaklaşmayı içeren mutsuz bir süreçtir. Ve sömürgeleştirilen sadece bir dil öğrenmez; bu öğrenme sömürgeleştirilenin kendi kendisinin terkiine dönüşürken, sömürgeci değerlerin ve dilinin "öğrenilmesi" tecrübesine dönüşür.

Aslında gerçek olan tek bir şey var; sömürgecinin dili insanı sömürgeleştirmenin aracıdır. Bu o kadar ki, dil, sömürgeci sistemi koruyan, yerleştiren kaba güç kadar yıkıcı bir silahtır. Öncelikle yerlinin zihinsel, ruhsal silahsızlandırılmasının ve kişideki direnci kırmanın bir aracıdır; tıpkı tank, top gibi yıkıcı bir silahtır. Arno Gruen, "Böylece algılayışımız giderek daha fazla sol beyin yarımküresiyle, yani duyumsal olanın aktarılmadığı bir yerle sınırlanır. Gerçi bir zamanlar kapsayıcı olan bilincimiz yine varlığını sürdürür, ama bilinçdışının 'yeraltı'nda. Bir çocuğa korku ve dehşeti bastırması için ne kadar baskı uygulanırsa bilinç daralması o kadar fazla, sağ beyin yarımküresinin algılama olanaklarının bu çocuğun beyninde aldığı yer ise o kadar az olur" diyor. (Bkz. Empati Yitimi, sy.66-67) Bu anlamda sömürgecinin dilini öğrenme süreci sömürgeleştirileni zenginleştirmez, aksine daraltır ve özgüven kaybına yol açar.

Mezopotamya Komünist Partisi

1 - Kürdistan komünist hareketlerinin birliği üzerine epeyce yazdım, başka yoldaşlar da yazdı. Komünist birliğe ilişkin yazdıklarımı toplarsak sanırım bir kitap oluşturur. Bunları belirtmekle bundan böyle birliğe ilişkin yazmayalım demiyorum, sadece komünist birliğin pratiğine vurgu yapmak istiyorum. Çünkü geline aşamada, somutumuzda birliğin teorisinden çok pratiği önem kazanıyor. Öyle ki, Kürdistan komünistlerinin birliğin örülmesine hizmet edecek somut pratik-politik adımlar geliştirmeleri, birlik teorisinin derinlikli üretilmesine de hizmet edecektir. Yani teorisinin pratik-politik faaliyeti yaratıcı yeniden üretime zorlaması evresini geride bırakarak, tersine, artık pratiğin giderek teorik-ideolojik faaliyeti yaratıcı yeniden üretime zorlaması gerektiğine inanıyoruz. Kürdistan'ın mevcut siyasal ikliminde komünistlerin birlik yolunda atacakları her pratik adımın sonuçları, bugün ve gelecek açısından büyük önem kazanacaktır. Kısacası dün birkaç adım önde teoriye önem verdik. Geline aşamada birkaç adım önde pratiği, yani komünist birliğin pratiğini öne çıkarmalıyız.

Kürdistan'da "komünistim" diyen ve komünistlerin birliğini savunan herkes, bundan böyle birliğin önemi ve gerekliliğini izah eden teorik açıklamalardan ziyade komünist birliğin pratiğine odaklanmalıdır. Komünist iddiayı taşıyan herkes, bulunduğu yerden birliğin pratikte örülmesine ilişkin somut adımlar geliştirse yol alırız, alabiliriz. Daha da önemli olan, komünist birlik uğruna tabandan, yerelden zengin ve özgün somut adımlar ne kadar geliştirse, geliştirebilirsek, o oranda Kürdistan komünist hareketinin büyük fotoğrafına ulaşmada yol alabiliriz. Tam da bu nedenle "Kürdistanlı komünistim" diyen her birey, çevre, grup, her yoldaş buldukları yerde sadece komünist birliğin genel geçer propagandası ile yetinmemelidir; propaganda somut içerik kazandıracak büyük-küçük toplantıları, ikili görüşmeleri, tartışmaları da geliştirmelidir.

Doğa ve bir parçası olan insan da nasıl ki sürekli yeniden üretim esas olarak küçük olan tarafından gerçekleştiriliyorsa, siyasal organizma olarak partilerde de esasen tabanda, hücrelerde, yani yerelde sürekli yeniden üretim tayin edicidir.

Taban siyasal yaşamda canlı olmazsa, tepede kurmada kendini tekrar kaçınılmazdır. Bu bakışla komünist birlikte de tabandaki, yereldeki zengin arayış ve tartışma kilit önemdedir.

Doğrudan birliği amaçlayan pratik eylemlilik süreçlerinin tümünde, Kürdistan'da açık meşru bir komünist partinin artık ertelenemez gerekliliği ile birlikte program ve programdan daha önemli olacak olan tüzük sorunu ele alınıp tartışılmalıdır. Çünkü nasıl bir politik programdan daha ziyade, nasıl bir parti, partinin işleyişi ve iç demokrasi sorunlarının toplamı olarak tüzük hayatı önemdedir. Tepeden inmece, başka bir ifadeyle "yukarıda birkaç kişi program ve tüzüğü yazıp önümüze koydu" denilmesini istemeyen herkes, her yoldaş, program ve tüzüğün temel çizgilerine odaklanmış bir arayış ve tartışmayı geliştirmelidir. Burada herkes program ve tüzük uzmanı olsun diye bir şey önerilmiyor, önerilmez de. Ama herkes, gerek kendisinin bulunduğu koşullardan, gerekse işçi ve emekçilerin genel koşullarından hareketle komünist birliğin program ve tüzüğünün belli başlı temel çizgilerini, yani kalkış nokta-

larını tartışmalıdır.

2 - MESOP Girişimi'nin kendisi zaten Kuzey Kürdistan'da komünist birlik yolunda atılmış bir adımdır. Ama daha önce de belirttiğim gibi bu, birlik hedefine doğru yarım kalmış bir adımdır. Özetlemek gerekirse birkaç cümleyle: MESOP Girişimi, 2003 yılı sonunda, komünist birliğin ürünü olarak oluşturuldu. Bu oluşuma farklı siyaset geleceğinden gelen kadrolar birlikte karar verdi. Verilen karar, Kürdistan'da açık bir komünist partinin süreçte yaratılmasıydı. Atılan bu ilk küçük adım süreçte geliştirilecek ve partiye doğru büyütülecekti. Hedef ana hatlarıyla böyle belirlenmişti. Atılan ilk küçük adım partiye doğru büyütülmesi, iki temel eksen üzerinde geliştirilecekti. Bir yandan yarım kalan komünist birlik uğruna mücadeleyi geliştirmekle, diğer yandan MESOP üzerinden hem ideolojik-teorik yeniden üretim hem de pratik-politik faaliyetle partileşme hedefi başarılabilecekti. Bu iki görev doğrultusunda neler yapıldı veya yapılmadı sorusuna bütünlüklü bir yanıt bu yazının boyutunu aşar. Şu kadarını belirtmekle yetineceğim:

Teorik-ideolojik alanda MESOP Girişimi, önemli bir adım attı. Çıkarıldığı "Sorunlama Belgesi" çerçevesinde gerçekleştirdiği zengin ve farklı ideolojik yeniden üretimin üzerinden "21.yy'da Özgürlük ve Sosyalizm Manifestosu"na ulaştı. Başka bir ifadeyle uzun bir zaman diliminde her yoldaş "ben" olarak konuştu, yazdı, üretti. Bu zengin "ben"imiz üzerinden yeni bağlayıcı "biz"im olarak Manifesto üretildi. Bunu daha işin başında Sosyalist Mezopotamya Dergisi'nin ilk sayısında "zengin benimiz üzerinden yeni bizim olanı üretmek" olarak belirtmiştim. MESOP Girişimi'nin başarılarından biridir Manifesto. Kürtçe, Türkçe, Fransızca basılan Manifesto ile stratejik olarak rotamızı belirlemede artık zorlanmayız inancındayım. MESOP'un diğer bir çabası Kürdistan komünistlerinin birliği uğruna mücadeleyi aralıksız sürdürmesi oldu.

MESOP'la başlatılan birlik yolunda başlangıçta birlikte adım attı-

Yazılı ve sözlü propaganda-mızda, fotoğrafın bütünü olarak Kürdistan komünistleri vurgusu sürekli öne çıkarılmıştır. Komünist iddiaya sahip herkese "gelin Kürdistan komünist hareketinin büyük fotoğrafını oluşturmak üzere birleşelim" çağrıları yazılı ve sözlü olarak çıkartılmıştır.

ğımız kimi yoldaşlarla yolun belli bir yerinde yollarımızın ayrılmış olmasına rağmen MESOP, Kürdistan komünistlerinin birliğini istikrarlı bir siyasal çizgi olarak geliştirdi. Bu alandaki tüm güçlüklerle, elverişsiz iklimle rağmen MESOP bir an olsun kararsızlığa düşmeden komünistlerin birliği fikrini ve pratiğini geliştirmede istikrarlı yürüyüşünü sürdürdü. Yazılı ve sözlü propaganda-mızda, fotoğrafın bütünü olarak Kürdistan komünistleri vurgusu sürekli öne çıkarılmıştır. Komünist iddiaya sahip herkese "gelin Kürdistan komünist hareketinin büyük fotoğrafını oluşturmak üzere birleşelim" çağrıları yazılı ve sözlü olarak çıkartılmıştır. Bu çağrılar, pratik-politik mücadele içerisinde bugün de yapılıyor. Ki bu çabaların er veya geç olumlu sonuçlar üreteceğine inanıyorum. Çünkü MESOP'un esnek, yapıcı ama kararlı birlik çağrı ve pratiğinin de etkisiyle yarım kalan komünistlerin birliği hedefinin yeni komünist unsur ve çevrelerle tamamlanacağına, en azından yeni önemli adımların atılacağına verileri güçlüydü. Bu bir süreç olarak işliyor.

MESOP Girişimi, Kürdistan ulusal demokratik hareketinin birliği uğruna yine istikrarlı bir politik hat izledi. Kendi dışındaki ulusal demokratik parti, çevre ve şahsiyetlerle birlikte önce KUDÇG'de sonra TEVKURD bünyesinde olumlu katkılar yaptı. MESOP kadroları, ulusal demokratik hareketin birliği uğruna yapılan tüm ortak toplantılarda, bir yandan kendi komünist kimlik ve niteliklerini belirterek farklılıklarının altını çizirken, diğer yandan ulusal demokratik güçlerle ortak ulusal özgürlük paydası üzerinden hareketin genel birliği için üzerlerine düşen görev ve sorumlu-

lukları yerine getirmenin, getireceğinin sorumluluğuyla davrandı. Bunu kararlılıkla sürdürdü, sürdürüyor.

MESOP kadroları, ulusal demokratik birlik çalışmaları boyunca her platformda, siyasal parti ve örgütlerimizin kendilerini başkalarının eleştirisi üzerinden kurmamaları gerektiğinin altını çizdi. Başkalarının eleştirisi üzerinden kendini tarif etmenin ulusal demokratik birliğe hizmet etmeyeceğini belirtmenin ötesinde gerekçeleriyle ortaya koydu ve bu söylemine uygun davrandı. Denilebilir ki MESOP, siyasal parti ve örgütlerin işçi-emekçi halka kendi politik program ve hedeflerinin tanıtımı üzerinden gitmeleri gerektiği konusunda önemli katkılar yaptı. Ek olarak, siyasetten ayrı düşüp örgütsel olarak yollarımızın ayrıldığı eski yoldaşlarla siyasi dost kalabilme kültürünün gelişmesinde teorik söylemin ötesinde pratikte de iyi bir sınav verebildi. Burada vurgulamak istediğim: Kürdistan'da MESOP'u aşacak olan yeni tür komünist birlik adımı, MESOP'un bu önemli değerlerini kendi değerleri olarak görüp sahiplenirse, politik ve örgütsel süreklilik sağlanmış olur. Her defasında Kürdistan komünist hareketi "sil, yeni baştan başla" türünden başlangıç yapmaktan kurtulur.

3 - MESOP çalışması kurgulanırken, Girişim-Hareket-Parti şeklinde üç belli başlı evre olarak planlanmıştı. Teorik, ideolojik yeniden üretim olarak Girişim Evresi, 21. Yüzyıl'da Özgürlük ve Sosyalizm Manifestosu ile tamamlanmıştı. Manifestoyla birlikte hem ideolojik-teorik üretim alanında üzerinde yürüyebileceğimiz stratejik yönelimi belirlemiş hem de yeni ideolojik üretimi sürekli kamçılacak bir dinamizmi arkalamış olduk. Demek istediğim, Manifesto ile teorik-ideolojik yeniden üretim sorunlarımız bitmedi, ama üzerinde sürekli yeniden üretim yapıp açımlayacağımız belli başlı stratejik hatları belirlemiş olduk. Dolayısıyla Manifesto'yla birlikte pratik-politik örgütsel faaliyet MESOP'un öncelikli ya da ağırlıklı görevi haline geldi. Yani politik ve örgütsel alana

dönük yoğunlaşmayla hareket olma evresine adım attık. Bir süreden beridir tüm imkanlarımızı zorlayarak politik ve örgütsel aktiviteyi geliştiriyoruz.

Hareket olma sürecinde tüm gücümüzle politik görev ve sorumluluklarımıza odaklanmış olmamıza rağmen, sürecin biz komünistlere yüklediği görevlere denk bir faaliyeti üretebildiğimiz söylenemez. Siyasal gelişmelerdeki hıza ayak uyduramadığımızı bilmemiz gerekir. Dolayısıyla partiyi kurma öncesinde yaşayıp aşmamız gereken hareket olma evresini tam olarak yaşamadan partileşmek zorunluluğuyla yüz yüze geldik, geliyoruz. Hızlanan dış ve iç siyasal gelişmelerle yüklü zamanın üzerimizdeki basıncı artıyor. Başka bir ifadeyle zamanın basıncı parti kurma sürecini hızlandırmamızı zorluyor.

Parti olma basıncının sadece MESOP bünyesindeki komünistleri değil, Kürdistanlı tüm komünistleri zorladığı kanaatindeyim. Siyasal yaşamın akışını kendimizin ritmine göre ayarlayamayacağımıza göre, zamanın basıncını en azından hafifletmenin yolu, bizim pratik-politik adımlarımızı hızlandırmamızdan geçiyor. Bunun yolu, hareket evresini parti adı altında yaşamaktır. Evreler arasında aşılmaz duvarlar yoktur. Geçişli özellikleri dikka te alındığında, evrelerden birinden diğerine sarkan görevlerin olabileceği genel doğrusunu biz de somutumuzda yaşayacağız. Yani parti kurmayı öne alarak bir dönem, belki de uzun bir dönem parti adı altında hareket evresini yaşayacağız. Sürecin bize, genel olarak Kürdistan komünistlerine dayattığının bu olduğu inancındayım. Tartışalım, derinlikli irdeleyelim ve hep birlikte karar verelim, ama verilecek olan kararın arkasında kararlı duralım.

Herşeyde olduğu gibi siyasette de bazen erken kurumsallaşma, erken bir adım, yıkımı getirebilir. Ama bazen geç kalınmış adımlar da çürümeye yol açabilir. Karşıt gibi görünen bu iki öğeyi değerlendirip karar verirken, birincisi; Kürdistan siyasetindeki muhtemel iç gelişmelerin, yani TC yetkililerin koyduğu adla "tarihsel fırsat" diye özetlene-

Gerek MESOP kadro yapısının, gerekse MESOP'u açacak olan birleşik bir komünist parti hedefinde bir süreden beridir görüştüğümüz ve belli bir mesafe aldığımız yoldaşların toplamından olmak üzere, Kürdistanlı komünistlerin parti kuruluşuna odaklanmış bir faaliyeti hızlandırmaları lazım.

bilecek olan gelişmelerin, ikincisi; küresel ekonomik krizin ağır sosyal sonuçlarının komünistler için yaratacağı lehte siyasal iklimin verilerini bütünlüklü değerlendirerek karar verelim.

İçerisinden geçtiğimiz süreçte, siyasal gelişmelerin, yani iç ve dış koşulların toplamı olarak sürecin kendisinin lehimize örgütleyici potansiyelinin bulunduğunu ve bunun giderek güçleneceğini öngörebiliriz. Bu lehte örgütleyici potansiyeli aralamak istiyorsak, Kürdistan'da açık meşru bir komünist partisini kurmada acele etmemiz gerekiyor. Burada vurgulamak istediğim, partiyi kurmuş olmanın kendisinin de komünistler lehine örgütleyici potansiyelinin olacağıdır. Yani, Aziz Mahmut yoldaşın tabiriyle "partinin kurulmasında bir keramet" olabilir! İllaki gerek partiyi kurma arayışının kendisi, gerekse partinin kurulmuş olmasının ardından çıkaracağı davetiyelerin katacağı değerler olacaktır.

Dolayısıyla gerek MESOP kadro yapısının, gerekse MESOP'u açacak olan birleşik bir komünist parti hedefinde bir süreden beri görüştüğümüz, tartıştığımız ve belli bir mesafe aldığımız yoldaşların toplamından olmak üzere, Kürdistanlı komünistlerin parti kuruluşuna odaklanmış bir faaliyeti hızlandırmaları lazım. Partiyi odaklanmış birlik çalışmalarında basılması gereken merdiven basamaklarını atlamayalım. Ama daha hızlandırılmış bir tempoyla basamakları, yani birlik için atılması gereken adımları aşalım. Aşmamız gerekiyor.

İsim ve nitelik ilişkisi

MESOP çalışmasını başlatan ilk toplantıda doğal olarak tartışılan konulardan biri de isim sorunuydu.

Öncelikle, partinin ve çıkarılacak olan derginin adı ne olacaktı? Tartışmaların sonucunda partinin adı Mezopotamya Sosyalist Partisi, derginin ise Sosyalist Mezopotamya olarak belirlendi. Kürdistan tabiri yerine Mezopotamya adının kullanılmasında yasal engellerin varlığı belirleyici olmuştu. Partinin adındaki "sosyalist" kavramı ise oy çokluğuyla belirlendi. Sosyalist ismine itiraz eden yoldaşlar vardı. Ki itiraz edenlerden biri de bendim. Ancak itirazlarımıza rağmen isim MESOP olarak oy çokluğuyla belirlendi. Tartıştık, birbirimizi ikna etmeye çalıştık. Ama çoğunluk iradesi MESOP olarak şekillendi. İşleyiş olarak buna denilecek bir şey yoktu. Bu ad altında bugüne kadar mücadelemizi sürdürdük.

Ama aynı demokratik işleyişin, yani parti içi sosyalist demokrasinin bir unsuru daha var; bu da çoğunluk kararına muhalefet edenin görüş ve önerilerini partinin yazılı basınında dile getirme özgürlüğüdür. Ben ilk toplantıda sosyalist adı yerine komünist adının kullanılmasını önermiştim. Kabul edilmeyince muhalefet şerhimi belirtmiştim. Şerhim özetle şuuydu: "Parti kurma aşamasına geldiğimizde ben yazılı/sözlü olarak parti adının komünist olması gerektiğini gerekçeleriyle birlikte yazacağım. Partiyi ikna etmeye çalışıyorum." Azınlık olarak çoğunluk kararına uymak her yoldaş gibi benim de görev ve sorumluluğumun gereği, azınlığın çoğunluk olmasına hedefine bağlı olarak görüşlerimi her yoldaş gibi yazmak da haklarım gereğidir. Bunun gereği olarak, komünist nitelikli bir partinin niteliğiyle uyumlu isminin de "komünist" olmasını öneriyorum. Gerekçelerim özetle şöyle:

Birincisi; komünist önerisine karşı çıkan yoldaşların esas gerekçelerini, "Kürdistan'da halk komünist tabirinden uzak durur, sıcak bakmaz, kitlelerle ilişki kurmada zorluk çekeriz" şeklinde özetleyebiliriz.

O zaman da bu gerekçeye itiraz etmiştim, şimdi de. Uzun uzun izaha girmeden belirteyim. 1970 sonrası, Kuzey Kürdistan örgüt ve partilerinden biri hariç hepsi Mark-

Kavramlar nötr değildir. Kavramlar, özellikle politik kavramlar mesajlarla yüklüdürler. Eğer gerçekten kavramların dili varsa ve bizler gerçekten komünist nitelikli bir parti kurmak istiyorsak, o halde partinin adı da niteliğinin tamamlayıcısı olmalıdır.

sist, Leninist ya da Maoistti. Bu örgütlerin kadroları halka yazılı, sözlü propaganda yaparken, ateşli seminerler, paneller verirken, Marx, Lenin, Stalin ve Mao'dan alıntılarla ulusal özgürlüğün ve sosyalizmin savunusunu dile getiriyorlardı. Kullanılan bütün kavramlar komünist partilerin, komünistlerin kullandığı kavramlardı. İsimleri komünist değildi ve nitelik olarak ne oranda komünist oldukları elbette tartışılmıyordu, ama Kürdistanlı parti ve örgütler, halka, emekçilere kendilerini Marksist, Leninist, Maoist olarak tanıtırıp propaganda ettiler, tanıttılar, geniş kitlelerle bu şekilde bağ kurmaya çalıştılar, kurdular da. "Canım o zaman dönem farklıydı, dünyada sosyalizm rüzgarının tesiri halen Kürdistan'da güçlü hissediliyordu. 'Ho Ho Ho Chi Min, bir iki üç daha fazla Vietnam!' rüzgarı esiyordu" denilebilir. Misyon partisi olmayı varlık gerekçelerimizden birisi olarak görüyorsak, rüzgarın yönüne göre hareket etmenin doğru olmayacağı üzerinde hemfikiriz demektir. Bugün rüzgarın sosyalizm lehine esmediği doğrudur. Zaten hem misyon kavramı tam da burada anlam kazanır, hem de komünist örgüt ya da partinin nitelikli yapısı böylesi dönemlerde şekillenir. Rüzgarın komünistlerden yana estiği evrelerde komünist olmayanlar da süreç tarafından komünist olmaya zorlanır. Ki bu gelişmeler, yani sosyalist rüzgarın sürükleyiciliğinin basıncı altında partiye katılanlar, beraberinde partinin komünist niteliğinden aşınmaya da yol açar, her yerde açmıştır da.

Demek istediğim şudur: Eğer partinin niteliği komünist olacaksa, eğer kadroları, üyeleri, işçi-emekçi halka ulusal özgürlük gibi başat hedef ile birlikte kapitalist sömürüye karşı da tavır alıp propaganda geliştirecekse, o zaman partinin adı da komünist olmalıdır. Olguyu adıyla çağırarak gerekiyor. Bu iç tutarlığın da bir gereğidir.

İkincisi; eğer komünist partinin nesnel koşullarının var olup olmadığını tartışma dışı tutuyorsak, yani Kürdistan'da komünist bir parti için gerekli olan sınıfsal ayrışmanın gerçekleştiğini veri olarak kabul ediyorsak, bu nesnel veriler üzerinden

iradi bir adım olarak komünist nitelikli partinin gerekliliğini savunuyorsak, partinin adı da komünist olmalıdır. Çünkü partinin adı, bir yanıyla partinin programını özetler, özetlemelidir de. Kürdistan özgülünde de partinin adı, komünist nitelikli bir parti programını özetleyecek, yani doğrudan çağrıştıracak bir ad olmalıdır. Dünyanın 200'ü aşkın ülkesinde komünist partiler komünist adıyla faaliyet yürütüyorlarsa, işçi sınıfının nesnel varlığının son derece zayıf olduğu Güney Kürdistan'da Kürdistan Komünist Partisi/Irak adıyla faaliyet sürdürülüyorsa, Kuzey'de komünist tabirinden neden uzak durulmuş?

Kavramlar nötr değildir. Kavramlar, özellikle politik kavramlar mesajlarla yüklüdürler. Eğer gerçekten kavramların dili varsa ve bizler gerçekten komünist nitelikli bir parti kurmak istiyorsak, o halde partinin adı da niteliğinin tamamlayıcısı olmalıdır. Niteliğimiz komünist, adımızı ise sosyalist ya da devrimci, emek vb. koyarak emekçi yığınları ürkütmeceğimizi düşünüyorsak yanılırız. Elbette işçi-emekçi yığınlar adımıza ve ne/neler söylediğimize bakacaklar. Ama daha fazlasıyla komünist iddia ile davranan kadro ve üyelerimizin ne yaptıklarına bakacaklar. Unutmayalım ki işçi-emekçi halkın kulağından çok gözleri tanıklık eder. Bu genel kural bizde de değişmeyecek, hatta Kürdistan özgünlüğünde işçi-emekçi halk ve kadınlar daha fazlasıyla kadrolarımızın ne yaptıklarına, nasıl davrandıklarına bakacaklar. Kadrolarımız söz ile davranış birliğini başarabilirlerse, tayin edici olan bu olacaktır. Çünkü sürecin başlangıcında isim kadrolara alan açmaktan çok, kadrolar davranışlarıyla isme ve partiye alan aç-

caklardır.

Üçüncüsü; kavramlar, 20.yy'da dünya çapında özgürlük ve sosyalizm mücadelesini, başka bir ifadeyle devrimci değişimi ve alternatif toplumu en özlü olarak özetleyen kavramların tümü yıprandı. Özgürlük, eşitlik, demokrasi, devrim, sosyalist, komünist kavramlarının tümü 20.yy'da zengin ve çaplı pratiğin içerisinde önemli işlevler üstlendiler, sürecin devrimci değişimine hizmet ettiler. Ama hepsi önemli oranda aynı pratik-politik süreçte yıprandı da. Kabul ediyorum; komünist kavramı da bu yıpranmadan fazlasıyla payını aldı. Eğer genel bir yıpranmadan söz ediyorsak, demek ki sosyalist ya da emek, özgürlük gibi tabirler, komünist tabirinin alternatifi değildirler. Kürdistan, özellikle de Kuzey Kürdistan özgülünde ise komünist tabiri, sosyalist tabiri de dahil diğerlerine göre daha az denenmiş, dolayısıyla daha az yıpranmıştır.

Daha önce ayrıntılı yazdım; 20.yy devrimci dalgası geri çekilince, yukarıda andığım tüm kavramlarda da anlam kayması, belirsizlik vb. yaşandı. Öyle ki kavramların içi boşaldı, boşaltıldı. Kavramlara mücadeleleriyle içerik katan on binlerin, yüz binlerin devrimci eylemindeki geri çekiliş, kavramların ayrıca içeriğinin boşalmasına yol açtı. Bu halen tam olarak aşılamadı. Siyaset dünya çapında olduğu yerden bir adım sağa kayınca, muhafazakarların neo-muhafazakar, sosyal demokratların liberal, hatta muhafazakar çizgiye evrilmeleri, komünistlerin yeni sosyal demokrat oluşumlara dönüşmeleri ve komünist siyasetin yeniden tarif ve şekillenmesinin kendisini dayatması süreci, beraberinde kavramlara da yeniden içerik kazandırılacak bir süreç olacak. Siyaset genel olarak sağa evrildi diye, eşitlik, özgürlük, devrim, demokrasi gibi temel kavramlardan nasıl vazgeçmiyorsak, komünist tabirinden de vazgeçmemeliyiz. Kısacası, partinin adında komünist tabiri yer almalıdır diyorum. Ama komünist yerine sosyalist, özgürlük, demokrat, emek, halk gibi kavramlar dışında yeni bir kavram önerisi olan varsa iknaya açığım.

Parti, yapı taşları sağlam ve geniş temelli kurgulanmalı

Şu veya bu olguyu, sorunu farklı yorumlayan her Marksist, her komünist ayrı parti kurarsa, parti sayısından geçilmez. Parti birliğinin olmazsa olmaz ideolojik çizgileri olmak zorundadır. Partinin felsefi, ideolojik temeli en genel kabul ile diyalektik ve tarihi materyalizmdir. Bunun çağdaş yorumu ise Marksizmdir. Buna 20.yy'da ülkesel ve evrensel katkılar oldu. Lenin'in ülkesel ve evrensel katkılarının yanı sıra Troçki'nin, Mao'nun, Che'nin, Gramsci'nin, Roza'nın vb. katkıları oldu. Bundan böyle de olacaktır, olmalıdır da. Marksizmi temel alan yeni yerel ve evrensel katkılar olmadan 21.yy'da komünist hareket yol alamaz. Biz bütün bunların, bir süre önce uzun tartışmalar sonucunda özgülümüzde "21.yy'da Özgürlük ve Sosyalizm Manifestosu" ile başını bağlamıştık. Ama felsefi, ideolojik yeniden üretim faaliyetimiz tamamlanmadı, bundan böyle olmayacak denilemez. Sürekli yeniden üretimi temel bir çizgi olarak sürdürmeliyiz.

Manifesto'nun kapağı içeriğinin en özlü ifadesidir. Altta temel olarak Marx, Engels, Lenin ve üstte gerek yerel, gerekse evrensel katkılar yapan sanat, felsefe ve siyasetin belli başlı şahsiyetlerinin adlarına yer verildi. Biz, bunu 21.yy'da yeni bir sentez olarak ifade ettik. Sentez demek, bizim Münzur Gülapuşağı'nın tabiriyle tüm farklılıkları bir kazana koyup kaynatmak, tek tiplendirmek değildir. Öyleyse, bizler bugün Marksizmi temel olarak, 20.yy'ın tüm deney ve birikimlerini kendi zenginliğimiz olarak görüp algılamalıyız.

Örgüt, parti kurmak amacıyla yola çıkan dar bir ekip, başlangıçta her konuda aynı düşünebilir. Ama yola çıkan ilk çekirdek kadro, pratik-politik faaliyeti geliştirip işçi-emekçi halkla bütünleşmede yol alıp genişledikçe doğal olarak partinin kadrosal yapısı da genişleyip zenginleşecektir. Bu genişleme, partide Marksizm çerçevesinde ideolojik, felsefi algı ve yorumu da zenginleştirir. Marksist olmak, komünist olmak demek, tüm zen-

Örgüt, parti kurmak amacıyla yola çıkan dar bir ekip, başlangıçta her konuda aynı düşünebilir. Ama yola çıkan ilk çekirdek kadro, pratik-politik faaliyeti geliştirip işçi-emekçi halkla bütünleşmede yol alıp genişledikçe doğal olarak partinin kadrosal yapısı da genişleyip zenginleşecektir.

ginliği ile yaşamı, olguları ve sınıflar mücadelesini aynı algılamak, aynı sonuçlara varan soyutlamaya varmak demek değildir ve de olmamalıdır. Öncelikle birleşik bir komünist partiyi yaratma hedefinde bunun üzerinde anlaşmamız gerekiyor.

Demek ki küçük, dar olan parti ya da örgüt kitlelerle bağı güçlendikçe, kadrosal olarak genişledikçe, partide Marksist ve komünist kimliğin sınırları içerisindeki farklı algı ve yorumlar da kaçınılmaz olarak gelişecektir. Bu farklı algı ve yorumlar bizi ayrı örgüt ya da partiye götüreceksin birleşmeyelim daha iyidir. Kısacası Marksizmin ve komünist kimliğin sınırları içerisindeki farklılıklar, parti veya örgütte ayrılık gerekeceği olmamalıdır. O halde küçük grup büyüdükçe farklılıklar doğal olarak gelişeceğine göre, parti/örgüt daha ilk kuruluş aşamasında Marksist ideoloji ve komünist kimlik altındaki zengin farklılığı dinamik bir işleyişle barındıracak şekilde kurulmalıdır. Partinin yapı taşları geniş kurgulanmalıdır derken bunu öneriyorum. Lenin, en ağır eleştiriler yönelttiği Troçki ile aynı partide, aynı merkez komitesinde birlikte mücadele etti. Hatta O'nu yerine parti genel sekreterliğine önerdi. Stalin, Lenin'in sadık bir öğrencisiydi, ama O ideolojik olarak tartışıp eleştirdiği Troçki'yi önerdi.

Sorun şudur: Partide teorik-ideolojik üretim alanı olabildiğince farklılıkları içerir, içermelidir. Komünist parti ve örgütte, Marksizm temelindeki zengin ideolojik üretim ve tartışma süreklidir, kısıtlanamaz. Bu zengin teorik-ideolojik üretim üzerinde parti, politik programını oluşturur, program ve kongre kararları doğrultusunda politik

ve örgütsel faaliyeti geliştirir. İdeolojik-teorik üretim alanında nasıl ki tüm parti kadroları, üyeleri özgürce görüşlerini yazılı veya sözlü söyleyebiliyorsa, program ve parti kararları doğrultusunda da eylem birliğine uymakla yükümlüdürler. Tartışma ve karar verme süreçlerinde olabildiğince özgürce tartışma, kararların hayata geçirilebilmesi için de ortak iradeyle eylem birliği! Demokratik merkezîyetçilik, yani demokrasinin merkezîleşerek bir dinamizme dönüşmesinin pratik işleyişi budur. İster teorik yeniden üretim olsun, ister herhangi bir politik, örgütsel sorunda alınacak parti kararında olsun, önce demokrasi, önce partinin sadece merkezinde değil, esas gövdesinde zengin tartışma ve tüm farklılığıyla üretim olarak iç demokrasi; sonraki adım bunun üzerinde merkezîleşmenin ifadesi olarak varılan sonuçlara uygun ortak pratik davranış, yani eylem birliği!

Bunu özgülümüze ve yüz yüze olduğumuz komünist birliğe dayalı parti kurma olgusuna indirgediğimizde, yapmamız gerekenin ana hatlarıyla şu olduğuna inanıyorum: Kurulmasını hedeflediğimiz komünist parti, Kürdistan'da komünist iddiayı taşıyan herkesi kucaklamalıdır. Kuruluş felsefesinde komünist kimliğin tüm farklı eğilimlerine yer vermelidir. "Komünistim" diyen, komünist ama kendini Leninist ya da Troçkist, Maoist olarak hatta komünist anarşist olarak ifade eden tüm kadroları kucaklayacak genişlikte bir parti kurgulanmalıdır.

Daha somutta hepimizi Kürdistan'da birleşik bir komünist parti saflarında birleştirecek olan belli başlı temel çizgiler şunlar olabilir:

Birincisi; Marksist olmak, hayatı ve olguları diyalektik ve tarihi materyalist felsefe ile yorumlayıp algılamak.

İkincisi; Kürdistanlı komünist olmak, etnik köken olarak Kürt, Türk, Arap, Ermeni vb. tüm ulus ve azınlıklardan gelme komünist olmak. Burada bir ayrıntıya dikkat çekmek gerekiyor. Kürdistan'da nitelik olarak komünist bir partiyi savunan kimi yoldaşlarımız, kendilerini daha çok sosyalist olarak ta-

nımlarlar. Kürdistan'da komünist olmak derken, Marksizmi savunan ve ulusal özgürlükle birlikte sosyalizm uğruna mücadeleye eden, ama iş adlandırmaya gelince kendini devrimci ya da sosyalist, komünist kimlikle tanımlayan herkesi kastediyorum. Marksist olan ve Kürdistan'da ulusal özgürlük ile sosyalizmi bütünlüklü savunan ama adlandırmaya gelince kendini komünist, sosyalist, devrimci gibi adlarla tanımlayanların bu farklı tanımlamaları parti için bir olgu ya da zenginlik olarak algılanmalıdır.

Üçüncüsü; Kürt halkının başat politik sorunu olan ulusal özgürlüğü uğruna mücadele etmek. Kürdistan'da halkımızın ulusal özgürlük sorununun çözümünün biçiminden ayrı olarak, bunun bir devlet kurma sorunu olduğu üzerinde zihin birliği sağlamak. Ama ulusal sorunun çözümünün bürüneceği biçim federasyon mu, yoksa bağımsızlık mı olmalı? Parti, iki savununun dinamiklerini de içerebilmelidir. Eğilimlerden birinin partide iktidar olacağı göz önüne alınır, diğer eğilime kendini parti basınında ve kurumlarında özgürce savunda ve partide iktidar olabile, yani azınlığın çoğunluk olabile hakkının tanınip pratikte işletildiği demokratik merkezîyetçi bir yapılanma. Böyle bir parti işleyişinde iki ya da daha fazla politik eğilimin varlığı ve parti için iktidar olma mücadelesi, partinin dinamizmi olacaktır.

Dördüncüsü; elbette ulusal özgürlükle bütünlük içerisinde sosyalizm uğruna mücadeleyi, sadece teoride değil, pratik-politik olarak geliştirmek. Şoven, ırkçı rejime karşı ulusal duruşla kopmaz bir bütünlük içerisinde kapitalist sömürüye karşı mücadeleyi geliştirmek. Sınıflar mücadelesini, "hele önce ülkemiz kurtulsun, yani ulusal sorun çözülsün, o zaman sıra sınıfsal kurtuluş gelecektir" bakışıyla tali plana itmeyen bir yönelim gerekiyor. Başat olan ulusal sorun uğruna mücadelenin, ulusun %85'ini oluşturan işçi, yoksul köylü, küçük esnaf ve zanaatkarlar, gençlik ve kadınların oluşturduğu işçi-emekçilerin çıkarlarını esas alan bir bakışla geliştirilmesi...

Komünistlerin birliği sürecinde farklı siyasal geleneklerden gelen kadrolar, sadece fiziksel bir yan yana gelmekle kalmayıp, sürekli gelişen-derinleşen bir sentez temelinde birlikte yürüyeceklerse, bu ancak ve ancak politik mücadele içerisinde yığınlarla ilişkilenebileceklerdir.

Beşincisi; Kürdistan'dan dünyaya bakarken kendini ülkesel komünist parti olarak tanımlayan ve kimliğini öyle belirleyen; dünyadan Kürdistan'a bakarken de kendini enternasyonal olarak tanımlayan ve dünya komünist hareketinin bir parçası olarak tanımlayan bir duruş.

Altıncısı; belirtmeye gerek yok ama kısaca belirtelim. Kendini komünist parti olarak tanımlarken, dışındaki ulusal demokratik hareket (milliyetçi muhafazakar, sosyal demokrat, liberal vb.) ile ayırım noktalarını netleştirip; ortak ulusal özgürlük paydası üzerinde birlikte yürüyen ve hangi parçada olursa olsun ulusal demokratik kazanımları sahiplenen; dahası sıkça kullandığımız vurguyla, kendi dışındaki ulusal demokrat parti ve örgütlerin eleştirisi üzerinden kendini tarif etmeyen, işçi-emekçi halka kendini, kendi program ve hedefleri üzerinden giderek tanıtan bir komünist duruş.

Kürdistanlı komünistler birleşik bir komünist partide birleşmeyi mi hedefliyorlar? O halde kendilerini geçmişteki görüş ayrılıkları üzerinden değil, bugün ve geleceğe bakış üzerinden tanımlayarak birliğe varabilirler. Herkes olduğu yerden bir adım ileriye doğru hamle yaparak, zengin farklılığımızı temsil eden, edecek olan "ben"imiz üzerinden yeni "biz"im olanı, yani yeni sentezi yaratabiliriz. Bunun parti işleyişindeki yansımaları, zengin farklılıklarımızla birlikte dinamik pratik yürüştür.

Toparlarsak... Hedeflenen partide komünist birliğin sağlanması öncelikli adım olarak önümüzde duruyor. Birliğin uzun perspektifli, kalıcı ve dinamik işleyebilmesinin

tayin edici koşulu ise Marksizm zemininde partinin tüm Kürdistanlı komünistleri kucaklamasıdır.

Parti birliğine yürüyüşün birinci adımı kadrosal birliktir. Başka bir ifadeyle bir kadro hareketinin yaratılmasıdır. İkinci adımı, kadroların işçi-emekçi halkın arasında yenden kök arayışı olarak kitlelerle politik mücadele sürecinde birleşebilmesidir. Ki bu ikinci adım birincisine oranla daha bir zorluklarla yüküldür. Emekçi halktan, yani köklerinden kopmuş kadroların yeniden varoşlarda, yoksul yığınlar içerisinde kök salması zor ve sancılı olacaktır. Hiçbir kentte, köy ya da okulda kadrolar için hazır başlama reçeteleri yoktur. Hiçbir yerde kadrolara "beni örgütleyin" diye çıkarılmış çağrılar yoktur.

Kelimenin gerçek anlamıyla, komünist parti kadrolarının işçi ve emekçilerle yeniden buluşması "dokuz doğurmak" misali zor olacaktır. Komünistlerin birliği sürecinde farklı siyasal geleneklerden gelen kadrolar, sadece fiziksel bir yan yana gelmekle kalmayıp, sürekli gelişen-derinleşen bir sentez temelinde birlikte yürüyeceklerse, bu ancak ve ancak politik mücadele içerisinde yığınlarla ilişkilenebileceklerdir.

Kürdistan'da birleşik ve açık komünist partinin yaratılması sürecine adım atacak her kadro, her çevre ve eğilim, bilmelidir ki tam anlamıyla sorunlarla yüklü bir alana adım atıyor.

Birliği gerçekleştirmek ileri bir adım olacaktır. Ama bu ilk adımdan daha da önemli olan birliği kalıcılaştırmaktır. "Bir şey yapamıyorduk, birleştik; yine bir şey yapamadık, dağıldık!" ya da "Birleştik, ama birbirlerine artık selam bile vermemek üzere kavgalı ayrıldık!" denilecekse, dedirteceksek, birleşmemek daha iyidir. Vurgulamak istediğim, birlik kadar birliğin kalıcılaştırılması, yeni bir "bizim" kültürü altında sentezlenmesi, emek hem de çok emek istiyor, isteyecektir. Demek ki, birlik sürecinde öncelikle içe dönük, iç perçini yaratmaya dönük de emek harcayacaktır.

Artık hatırlama ve unut(tur)mama zamanı^[3]

"Buraya bakın, burada, bu kara mermerin altında Bir teneffüs daha yaşasaydı Tabiatın tahtaya kalkacak bir çocuk gömülüdür Devlet dersinde öldürülmüştür Devletin ve tabiatın ortak ve yanlış sorusu şuydu: - Maveraümehir nereye dökülür? En arka sırada bir parmağın tek ve doğru karşılığı: - Solgun bir halk çocukları ayaklanmasının kalbine'dir."^[2]

İçinden geçtiğimiz kesitin Türkiye'sindeki "gündelik hayat" ile "bilinci"ni; Ayfer Tunç'un, "Neyin doğru, neyin yanlış olduğundan artık emin değiliz,"^[3] saptamasıyla gayet anlamlı bir biçimde betimlediği kanaatindeyim...

Resmi ideolojik karmaşa/kaos, kitleleri duyarsızlaştırıp, sıradanlaştırarak körleştiren "gündelik bilinç" ile tarihi alt üst eden mistifikasyonların yalanlarına sarılırken; Goethe'nin, "Vatan, hem hiçbir yerdedir, hem de her yerdedir" gerçeğini hasır altı eder...

Hasıraltı edilen, edilmek istenen gerçeklerden birisi de "Ermeni Soykırımı"na yol açan "24 Nisan 1915" faciasıdır...

Söz konusu faciayı konuşabilmek, egemen tabulara el atmaktır; yani cüretkâr bir iştir...

Çünkü "Ermeni Sorunu" ile ilişkin tabunun üç boyutu vardır. 1) Soykırım, 2) El konulan değerler

(emval-i metruke) ile 3) Alıkonan kadın ve çocukların devşirilmesi... Bu üç boyut da, sermayenin Türkleştirilmesi kişiliğinde resmi tarihin (ve Türk(iye) kapitalizminin) tabusudur.

Görülmesi ve hesaplaşılması gerek: Coğrafyamızın kadim Hıristiyanları ve Ermeni halkı 1915'te büyük bir soykırıma uğrayıp bu coğrafyadan "silinmişlerdir".

Şimdi bu tarihi gerçeğe, resmi ideolojik dayatmalara karşın hesaplaşma zamanıdır.

Hem de Bertrand Russel'in şu uyarısını durmadan anımsayıp/anımsatarak: "Okullarda çocuklara okutulan tarih kitaplarının o ülkenin tarihçileri tarafından değil, başka bir ülkenin (hatta düşman ülkenin) tarihçileri tarafından yazılmışlardan okutulması önerisi dinleyenin kulağını sızlatabilir, ama 'tarih' işte o zaman yıllar süren ve hep 'bizim' kazandığımız kanlı bir savaş (masal) olmaktan çıkar... İşte o zaman bize karşı pencereden bakan komşunun 'öcü' olmadığını, onun da bizim gibi aşamalardan (okullardan) geçip tam da devletin istediği gibi bir koyun (pardon özür diliyorum... tamamen 'vatandaş' demek istemiştik oysa) olduğunu ve tarihte kazanan büyük hükümdarın 'savaşlarda galip gelen değil', aksine halkına 'en uzun ba-

rışı' yaşatan küçük insanlardan olduğunu öğrenirdik... Ve lâkin mürekkeple değil kanla yazılıyor tarih dünyanın bütün devletlerinde..."

24 NİSAN NEDİR?

"Etnik kimlik, etnik temizliğin reçetesidir."^[4]

Her 24 Nisan Ermeniler için başka başka duygularla ve muhakemelerle yaşanan bir tarihtir. Bu tarih "kılıç artığı" diye tabir edilen, hayatta kalanların evlatları, torunları için bir takvim yaprağı olmaktan öteye geçer; hakikâtlerini, bugünkü durumlarını, içlerindeki kederi, "keşke"lerini, hep bu kara tarih inşa etmiştir. "Hayatta kalmayı başarabilenler", hayata çok eksilererek yeniden başlamak zorunda kalmışlardır. Geride kalanlar, bedenlen omasa da, her biri ruhsal ve psikolojik bir yok edilişe maruz kalmışlardır. Var kalışları her daim yokluklarına, kaybettiklerine ayna tutar olmuştur.

Kimi Müslüman olup kendine Türk kimliğini edinip yaşarken, hakikâtini, yani asıl kimliğini mezara gömmüştür, daha doğrusu devam edebilmek için mezara gömmek zorunda kalmıştır. 1915'te sonlanan hayatları, yine 1915'te başlayan farklı bir ömürle devam eder. Kimisi ise kimliğine yeniden sarıla-

1915'te Ermenilerin Trakya ve Anadolu'nun bağrından sökülüp atılmasının, topraklarından sürülüp öldürülmesinin, Ortadoğu'da, Avrupa'da, Amerika'da, bilmedikleri diyarlarda yeni hayatlar kurmak zorunda kalmasının yarattığı acıyı simgeleyen tarihtir 24 Nisan...

bilmek için "yokluğunu" varlığının karşısına alıp, var gücüyle mücadele etmiştir. Bir kısmı da imkân bulup göç etmiştir doğup büyüdükları topraklardan, bir daha dönmemek üzere.

Evet, çok acı bir tarihtir 24 Nisan, hani öyle "soykırım", "katliam", "mezalim", "fecaat", "kıırım" gibi tek kelimeye sığdıramayacak kadar elem doludur. İşin en acı yanını da dünyada hiçbir Ermeni yoktur ki bu acıdan kendini muaf tutabilsin. Acı kimliğin, aidiyetin bir parçası hâline gelmiştir.

Tekrar pahasına sorup, yanıtı da Ragıp Zarakolu'ya bırakalım:

"24 Nisan'da ne mi oldu? O meşum gece Osmanlı Ermeni toplumunun gözbebeği olanlar, içişleri Bakanı Talat'ın emri ile İstanbul Emniyet Müdürlüğü tarafından toplu hâlde gözaltına alındılar. Aralarında milletvekilleri, şairler, gazeteciler, yazarlar, yayıncılar, öğretim üyeleri de vardı. Bütün Ermeni toplumunu 1896 Hamidiye kıyımlarının yineleneyeceği korkusu sarmıştı. Beteri oldu. Bir halk binlerce yıl yaşadığı coğrafyadan kazınarak temizlendi.

Toplu olarak gözaltına alınanlar Ankara Ayaş ve Çankırı'ya gönderildiler. Gözaltına alındılar. Yargılanmadılar. Serbest bırakılıyorsunuz diye salındıkları yollarda, o zamanın Gladio örgütleri tarafından vahşice katledildiler. Yani tipik yargısız infaz olayı... Yani tipik kayıp olayı... Yani tipik yargısızlık ve cezazıslık olayı...

Ve bu yöntemler ülkemizde ne yazık ki yol oldu. Dersim 38'i yaşadık, 6-7 Eylül'ü yaşadık, Maraş'ı yaşadık, 1993 sonrası kirli savaşı yaşadık... Tarihle yüzleşmediğimiz için bütün bunlar Türkiye toplumunun kaderi oldu.

Bunun için soykırım gerçeği yüzleşmesine Ermenilerin değil bizim ihtiyacımız var."¹⁵¹

Yeri geldi hatırlatmadan geçmeyelim: İttihat ve Terakki zihniyeti Osmanlı'dan, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yılları ve günümüze kadar devam eder. Bugün de Kürtleri inkâr ve imha politikasıyla bu düşüncenin hâlâ sürmekte olduğunu görmekteyiz...

Bugün ile arasında paralellikler

kurulabilecek bir tarihtir 24 Nisan 1915... Bu topraklarda acılı bir günün, kanayan tarihin adı olarak süregelmektedir. 1912'de başlayan (elbette bu topraklarda acılar 1912 ile başlamadı, çok daha öncesi 1841'den, Bedirhan'lardan günümüze değin, bu tarihi bilgileri tarihçilere bırakıyorum) 1922'ye kadar devam eden acıların miladında mevsim borandı. 1. Dünya Savaşı'nın başladığı yıllar... Hatta daha da öncesinden bitemek bilmeyen uzun yıllara yayılan Tehcir ve acının rengi...

II. Abdülhamid'in yönetimi döneminde Gayrimüslim Asuri, Ermeni, Rum ve Hıristiyan olmayan Êzidilere karşı başlayan saldırılar... Yaşanan bu büyük acıda çoluk çocuk, kadın demeden yok edilirler birer birer... 1.5 milyon insanı etkileyen bu olayda, o dönemde Avrupa'da fazla bilinmeyen Asuri halkı, yürütülen politikardan derinden etkilenir.

Osmanlı'nın son dönemlerinde ise, kendi kaderlerini belirlemek isteyen pek çok ulus vardı. Fakat Osmanlı, Balkanlarda yaşadığı travmadan sonra Anadolu'yu tektipleştirmeye yönelir. 1914 yılında da Enver Paşa döneminde Ruslarla olan savaş kaybedilince, önce İslâmlaştırma, sonra Türkleştirme ile Hıristiyan halklara karşı saldırıya geçilir.

Devlet egemenliğini ele geçiren Turancı İttihat ve Terakkiçiler, imparatorluğun Hıristiyan halklarına mono-etnik bir devlet yaratmak için sistemli bir şekilde bu acıyı yaşatmışlardır. Bu proje Türkleştirme harekâtına direnen halkları yok etmeyi öngörür. 1912'den 1922'ye kadar gayri Müslim halklara karşı yürütülen politikalar sırasında Doğu Trakya, İyonya, Kapadokya ve

Pontus bölgelerindeki Helen ile ayrıca Pontuslu Helenler hayatını kaybeder. Zoraki tehcirin başladığı yıllardı bu yıllar.

1915'te İstanbul'da yaşayan aydın, siyasetçi, sanatçı, öğretmen çeşitli mesleklerden Ermeniler, Ayaş ve Çankırı'ya sürgüne gönderilirler. Sürgüne gittikleri yer de bir çoğunun son adresleri olur. 1914'ten 1918'e kadar yok edilen Süryanilerin sayısı ise 500.000'e ulaşır. Bunlardan 90.000 ile 100.000'i Ortodoks Kilisesi mensuplarıdır.

Ve nihayet Rober Koptaş'ın belirttiği gibi, "24 Nisan 1915'te, İstanbul'da zaptiyelerin ellerindeki listelere göre tutukladığı iki yüzden fazla Ermeni aydınından pek çoğu, hayatları boyunca ellerinde kalemle fikir mücadelesi vermişlerdi.

Çoğunluğu gazeteci, yazar, öğretmen, siyasetçi ve din adamı olan bu insanların yarıya yakını, sürüldükleri Çankırı ve Ayaş'ta katledildi. İlk sürgün grubuna dâhil edilmeyip bir süre daha İstanbul'da kalmasına göz yumulan Krikor Zohrab, Vartkes Serengülyan gibi isimlerse sonraki aylarda onlarla aynı kaderi paylaştı.

(...) Peki, 24 Nisan nedir?

(...) 1915'te Ermenilerin Trakya ve Anadolu'nun bağrından, Sivastan, Adana'dan, Diyarbakır'dan, Samsun'dan, Merzifon'dan, İzmit'ten, Çorlu'dan sökülüp atılmasının, topraklarından sürülüp öldürülmesinin, Ortadoğu'da, Avrupa'da, Amerika'da, bilmedikleri diyarlarda yeni hayatlar kurmak zorunda kalmasının yarattığı acıyı simgeleyen tarih 24 Nisan... Dahası, bu acının görmezden gelinmesi, yok sayılması, küçümsenmesi, sayıya vurulması, politikaya alet edilmesi, tarihten silinmeye çalışılması, velhasıl inkâr edilmesi karşısındaki duygusal patlamanın ifadesi"¹⁶¹

1915'TE NE (Mİ) OLDU?

"Paris'te bir adam öldürülürse,
bu bir cinayettir;
Doğu'da elli bin insan boğazlanırsa,
bu sadece bir meseledir."¹⁶¹

Osmanlı İmparatorluğu'nda 1. Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde Ermeniler kent, mahalle ve köy olmak üzere 2 bin 925 yerleşim

yerinde yaşıyordu ve Ermeni nüfusu İstanbul Patrikhanesi'nin 1913'te yaptığı nüfus sayımında yaklaşık 2 milyondur. Ermenilerin 1.996 okulu, 173 bin erkek ve kız öğrencisi, 2 bin 538 kilise ve manastırı vardı.

Bunun böyle olduğu herkesin malumu olduğu üzere, somut kanıtlarıyla¹⁸¹ hâlâ orta yerdedir!

1915 yılındaki Ermeni soykırımına gelince; o yıl Van'daki olaylar bahane edilerek İstanbul'da Ermeni toplumunun önde gelenlerinden 235 kişinin tutuklandığı 24/25 Nisan 1915 günü soykırımın resmi başlangıç tarihi olarak kabul edilir. Bunu 600 kişinin daha tutuklanması izler. Tutuklananların sayısı 24 Mayıs'ta 2 bin 345'e ulaşır.

Ardından, ordu için tehlike teşkil eden Ermenilerin savaş bölgelerinden uzaklaştırılması biçimindeki resmi gerekçeyle 27 Mayıs 1915'te çıkartılan "Vakt-ı Seferde İcraat-ı Hükümete Karşı Gelenler İçin Cihet-i Askeriyece İttihaz Olunacak Tedabir Hakkında Kanun-ı Muvakkat", yani bilinen adıyla Tehcir Kanunu ile Anadolu'nun her yerinden, Adana, Ankara, Aydın, Bolu, Bitlis, Bursa, Samsun, Çanakkale, Diyarbakır, Edirne, Eskişehir, Erzurum, İzmit, Kastamonu, Kayseri, Karahisar, Konya, Kütahtya, El Aziz, Maraş, Niğde, Sivas, Trabzon ve Van'dan Ermeniler sürülmeye başlanır; buna 30.000'i bulan göçmen sayısı ile İstanbul'u da katmak gerekir.

Hemen seferberlik ilan olunur, böylelikle 20-45 yaş arası Ermeniler Türk ordusuna alınır. Askere alınan Ermeniler amele taburlarında çalıştırılır, sonra da öldürülürler. Bunu, taşımacılık işlerinde kullanılmak üzere 15-20 ve 45-60 yaş arasındakilerin askere alınması izler. Sonra, erkekleri gönderilen, dolayısıyla korumasız kalan kadın, çocuk ve yaşlılara, her şeyi arkalarında bırakıp gitmeleri için birkaç gün zaman verilir.

Ermeniler kabileler hâlinde toplanıp yaşlı, hasta, çoluk çocuk demeden ölüm yolculuğuna çıkarılırlar. Tutuklamalar, işkenceler ve idamlar ülke çapında hızla yürürlüğe konulur. Kimi yerlerde insanların yanına eşya almalarına kısmen izin verilir, kimi yerlerde verilmez.

1915 yılındaki Ermeni soykırımına gelince; o yıl Van'daki olaylar bahane edilerek İstanbul'da Ermeni toplumunun önde gelenlerinden 235 kişinin tutuklandığı 24/25 Nisan 1915 günü soykırımın resmi başlangıç tarihi olarak kabul edilir. Bunu 600 kişinin daha tutuklanması izler. Tutuklananların sayısı 24 Mayıs'ta 2 bin 345'e ulaşır.

Bu arada Müslümanlara da gözdağı verilerek, tek bir Ermeni'yi dahi korumaya kalkışacak olanın kendi evi önünde asılacağı ve evinin yakılacağı ilân edilir. Başlarda bazı bölgelerde din değiştirmeye zorlanırlar, Müslümanlığı kabul edenler sürgüne yollanmazlar. Ancak daha sonra bunu kurtuluş olarak gören Ermenilerin sayısının artması üzerine bu politikadan vazgeçilir.

Öte yandan, boşalan Ermeni köylerine göçmenler yerleştirilir. Bu da bize, "tehcir" edilenlerin bir daha asla geri dönmeyeceklerinin bilindiğini gösterir.

Bu çerçevede Robert Fisk'in de işaret ettiği gibi, "Enver Paşa'nın Türk Ordusu ve milisleri, 24 Nisan 1915'ten başlayarak neredeyse bütün Ermeni cemaatini bir araya topladı, yüz binlerce erkeği katletti ve kadınlarla çocukları Anadolu çöllerine ve bugün kuzey Suriye olan topraklara ölüm yürüyüşlerine gönderdi. İsrail'in en üst düzey soykırım akademisyeni de dâhil olmak üzere uzman tarihçiler, kurşuna dizmenin, organize biçimde boğaz kesmenin, toplu tecavüzlerin ve adam kaçırmaların, hatta ilkel gaz odalarının tümünün sistematik bir soykırım oluşturduğunda ısrar ediyor."¹⁹¹

Bilindiği üzere Türkiye'deki uluslaşma sürecine ve öncesine göz attığımızda şunu net olarak görürüz: Jön Türkler'in Ermenilere baskısı aslında Abdülhamit'ten farklı değildir.

İttihat ve Terakki ideologları ve yöneticileri Türkçüdürler, Türkçülüklerini de hiçbir zaman saklamamışlar.

İrkçılığı bir yana bırakalım, liberal olarak tanımlanan Ahmet Rıza Bey olsun, Mizancı Murat Bey olsun İslâmcılığı, Osmanlıcılığı ve

Türkçülüğü aynı kategoride gördüklerini ifade etmekten çekinmezler. İttihat'ın genlerinde Türkçülük vardır. 1911 Selanik İttihat ve Terakki Cemiyeti Kongresi'nde açılan Türkçülüğü tatbik sahasına koymaktan da çekinmezler.

İttihat ve Terakki Cemiyeti, 1911 Selanik Kongresi'nde tasarladıkları Hıristiyan halkları yok etme planlarını Balkan Savaşı'ndan sonra açıkça uygulamaya koymaktan çekinmeyecektir. Balkan Savaşı ile devlet, Goltz Paşa tarafından önerilen güvenli sınırlara çekilmenin yanında, İttihat ve Terakki Cemiyeti de politik manevralarını uygulamada olağanüstü bir fırsata kavuşmuştur.

İç fetih olarak nitelendirdiğimiz Hıristiyan halklar üzerinde baskı ve talanın miladı olarak Balkan Savaşı gösterilirse de, İttihat ve Terakki'nin Türkleştirme politikası Balkan Savaşı'ndaki yenilgi neticesinde billurlaşmış değildir. İttihat ve Terakki'nin ideolojisi başından beri Türkçüdür, Balkan Savaşı sadece bu zihniyetin rahatça ortaya çıkmasının fırsatını verecektir.

Fuat Dündar, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin 1911 Selanik Gizli Kongresi'ni Türkçü politikaların belirlendiği ve kabul edildiği bir kongre olarak niteler ve bu kongre sonrasındaki gelişmelere dikkat çeker.

Balkan Savaşı, 1911'de İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Selanik Kongresi'nde kararlaştırılan etnik temizlik planının uygulamaya geçirilmesinin yanında, bu savaşla beraber bütün kadrolarını Anadolu'ya taşıma olanağını bulmuştur.

Balkan Savaşı sonrasında Türkçülüğü örten Osmanlılık maskesi kaldırılıp Pan-Türkizme açıktan yönelmekte İttihatçıların artık çekingenlikleri kalmamıştır. 1. Savaş'a girildiğinde İttihat ve Terakki Cemiyeti için hedef netleşmiştir. Turan Yolu üzerinde önelere çıkabilecek unsurlara karşı savaş açılacaktır. Artık İttihatçıların hayallerini, savaş katılmadan çok önce görmeye başladıkları Turan Ülkesi süslemektedir. Daha savaş başlamadan Turan yolunu temizlemeye girişmekten kendilerini alamazlar. Savaş, İttihatçılara ayak bağı olabilecek un-

surlardan ya da düşmanın beşinci kolu olarak görülen Hıristiyanlardan, özellikle de Rum ve Ermenilerden kurtulma imkânı vermektedir.

Turana gidilebilmesi için önce Rusya'nın Turan yolundan temizlenmesi gerekir. Turan yolunda kendilerine ayak bağı olabilecek bir diğer unsur da Ermenilerdir. Hele bir Ruslar temizlensin, sıra onlara da gelecektir! Osmanlı daha savaşa dahil olmadan Rusya'ya Teşkilât-ı Mahsusa birlikleriyle seferler düzenlemektedir.

Ancak Enver Paşa'nın ırkçı hayalleri üzerine kurulan Kafkasya seferi 1914'ün son günlerinde korkunç bir başarısızlıkla sonuçlanır. Sarıkamış'ta hemen hemen bütün ordu (90.000 asker) kış fırtınalarında yok olur. Rus Ordusu, Doğu Anadolu'ya girmeye başlar. İttihatçılar, cephede büyük bir bozguna uğrayarak geri çekilmeye mecbur kalmalarının öfkesini ve acısını içerdeki Ermeni vatandaşlarından çıkaracaktır.

Ermenilerin ayrıca imparatorluğun en zengin topluluklarından olması da iştahı kabartan ayrı bir etkenidir. Ermenilere yönelik 1894-96 ve 1909 Adana katliamlarıyla bir miktar Ermeni zenginliğine el konulsa da Ermeniler hâlâ ekonomik olarak güçlüdürler. İmparatorluk nüfusunun Türkleştirilmesi yanında sermayenin de "Türk"leştirilmesi gerekmektedir.

Mustafa Kemal de Adana'daki bir konuşmasında bu olguyu vurgular: "Ermeniler sanat ocaklarımızı işgal etmişler ve bu memleketin sahibi gibi bir vaziyet almışlardır. Şüphesiz haksızlık ve küstahlığın bundan fazlası olamaz. Ermenilerin bu feyizli ülkede hiçbir hakkı yoktur. Memleket sizindir."

Hem bölgedeki yerel unsurlar 1894-1896 katliamlarından tecrübe kazanmış, İttihatçılar da 1909 Kiliya Katliamı'nda başarılı toplu yok etme provalarını gerçekleştirmişlerdi.

İttihatçı diktatörler cephedeki ağır yenilgiden sonra, daha önceden hazırladıkları planı savaşın izolasyon koşullarında kolayca yürürlüğe koyabileceklerdir. Tüm Ermenileri vatan hainliğiyle suçlayıp

Devlet bir anlamda halkının bir kesimine savaş açmıştır. Savaş içinde iki milyon civarındaki Ermeni varlığından eser kalmayacaktır. Ermenilerin savaş içinde devletleri tarafından gördüğü muamelenin özeti soykırımdır. Ermeni halkı bu coğrafyadan kazınmıştır.

ortadan kaldırmaya karar verilerek, plan yürürlüğe konulur. 24 Nisan 1915 günü Ermeni önderler tutuklanarak ölüme yollanır. Erkekler askere alındığından silahsızlandırılarak katledilir. Savunmasız kalan Ermeni halkının ölüm yolculuğuna çıkarılması artık kolay olacaktır. Devlet bir anlamda halkının bir kesimine savaş açmıştır. Savaş içinde iki milyon civarındaki Ermeni varlığından eser kalmayacaktır. Ermenilerin savaş içinde devletleri tarafından gördüğü muamelenin özeti soykırımdır. Ermeni halkı bu coğrafyadan kazınmıştır.

Tehcir adı altında Ermeni halkı aç ve susuz ölüm yolculuğuna çıkarıldı. Rahip Peter Balakian'ın ifadesiyle göçer toplama kamplarına tabi tutuldu. Talat Paşa'nın iradesiyle hiçliğe sürülen Ermeniler, Teşkilât-ı Mahsusa çeteleri, başıbozuklar, adları değişmiş Hamidiyeler, Adalet Bakanlığı emri ile hapisanelerden çıkarılmış katillerin, hemen şehir dışında başlayan saldırılarına maruz kaldılar.

Dr. Alexander Keshishian'ın, 'El Menakişul Arabiye Ve'l Meazirul Ermeniyye' başlıklı inceleme göre, Türkiye genelinde ve Osmanlı yönetiminde yaklaşık 1736 Ermeni düşünce ve bilim insanından 600'ü 24 Nisan 1915 günü, geri kalanlar da daha sonra öldürülmüştür. Bunların 196'sı edebiyatçı (şair, romancı, tiyatrocu, besteci); 168'i sanatçı (ressam, heykeltıraş); 575'i müzisyen (şarkıcı, dansçı, çalgıcı); 336'sı doktor (tıp doktoru, eczacı); 176'sı üniversite öğretim görevlisi ve üyesi; 160'ı hukukçu (avukat, hâkim ve savcı); 62'si mühendis (mimar ve şehir planlamacısı); 64'ü oyuncu ve yapımcıdır...

1915 Ermeni Soykırımı'nda el konulan maddi değerlere ilişkin

Bogos Nubar Paşa Başkanlığındaki Ermeni Ulusal Konseyi'nin 1919'da hazırladığı rapora göre bu değer 19 milyar Fransız frankına (1 Os Lirası=22.8 Fransız Frankı) ulaşmaktadır...

Bunların yanında Hükümetin çıkarttığı özel kanunla Ermenilerin Türk bankalarındaki paralarına da el konulmuştur. Katliamda ölen Ermenilerin (Türkiye'deki yabancı) bankalardaki paralarının ne olduğu, bugüne kadar bilinmemektedir.

6 Şubat ve 27 Şubat 1936 tarihli ulusal gazetelerde muhtelif bankalardan TC Merkez Bankası'na devredilip Maliye'ye intikal ettirileceği belirtilen sahipleri meçhul mevduat ve ayniyatın listesinde Ermeni varlığı çoğunluğu teşkil etmektedir.

Zafer Toprak'ın incelemesinde 1908 ve 1913 arasındaki beş yıllık savaş öncesi dönemde faaliyete geçen anonim şirket sayısı toplam 113'tür, bu şirketlerin sermaye toplamı 10.596.562 Osmanlı Lirası'dır. Savaş yıllarındaki dört yıllık dönemde (1914-1918) kurulan şirket sayısı 123'e yükselirken, sermaye toplamı da 18.545.000 Osmanlı Lirası'yla neredeyse iki katına çıkmaktadır. Şirket sayısı yükselirken, Türk sermayeli şirketlerin sermayesi savaş döneminin başındaki yılın bütçesinin yarısını da aşıyordu. 1914 yılının bütçesi 35.329.950 Osmanlı Lirası'dır.

Bu sayılara yine Zafer Toprak'ın, 1919 öncesinde kurulmuş, ancak yukarıda zikredilen taramaları sırasında A.Ş. olarak rastlayamadığı ve 1927 yılında faaliyet gösteren (bunların 1918 sonrası anonim şirkete dönüştüğünü düşünmektedir) 15 adet A.Ş.'nin 2.294.000 liralık sermayesini de eklediğimizde rakamların daha da büyüdüğünü görürüz.

Bu rakamlara İttihatçıların 1918 yılında 19 milyon Osmanlı Lirası devlet tahvilini savaşın son yılı olmasına rağmen iç piyasada satabilme başarısını da ekleyelim. Ki Osmanlı ilk kez iç piyasaya tahvil ihraç etmiştir. Burada, bu değirmenin suyu acaba nereden gelmiştir sorusunu sormadan geçemiyoruz. MGK, tapu arşivlerinin açılmasına boşuna yasak getirmemiştir.

ANADOLU FACIASI

"Vatanseverler hep vatan için ölmekten söz eder, asla vatan için öldürmekten değil."⁽¹⁰⁾

Yaşanan bir "Anadolu Faciası"dır...

İttihat Terakki'nin kararıyla Anadolu'nun kadim unsurlarından olan Ermenilerin yok edilmeleri, onlar kadar Anadolu topraklarında yaşayan diğer etnisitelerin yazgısını da kalıcı bir biçimde etkilemiş bir felakettir...

Savaşlardan perişan olmuş ve artık Ermeniler'inden, Rumlar'ından ve Süryaniler'inden yoksun Anadolu, beşeri, iktisadi, içtimai, siyasi ve kültürel çöküşe maruz, uzun yıllar bu yoksunluklarla cebelleşmek zorunda kalacak olan tükenmiş bir topraktır.

Bu anlamda Ermeni Soykırımı ortak bir Anadolu faciasıdır ve bugün dahi köylerde anlatılırken dile getirilen, failler dahil tüm geride kalanları ilgilendiren topyekûn bir felakettir.

Konuya ilişkin bir veriyi nakletmek bile yeterlidir: 1928 yılında Genelkurmay Başkanlığı'nın yayınladığı, Yarbay Nihat tarafından hazırlanan, Birinci Cihan Harbi'nde kayıplar üzerine Fransızca'dan çeviri bir kitapta Genelkurmay'ın verdiği sayılara göre, sadece Birinci Cihan Harbi sırasında 800.000 Ermeni ve 200.000 Rum katl ve tehcir yüzünden veya amele taburlarında ölmüştür" denilmektedir. Toplam bir milyon insanın katl ve tehcir yüzünden öldüğü TC Genelkurmayı tarafından da kabul edilmektedir. Dönemin Dâhiliye Nazırı Cemal Bey tarafından basına verilen bilgiye göre; Aralık 1918'de, Dâhiliye Nazırı Mustafa Arif tarafından kurulan ve savaşa öldürülen Ermenilerin sayısını tespit etmeyi amaçlayan komisyon 14 Mart 1919'de yaptığı açıklamada, "öldürülen Ermeni sayısının 800.000 dolayında olduğu" sonucuna ulaştığını bildirmiştir.

Neticede yerli Hristiyanlar bu coğrafyadan kazanmıştır. Gerçek şudur ki: Tüm imparatorlukta iki milyondan fazla nüfusa sahip Ermenilerden sürgün ve jenosit sonu-

Yaşanan bir "Anadolu Faciası"dır... İttihat Terakki'nin kararıyla Anadolu'nun kadim unsurlarından olan Ermenilerin yok edilmeleri, onlar kadar Anadolu topraklarında yaşayan diğer etnisitelerin yazgısını da kalıcı bir biçimde etkilemiş bir felakettir... Failler dahil tüm geride kalanları ilgilendiren topyekûn bir felakettir.

cunda sadece 150 bin kişi kalmıştır imparatorlukta. Asurî, Süryani, Keldani, Pontus Rumları gibi diğer Hıristiyan halklar ve Êzidi Kürtlerle ilgili ise sağlıklı bir veri bulmak güçtür. Şurası bir gerçektir ki, sayının bir buçuk milyon değil de 300 bin olması, soykırımın niteliğini değiştirmez. Kaldı ki son dönemlerde resmi Türk politikasının rakamlar üzerinde yoğunlaştırdığı tartışmaya karşın, yine Osmanlı Hükümeti ve TC Genelkurmayı'nın bu konudaki eski belgeleri bile sayının en azından 800 bin olduğunu kabul etmektedir.

Evet, Anadolu'nun etnik yapısını sarsıp, temelli olarak "değiştiren" 1915 ile birlikte Anadolu'yla ve Anadolu'da yaşayan halklarla bütünleşmiş yüz binlerce Ermeni zorunlu göç, iç çatışmalar ve en önemlisi de savaş ortamında dört bir yana savrulup, topraklarından bir daha geri dönmek üzere ayrılmak zorunda bırakıldılar ya da katledildiler.

"Bugün gelinen noktada Ermenistan'ın yüzde 98'i Ermeni, Yunanistan'ın yüzde 97'si Yunan ve Türkiye nüfusunun yüzde 99'u Müslüman olmuş durumda. Ulus-devletler, 200 yıllık ortaklaşa bir çabanın sonunda çok kültürlü sosyal yapıyı elbirliğiyle yok etmeyi başardılar."⁽¹¹⁾

Bu "ulus-devlet" in cinnetidir! Bu noktada "resmi tarih" deyip geçmeyin!

O da, Ermenilerin, Rumların, Kürtlerin, Asurî-Süryanilerin, Pontusluların bu topraklardan kan ve acıyla sürülüp çıkartılmalarını olumlayan bir cinnet hâlidir...

ONLAR, O İSİMLER...

"Bütün yapraklarım açarsa kork
Çünkü yalnızlığım ben

Çünkü yoksulluğum ben
Tepeden tırnağa."⁽¹²⁾

Bu cinnet hâliyle katledilmiştir Onlar, kardeşimiz, yoldaşımız olan O isimler...

Görülmesi gerek: Onlar, Anadolu topraklarının yetiştirdiği değerlerdiler; sürüldüler ve katledildiler...

Hatırlayın: 24 Nisan 1915'te İstanbul'da, zamanın Osmanlı toplumunun sanat, edebiyat, düşünce ve kültür dünyasının en parlak temsilcilerinin de aralarında bulunduğu 220 kişi tutuklandı; ilk önce Merkez Cezaevi olarak kullanılan Mehterhane'ye, ertesi gün Sarayburnu'na götürüldüler ve orada kendilerini bekleyen bir gemiye bindirildiler. Gemi onları Haydarpaşa tren istasyonuna götürdü. Oradan da Anadolu'nun içlerine doğru yola çıkarıldılar. Kendilerine, nereye götürüldüklerine ilişkin bir bilgi verilmedi. Geceyi Eskişehir'de geçirdikten sonra doğuya doğru yolculukları devam etti. Bir grup Ayaş'a, bir grup Çankırı'ya götürüldü. Ayaş'a götürülen 70 kişiden 58'i, Çankırı'ya gönderilen 150 kişiden 81'i öldürüldü.

Öldürülenler arasında, dönemin önde gelen entelektüelleri, eline kalemden başka silah almamış ve geriye bir mezar taşı bile bırakmadan yok olup giden şairler, yazarlar, gazeteciler, doktorlar, milletvekilleri vardı. Onlar yalnızca Ermeni dili, kültürü, düşünce ve bilim dünyası için değil, o zamanın Osmanlı toplumu için de, bugün hepimizin dünyası için de bir kayıptır.

İşte birkaç isim:

Armen Doryan: Sorbonne mezunu. Şair. 23 yaşındaydı...

Yervant Çavuşyan: Üniversite hocası, yazar, gazeteci...

Rupen Zartaryan: Şair, yazar, öğretmen, çevirmen...

Diran Kelekyan: Mekteb-i Mülkiye'de siyasi tarih hocası, yazar, yayıncı ve çevirmen. Türkçe Sabah gazetesinin yazı işleri müdürü...

Yervant Sırmakeshanlıyan (Yeruhan): Eğitimci, çevirmen, gazeteci...

Rupen Sevag Çilingiryan: Şair, hekim...

Nazaret Dağarvanyan: Sivas

milletvekili, hekim, ziraat mühendisi...

Levon L.Kirişçıyan: Şair, çevirmen, yazar, üniversite hocası...

Taniyel Varujan: Eğitimci, büyük Ermeni şairi...

Siamanto (Atom Yercanyan): Ermeni edebiyatının en büyük şairlerinden...

Sadece hatırlatmakla yeteneceğim; Onlardan biri olan gazeteci, yazar, hukukçu, milletvekili Krikor Zohrab'ın (1861-1915), farklı kimliklerin Osmanlılık temelinde biraradalığını savunduğunu, Ermenilerle Türklerin kardeşliği için mücadele ettiğini, kendini bu yüzden hem Ermeni hem de Osmanlı olarak tanımladığını ve 31 Temmuz 1908'de Taksim Belediye Bahçesi'nde, Meşrutiyet-i Osmaniye Kulübü adına 10 bin kişilik bir topluluğa Türkçe hitap ederken şunları dediğini nasıl unutursunuz:

"Ey hür Osmanlılar! Hür vatan-daşlar!" Seslenişleriyle başlayan konuşmasını şu sözlerle bitirdi:

"Dinimiz muhtelif, mezhebimiz birdir. Hepimiz hürriyet mezhep-daşlarıyız."

Üç dönem milletvekili seçilen Zohrab, Osmanlı Meclis-i Mebusan'ının "sosyalist" olarak anılan, en aktif milletvekillerinden biriydi...

Hayır, hayır Onları unutmazsınız; Onlar sizin/bizim, tüm Anadolu'nun başkaldıran acılı tarihine aittirler...

Mesela... "Armen Garo" kod adlı Karekin Pastırmacıyan, 1896'nın sıcak bir gününde, 14 Ağustos'ta Galata'daki ünlü Osmanlı Bankası'nı ateşli silahlar ve bombalar taşıyan yoldaşlarıyla birlikte bastığında, bütün İstanbul hiç alışılmamış bir eylemle çalkalandı...

Bugünün Bankalar Caddesi'nde, bomba ve silah sesleri birbirine girecek, bankayı ele geçirenlerle kuşatanlar arasındaki çatışma gün boyu sürecektir, yüzlerce kayıp verilecektir. Eylemcilerin beklentisi, büyük Avrupalı devletlerinin dikkatini Sultan Abdülhamit'in despotik rejiminin Anadolu Ermeni köylülerine yönelik zulmüne çekmekti...⁽¹³⁾

Mesela... 1915 Ermeni Tehciri'nin mimarlarından Talat Paşa'yı

Yargıç, Tehliryan'a "Talat Paşa'yı öldürmek istediniz mi?" diye sorduğunda, Tehliryan'ın cevabı "Soruyu anlamıyorum. Öldürdüğümü söyledim ya!" olmuştu. Yargıcın "Pişman mısınız?" sorusunu ise sanık, "Hayır" diye yanıtlamıştı, "bir insan öldürdüm, ama katil değilim!"

Berlin'de öldüren Soghomon Tehliryan...

O, 24 yaşında bir üniversite öğrencisiydi. Yakalandığında cebinde 12 bin mark bulunmuştu. Bir bastonun başında yol açtığı 20 santimlik derin yaradan dolayı kan kaybeden ve o gece ateşler içinde kıvrılarak geçiren Tehliryan, ertesi gün cinayet masasından Müfettiş von Manteuffel tarafından bir tercüman aracılığıyla sorgulanmış ve sorgusunda "...Almanya'ya sadece Talat Paşa'yı öldürmek için geldim... Ailem Ermeni tehçirine öldü. Ben tesadüf eseri ölümünden döndüm. Daha o zaman Talat Paşa'yı öldürmeye ant içtim... Ermeni asıllı bazı vatandaşlar bana Talat Paşa'yı öldürmem için para verdi... Talat Paşa'nın öldüğünü duyan vatandaşlarım, rahat bir nefes alacak ve bu başarımdan ötürü benimle iftihar edeceklerdir. Bunu düşününce seviyorum. Cinayeti sadece bu duyguyu tatmak için işledim" demişti.

Tehliryan, 2 Haziran 1921 günü saat 09.30'da Charlottenburg Üçüncü Eyalet Mahkemesi'ne çıkarıldı. Yargıç, Tehliryan'a "Talat Paşa'yı öldürmek istediniz mi?" diye sorduğunda, Tehliryan'ın cevabı "Soruyu anlamıyorum. Öldürdüğümü söyledim ya!" olmuştu. Yargıcın "Pişman mısınız?" sorusunu ise sanık, "Hayır" diye yanıtlamıştı, "bir insan öldürdüm, ama katil değilim."

Mahkemede anlattığına göre Soghomon Tehliryan, 2 Nisan 1897'de İran'daki Pakariş'de doğmuştu. Dört yaşına geldiğinde, tüccar olan babası Erzincan'a göç etmişti. O zamanlar Erzincan 20 bin kadar Ermeni'yle 20-25 bin civarında Türk'ün yaşadığı bir şehirdi. Protestan olan Tehliryan ailesi Er-

zincan'da 14 yıl boyunca rahat bir hayat sürmüştü. Soghomon'un iki ağabeyi, evli ve bir çocuklu ablası, biri 15, diğeri 16 yaşında iki kız kardeşi vardı. Birinci Dünya Savaşı başladığında ortanca ağabeyi aske-re alınmış, 1915'te Sogomon 18 yaşındayken, Tehliryan Ailesi Erzincan'daki ve ülkenin diğer bölgelerindeki Ermenilerle birlikte Der Zor'a doğru ölüm yolculuğuna başlamıştı. Kafile şehirden henüz ayrılmıştı ki, jandarma ve ahaliden oluşan gruplar konvoyu soymaya başlamış, ardından da jandarma konvoya ateş açmıştı. Kız kardeşlerinden biri jandarmalar tarafından çalılıklara götürülmüş, orada tecavüze uğramıştı. Başına bir darbe yiyen Soghomon, iki gün sonra kendine geldiğinde ağabeyinin ölüsünü üzerinde bulmuştu. Başı baltayla parçalanmış olan ağabeyinin bütün kanı üzerine akmıştı. Yol cesetlerle doluydu. Cesetlerin arasında annesi de vardı. Kafilenin ön taraflarında yürüyen babasının ve ağabeyinin, kucağında bebeği ile yürüyen ablasının akıbetlerini ise o günden beri bilmiyordu.

Sonrası uzun hikâyeydi. Yaşlı bir Kürt kadını onu saklamıştı. Yarıları iyileştikten sonra, Kürt giysilerine bürünmüş ve İran'a doğru yola çıkmıştı. Dersim'de iki ay saklanmış, Harput katliamından kurtulan iki Ermeni'yle birlikte gündüzleri saklanıp geceleri yol alarak, ve bitki kökleriyle karınlarını doyurarak sürekli doğuya yürümüşlerdi. Arkadaşlarından biri ot zehirlenmesinden ölmüş, kalan iki arkadaş iki ay yürüdüktan sonra Rus askerlerine sığınmışlardı.

Önce İran'da Salmast'a, sonra Gürcistan'da Tiflis'e geçmişlerdi. Tiflis'te uzun süre hasta yatan Soghomon, bir yıl sonra Rus ordularının Erzincan'ı işgal etmesi üzerine cesaretlenip Erzincan'a gelmiş, harabe hâlindeki evlerini bulmuş, ailesinin eve sakladığı 4.800 altını alıp Tiflis'e geri dönmüştü. 1919 Şubat'ında İstanbul, Selanik, Sırbistan, tekrar Selanik, Paris, Cenevre yoluyla 1920 başında Berlin'e varacak olan Soghomon Tehliryan, bu seyahatleri sırasında sık sık sara nöbetleri geçirmişti. İddiasına göre ilk nöbet Erzincan'daki yıkılmış evleri-

ni gördüğünde gelmişti...^[14]

Mesela... Fransa'ya, Adıya-man'dan köyü yakıldığı, annesi, babası kardeşleri ve tüm akrabaları öldürüldüğü için zorunlu göçer ol-muştu komünist Misak Manuş-yan...

1916 yılında uygulanan katliam sırasında, belki de henüz 7 yaşında küçük bir çocuk olduğu için öldür-ülmekten canını zor kurtarmış Mi-sak Manuşyan.

Ve bu olaydan yıllar sonra o bu kez gençken yeniden bir işgali ya-şamış ve bu sefer gene babasının aynen yaşadığı gibi daha 34 yaşın-da iken, bir komünist direnişçi ola-rak, Fransa'da Alman faşist işgali sı-rasında farklı uluslardan yoldaşla-ryla birlikte direndiği için idama mahkûm edilerek ve yan yana tara-narak topluca katledilmiş.

"Emnim ki Fransız halkı ve öz-gürlük için savaşanlar bizim hatıra-mızı insanlık onuruyla taçlandır-mayı bilecekler" derdi O...

Fransa Komünist Partisi üyesi olmasıyla beraber, Alman faşistleri-ne karşı Fransa Komünist Partisi'nin önderliğinde önce kendi yarattığı Ermeni topluluğu direniş grubuyla, daha sonra ise doğrudan Komin-tern'e bağlı, seçkin profesyoneller-den oluşturulan bir partizan grubu-nun lideri Misak Manuşyan (Missak (Michel) Manouchian).

Misak'ın son mektubu şair Lou-is Aragon'u Manuşyan'ın direniş grubu hakkında şiir yazmaya esin-lendirmiştir.

Bu Kızıl Afiş şiiri de bilahare Leo Ferre tarafından müziğe akta-rılmıştır.

Paris'teki bir caddeye Manouc-hian ve onun direnen partizan gru-bunun adı verilmiştir.

Onun çizdiği anti-faşist komü-nist direniş destanının öyküsü, Adı-yaman'da Osmanlı ordularına karşı direnen Ermeni babasının küçüklü-ğünde katledilmesiyle başlıyor as-lında.

21 Şubat 1944'te Misak'ı götü-rüldüğü Fresnes hapisanesinde bu amaç için işbirlikçi basından bir grup da Fransız fotoğrafçı bek-le-mektedir.

Duruşmalarda olduğu gibi, iş-kence izleri gizlenebilsin diye hep-sine kalın boğazlı kazaklar giydiri-

Soykırımın tanınması talebini 'negatif' ve 'kötü' olarak gö-ren bir mantık ile tarihimiz üzerine açık konuşmayı 'kötü' ve 'yanlış' gören mantık arasında fazla bir fark yok-tur; 'soykırımın tanınması' ta-lebini ileri sürenlere gösterilen öfke ile, tarihimizle yüz-leşmemiz gerektiğini söyle-yenlere duyulan öfke arasın-daki sınır son derece incedir.

lerек.

Ivry'de Manuşyan ve diğer par-tizanlar o gün makineli tüfeklerle taranarak öldürülürler...

Hayır, hayır Onları unutmazsı-nız; Onlar sizin/bizim, tüm Anado-lu'nun başkaldıran acılı tarihine aittirler...

"SOYKIRIM"

"En koyu cehalet, hakkında hiçbirşey bilmediğin birşeyi reddetmektir."^[15]

Öncelikle şunun altını çizmek gerek: "... 'Soykırımın tanınması' talebini 'negatif' ve 'kötü' olarak gören bir mantıkla; tarihimiz üzeri-ne açık konuşmayı 'kötü' ve 'yan-lış' gören bir mantık arasında fazla bir fark yoktur; 'soykırımın tanın-ması' talebini ileri sürenlere göste-rilen öfke ile, tarihimizle yüzleşme-miz gerektiğini söyleyenlere duyul-an öfke arasındaki sınır son derece incedir."^[16]

Bu "kıldan ince, kılıçtan kes-kin" ayrımı asla unutmamak duru-mundayız. Tıpkı, 1915 öncesindeki sistemli katliamlar ve sonrasındaki destekleyici eylemlerle birlikte XX. yüzyılın karşılaştığı en kapsamlı soykırım hareketlerinden biri olan, Osmanlı Devleti'nin (İttihat ve Te-rakki ile) 1915 yılında aldığı tehcir kararı ve uygulamalarıyla destekle-nen planlı bir etnik yok etme işle-minin söz konusu olduğu gibi.

Evet, tam da bunun için Tessa Hofmann, "Ermeni sorunu bugün soykırımla eş anlamlıdır. Soykırım kelimesini kullanmamak, kullan-mak istememek durumlarında, Er-meni sorunu ya da benzeri kavram-lardan söz edilmektedir" der.

Bir ek daha: "Soykırım sözcüğü artık zaman ve mekân ötesi kabul gören bir kavram"dır!^[17]

Özetle soykırım, ulusal, etnik,

ırksal ya da dinsel bir grubu toptan ya da onun bir bölümünü yok et-mek niyetiyle: 1) grup üyelerinin öldürülmesi; 2) grup üyelerinin fi-ziksel varlığının tümü ya da bir bö-lümü ile yok edilmesi sonucunu verecek yaşam koşulları içinde tutulması; 4) grup içinde doğumları engelleyecek önlemler alınması; 5) bir grup çocuklarının başka bir gru-ba zorla geçirilmesi eylemlerinden herhangi birine başvurulmasını kapsamı içine alır.

Soykırımda planlı, devlet politi-kası hâline gelmiş eylemler söz ko-nusudur.

Sayılan eylem türünden sadece bir tanesini bile işlemek, suçun maddi unsurunun yerine gelmesi olarak kabul edilmektedir.

Tam da bu kapsamda "Aynı topraklar üzerinde yaşadığım in-sanlarla konuşabilmeyi istediğim için, 1915 trajedisini 'soykırım' de-ğil, 'büyük felaket', 'felaket', '1915 felaketi' tabirleriyle andım bugüne dek" diyen Rober Koptaş ekliyor: "Ermeniler 1915'te yaşananları ta-nımlamak için sadece Medz Yeğern (Büyük Felaket) ya da Tseğasbanut-yun (Soykırım) sözcüklerini kullan-madılar bugüne dek. Yaşananlara dair, zamana ve yere göre değişen, bazılarının öne çıkıp bazılarının geriye gittiği oldukça zengin bir terminoloji mevcut: Abrilyan Ye-ğern (Nisan Felaketi), Medz Voğ-perkutyun (Büyük Trajedi), Sev Vo-cir (Kara Suç), Medz Voğçagez (Bü-yük Facia), Medz Ağed (Büyük Fe-laket), Hayasbanutyun (Ermenikırı-mı), Medz Nahadagutyun (Büyük Şehadet), Medz Nakhcir ve Medz Isbant (Büyük Katliam), Medz Poto-rig (Büyük Fırtına)... Konunun hiç-bir zaman özgürce konuşulmadığı Türkiye'de yaşayan Ermenilerse da-ha içine kapanık isimlerle andılar o kara günleri: Çart (kırım, kesim), değahanutyun (tehcir), aksor (sür-gün), seferberlik, kaf(i)le, vs... Özü-r kampanyasının metninde kullanı-lan 'Medz Yeğern' tabirinin ise tek bir karşılığa sahip olmadığını, 'Bü-yük Felaket'in yanı sıra 'Büyük Suç' olarak da çevrilebileceğini"^[18] hatırlamak gerek."^[19]

VE MİLLİYETÇİLİK!

"Vicdanı tertemizdi, çünkü onu hiç kullanmamıştı."^[20]

XIX. yüzyıl, yüzlerce yıldır baskı altında ezilen halkların özgürlük özlemlerinin doruğa çıktığı kesittir. Evrensel anlamda, Fransız Devrimi'nin mirası milliyetçi ideoloji doğrultusunda çokuluslu devletlerden ulus-devletlere geçiş çağıdır bu. Bunun uzantısı olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun her yerinde pıtrak gibi ulus-devletler uç vermeye başlamıştı. Emperyal Osmanlı'ya karşı başka emperyal dürtülerle hareket eden Batılı güçler de kendi menfaatleri gereği hami rolüne bürünmüşlerdi.

Osmanlı'nın zulüm ve baskıları Balkanlar'daki halkların yanı sıra Lübnanlılar, Suriyeliler, Yemenliler, Mısırlılar, Suudiler ve Ürdünlüler gibi pek çok Arap ulusu da ayağa kalkmıştı. Osmanlı-Balkan halklarının bağımsızlıklarını ilan etmeleri, dolayısıyla imparatorluğun küçülmesi, başta İttihatçılar olmak üzere herkesi hırslandırmıştı. Böylelikle Anadolu'nun İslâmi tahkimatını gerçikleştirme çerçevesinde başta Ermeniler ve Süryaniler olmak üzere Hıristiyanların tasfiyesi planlanmaya başlamış; sorunu şiddet içeren ve radikal araçlarla çözmek isteyen militan bir milliyetçilik ortaya çıkmıştı.

Bu duygu, İttihat'ın yarı resmi yayın organı Tanin'de, Hüseyin Cahit'in 25 Ekim 1908 günlü başmakedeki "Türk milleti, milleti hâkimidir ve hep böyle kalacaktır" beyanında ete-kemiğe bürünmüştür. Belki başlarda, iktidardaki İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bir soykırım programı yoktu. İmparatorluğun dağılma ve çöküş sürecinin sarsıcılığı ve kayıplar İttihat'ın her şeyi göze almasına yol açmıştı.

O nedenle, önemli aktörlerinden oldukları Birinci Dünya Savaşı, İttihat'a bu darboğazdan kurtuluş için bir çıkış olarak görünmüştü. Emperyalist Almanya'yla yapılacak ittifak sayesinde kötü gidişe bir dur denecekti. Bu strateji esasen Abdülhamit'in çizgisinin devamıydı ve Ermenilerin kaderi açısından da benzer sonuca sahipti...

Sonrası da, egemen ulus milli-

Türkiye'de ulus-devlet yaratma süreci XX. yüzyılın başlarından başlayarak, Anadolu'nun çeşitliliğini yadsıyarak ulusu homojenleştirme çabalarıyla birlikte yürütülmüştür. Bu süreci niteleyen unsur, Fransız Devrimi sırasında Osmanlı'nın elinde kalan toprakları kaybetme korkusudur.

yetçiliği ekseninde yukarıda belirttiğimiz üzere, herkesin malumu...

Yeri geldi belirtelim: Egemen ulus milliyetçiliğinin "hangi"si veya "iyisi"/"kötüsü" olmaz; milliyetçilik, bir yanında İttihat ve Terakki'nin, öteki yanında da Kemalizm'in durduğu tarihi bir olgudur!

Şundan kimsenin kuşkusu olmadığı kanısındayım: "Türkiye'de ulus-devlet yaratma süreci XX. yüzyılın başlarından başlayarak, Anadolu'nun çeşitliliğini yadsıyarak ulusu homojenleştirme çabalarıyla birlikte yürütülmüştür. Bu süreci niteleyen unsur, Fransız Devrimi sırasında Osmanlı İmparatorluğu'nun elinde kalan toprakları kaybetme korkusundan kaynaklanan, yabancı/öteki karşısındaki korku ve endişedir.

Diğer birçok ulus-devlet yaratma örneğinde olduğu gibi, modern Türkiye tarihi de bir homojenleştirme tarihidir. Bundan ötürü, Türkiye'de bir fenomen olarak çokkültürlülük siyasi elitler tarafından şimdiye kadar reddedilmiştir."^[21]

Trabzon bunun anlamlı bir örneği; son günlerde kamuoyu gündeminde, kendi ırkını başka ırklardan üstün sayan açıklamaları daha sık görmeye başladık.

Eskişehir'de bir dernek üyelerinin medyaya yansıyan ırkçı çıkışları hepimizi hayrete düşürdü. Görüntülere bakıldığında, aynen bir tiyatro sahnesi gibi derslerine iyi çalıştıkları, ırkçılık sözleriyle yetinmeyip ellerine köpek alıp, ikinci bir mesaj verildi. Her ne sebepleyse araya Ermenileri de katıp 'Bu kapıdan Yahudiler ve Ermeniler giremez, köpeklerle giriş serbesttir' yazılı dövizlerle bir basın açıklaması yapıldı.

Kendilerini bu ülkenin efendileri olarak görüp, bu açıklamayı çok

rahat bir şekilde 70 milyon insana ırkçılık mesajı verecek şekilde meşrulaştırmaya ve kalıcılaştırmaya çalıştılar. Artık kim daha çok ırkçılık yaparsa, o daha çok bu ülkenin sahibidir anlayışı geliştirilmekte. Kimileri bunu fırsat bilip, ırkçılığın havasını yaygınlaştırıyor.

Eski Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt (1924) "Türk soyundan olmayanların bu memlekette bir tek hakları vardır, Türklere hizmetçi olma hakkı, köle olma hakkı! Dost ve düşman ve hatta dağlar bu hakikâti böyle bilsinler!" der.

Bu örnek, ırkçı söylemlerin çok uzun zamandır beslendiğini gösteriyor. Toplumumuzda kimin Türk, kimin Türk olmadığı ölçülmeye başlandı. Sosyal demokrat olan bir partinin ırkçı milletvekillerinin olduğu bir ülke durumuna geldik. Bu ırkçı gerilimler toplumda kırılma ve şiddet doğurmakta, kamplaşmalar ve yabancılaştırmalar yaratmaktadır. Türkiye'de bir soy yarışı başlatanlardan biri olan Yusuf Halaçoğlu bir konuşmasında "Kimlerin Kürt, Alevi, Ermeni kökenli olduğunu biliyoruz" dedi. Bu açılmalar paranoyak teorilerinden öte değildir.

İrkçilik zaman zaman gündemimize girerek ciddi bir sorun oluşturmakta. Bu sorun göz ardı edildiğinde bizim bile tahmin edemeyeceğimiz boyutlara varabilir. Dolayısıyla bunun önünü almadığımız takdirde, bu ateş hepimizi yakar. Trabzon'da ve Balıkesir'in Ayvalık ilçesine bağlı Altınova beldesinde yaşanan olaylar bunların açık bir örneğidir.

'Kurtlar Vadisi'nin dizi oyuncusu Atilla Olgaç'ın katıldığı bir programda 1974'teki Kıbrıs müdahalesi sırasında biri esir on Rum'u öldürdüm demesi; anlattıklarıyla öldürmeyi meşrulaştırmanın son derece berrak bir örneğidir.

Popüler kültürün bir ürünü olan Susurluk dizisi yani Kurtlar Vadisi çok tartışmalardan sonra tekrar izlenimde. Bu dizi hakkında birçok yazılar yazıldı. Bir üniversite öğrencisi tezinde Kurtlar Vadisi'nin 55 bölümünü inceleyerek şu sonuçları çıkarmış: İncelenen 55 bölümdeki örtül şiddetin görsel ve sözel kullanımında 296 bağırma, 145 küfür ve hakaret, 131 dolaylı küfür, 174

tehdit, 149 dolaylı tehdit, 161 bas-
kı, 119 dolaylı baskı, 111 dışlama,
127 ilgisizlik, 124 aşağılama, 122
alay, 149 ima ve 113 yerme var.

Açık şiddet yöntemlerinin dağı-
lımı da şöyle: Silah kullanma 145,
silah gösterme 226, çatışma 111,
öldürme 411, yaralama 152, saldırı
137, dayak 147, tokat 155, kavga
175, işkence 110, tecavüz 3, taciz
191, bombalama 3, adam kaçırma
4.

Milliyetçiliğin sembeleri de gör-
sel ve sözel olarak kullanılıyor. 55
bölümde vatan kelimesi 128, millet
142, bayrak 240, kan 13, feda ol-
mak, canını vermek, uğruna öl-
mek 144, ülke 164, onur, gurur
123, asker, ordu 255, harita 313,
din 299, onlar (dazlak, Yahudi,
Amerikalı, Kürt vs.) 513, hilal 117
kez geçiyor.

İrkçilik 'barbarlık' ve başkaları-
nın kendisinden farklılıklarını kabul
ederek 'birlikte yaşamaya' saygı
duymamak ve bunu reddetmek de-
mektir.

Türkiye, son yıllarda giderek
yükselen bir milliyetçi ve ırkçı dal-
ganın içine çekiliyor. İrkçilik, gide-
rek sıradanlaşarak ve kurumsal yap-
ıların tarafından meşrulaştırılarak
yaşantımızın her alanına sokuluyor.

Başbakan Yardımcısı Cemil Çi-
çek'in basına yansıyan "DTP Erme-
nistan sınırına dayandı" sözleriyle
ilgili tartışmalar devam ediyor.

Türkiye'de şiddet ve ırkçılık sos-
yal bir yara haline gelmiş, kanama-
ya devam ediyor.^[22]

"Resmi Maruzatlar"ı bir kenara
bırakıp, yüzümüzü azınlıklara reva
görülen gerçeğe dönersek, neyin
ne olduğunu görür ve anlarız.

SOMUT -GÜNCEL- BİR ÖRNEK!

"Türkiye'den daha sadık
bir NATO müttefiki yok."^[23]

Ermeniler'in yaşadıkları "yaban-
cımız" değildir...

Toplu olarak gözetlince alınma-
lar...

Yargısız infazlar...

Gladio benzeri örgütlerin tedhi-
şi, vahşi katliamları...

Kayıplar ve cezasızlık ...

Bu yöntemleri 1938 Dersim'in
de, 6-7 Eylül de, Maraş'ta ve
1990'lı yılların kirli savaşında yaşa-

**Uluslararası Ermeni Araş-
tırmaları Merkezi'nin direk-
törü Richard Giragosyan'ın
işaret ettiği gibi, "Türki-
ye'de Kürt meselesinden
Ermeni soykırımına uzanan
birçok konuyla ilgili tabuları
yıkma yönünde dikkat çe-
kici bir çaba var. Oba-
ma'nın 'soykırım' deyip de-
medigine odaklanmak yeri-
ne artık ileriye bakmalıyız."**

dık/yaşatıldık...

Tarihle yüzleşmediğimiz için
bunlar, Türkiye toplumunun "kade-
ri", kâbusu oldu!

İşte bunun, bugündeki somut
örneği: 38 köy yakma, 14 tecavüz,
562 işkence, 236 öldürme... İşte
Genelkurmay'ın savunduğu (Cina-
yet + İşkence + Tecavüz =) korucu-
luk verileri bunlar; XXI. yüzyılın
Türkiye'sinde ...

Evet İHD, 1992-2009 yılları
arasında korucuların karıştığı hak
ihlalleri raporunu açıkladı. İHD,
korucuların, 38 köy yakma, 14 köy
boşaltma, 14 taciz ve tecavüz, 22
adam kaçırma, 294 silahlı saldırı,
236 kişinin öldürülmesi, 263 kişi-
nin yaralanması, 50 infaz, 70 gasp
olayı, 562 işkence ve kötü muame-
le olayına karıştığını tespit etti...

Ayrıca 1992 ile 2009 arasında
resmi kayıtlara geçen ve korucular
tarafından gerçekleştirilen genel in-
san hakları ihlalleri bilançosunun
yıllara göre dağılımı ise şöyle ise
şöyle:

BİR DÖKÜM/24/	
1992 - 2002	Köy yakma 38, Köy boşaltma 14, Taciz ve tecavüz 12, Kaçırma 22, Silahlı saldırı 294, Köy korucuları tarafından yaralanan 176, Köy korucuları tarafından öldürülen 132, Kayıp olayı 2, Infaz 50, Gasp 70, Köy korucuları tarafından yapılan işkence ve kötü muamele 454, Köy korucuları tarafından gözetlince alınanlar 59, İntihara sebebiyet verme 9, Ormanlık alan yakma 17.
2003	Öldürülen-Yaralanan: 12 ölü-17 yaralı. İşkence ve kötü muamele: 30 kişi.
2004	Öldürülen-Yaralanan: 12 ölü - 21 yaralı. İşkence ve kötü muamele: 17 kişi.
2005	Öldürülen-Yaralanan: 3 yaralı. İşkence ve kötü muamele: 21 kişi.
2006	Öldürülen-Yaralanan: 3 ölü - 9 yaralı. İşkence ve kötü muamele: 11 kişi.
2007	Öldürülen-Yaralanan: 6 ölü - 4 yaralı. İşkence ve kötü muamele: 14 kişi.
2008	Öldürülen-Yaralanan: 18 ölü - 23 yaralı. İşkence ve kötü muamele: 14 kişi.
Ocak - Mart 2009	Öldürülen-Yaralanan: 6 yaralı. İşkence ve kötü muamele: 1 kişi.
Mayıs 2009	Öldürme- Yaralama: 44 ölü.

"ÇÖZÜM"ÜMÜZ

"Mürettip Refik'le Sütçü Yorgi'nin
Ortanca kızı çıkmışlar akşam piyasasına
Parmakları birbirine dolanmış
Bakkal Karabet'in ışıkları yanmış
Affetmedi bu Ermeni vatandaşı
Kürt dağlarında babasının kesilmesini
Fakat seviyor seni çünkü sen de
Affetmedin

uld'un, "Çıkar dedikleri, her dili
konuşur, her kılığa girer, hatta çı-
karlara karşı kayıtsız biri gibi gö-
rünmesini de bilir"; Mevlana'nın,
"Eğer yarasa güneşten beslenmeye
başlarsa, belli ki artık o güneş, gü-
neş değildir. Eğer yarasa güneşten
nefret ederse, belli ki güneş, parla-

Bu kararı sürenleri
Türk halkının alınma."^[25]

yan güneş gerçektir" sözlerini anımsatır...

Böylesine gerçekler ışığında Erkan Goloğlu gibi düşünüyorum ben de; "Obama'nın ağzından çıkan 'Büyük Felaket'in Dışışleri koridorlarındaki yankıları benim işim değil!"^[29]

"Çözüm"ümüz; Türkiye'nin en yaşlı sosyalistlerinden Sarkis Çerkezyan'ın (Sarkis amcanın) 'Dünya Hepimize Yeter'indeki^[30] anılara karşın yitirmediği kardeşlik mantığı, Ahbarik Hrant'ın yaşamı pahasına bizlere öğrettikleri ve Nâzım Hikmet'in dizelerinden geçmektedir...

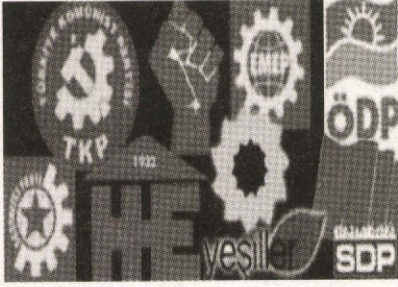
NOTLAR

- [1] 16 Mayıs 2009 tarihinde Münih Barış Meclisi'nin (Almanya) düzenlediği "Anadolu Halklarının Kültür Mozaïği" başlıklı toplantıda yapılan konuşma...
- [2] Ece Ayhan.
- [3] Ayfer Tunç, Varlık, No:2009/05-1220, Mayıs 2009, s.35.
- [4] Özdem Sanberk (Emekli Büyükelçi), "Çözüm Etnik Kimlik İnşasında Değil", Radikal, 24 Nisan 2009, s.19.
- [5] Ragıp Zarakolu, "1915 Acısı İlk Kez Anıldı", Evrensel, 25 Nisan 2009, s.11.
- [6] Rober Koptaş, "24 Nisan Nedir?", Evrensel, 25 Nisan 2009, s.11.
- [7] Victor Hugo.
- [8] Van'ın Gevaş ilçesi Aydınocak Köyü'nde okul inşaatından kemikler çıktı. Köylüler, "Mezarların taşlarının çoğu tahrip edilmiş.

Kimileri de bu taşları evlerinin duvarlarında kullanmışlar. Şimdi bu bölgede okul için kazı yapılıyor. Daha derine inilirse daha çok kafatası ve kemik çıkar. Buranın bir Ermeni mezarlığı olduğunu biliyoruz. Biz üzülüyoruz. Kim olursa olsun mezhebi, dini ne olursa olsun burası tarihtir. Her kepeçde kemik çıkıyor. Mezarlık üzerine okul yaptırılması saygısızlıktır... Burası eski Ermeni mezarlığı. Okul olmaz, diye itiraz etti. İnşaat durduruldu... 200 yıldan beri bu köyde yaşadıklarını anlatan köylülere göre ise inşaat yapılan arazinin Ermeni mezarlığı olduğunu herkes biliyor? (Osman Bekleyen, "Ermeni Mezarına Okul Olmaz!", Radikal, 22 Nisan 2009, s.11.)

- [9] Robert Fisk, "24 Nisan Obama İçin Büyük İkilem", The Independent, 6 Nisan 2009.
- [10] B. Russel.
- [11] Behlül Özkan, "24 Nisan Geride Kalırken", Radikal İki, 26 Nisan 2009, s.6.
- [12] Oktay Rıfat.
- [13] Osmanlı Bankası/ Armen Garo'nun Anıları, çev: Atilla Tuygan, Belge Yay., 2009.
- [14] Ayşe Hür, "Ermenilerin Nuremberg'i", Taraf, 15 Mart 2009, s.12.
- [15] Brown.
- [16] Taner Akçam, "Ermenistan, Diaspora ve Tarihle Yüzleşmek", 16 Kasım 2008, <http://www.taraf.com.tr/haber/21653.htm>
- [17] Cengiz Aktar, "Soykırım Ötesi Büyük Felaket", Radikal İki, 26 Nisan 2009, s.6.
- [18] Kaynak: Khatchig Mouradian, "Explaining the Unexplainable: The Terminology Employed by the Armenian Media when Referring to 1915", The Armenian Weekly, 23 Eylül 2006.
- [19] Rober Koptaş, "... 'Büyük Felaket' Dogmaya Dönüşmesin", Radikal İki, 3 Mayıs 2009, s.3.
- [20] S. Lec.

- [21] Ayhan Kaya, "Çokkültürlülüğten Çokkültürçülüğe?", Evrensel, 14 Nisan 2009, s.2.
- [22] Burhan Işıkkırık, "Mesele Irkçılıksa, Gerisi Teferruatır", Günlük, 9 Nisan 2009, s.11.
- [23] Richard Perle.
- [24] "17 Yıllık Korucu Bilançosu", Günlük, 9 Mayıs 2009, s.1-6.
- [25] Nâzım Hikmet, "Akşam Gezintisi".
- [26] Hugh Pope, "Ankara ve Erivan Doğru Yolda", The Wall Street Journal, 27 Nisan 2009.
- [27] Pierre Weill, "Bir Özur Bin Karardan Değerli", Libération, 23 Nisan 2009.
- [28] Richard Giragosyan, "Türkiye Tabu Yıkarken Obama'nın Ne Dedığinin Önemi Yok", The Washington Post, 24 Nisan 2009.
- [29] Erkan Goloğlu, "Büyük Felaket ve Düşüşleri", Radikal, 2 Mayıs 2009, s.2.
- [30] Ermenilerin 1915 sürgününde, 1916 yılında bir deve ahırında doğmuştu Sarkis amca: "Benden önce bir kardeşim dünyaya gelmiş, sürgün yolunda sabaha karşı. Jandarmalar gelmiş, çadırı sökün demişler. Bunun üzerine, babam dışarı çıkmış, jandarmalara durumu anlatıp, 'Asker ağa sabaha karşı bir çocuğumuz dünyaya geldi, annesi de yeni kendine geldi, müsaade edin de hiç değilse iki saat dinlensin' diye ricada bulunmuş. 'Ulan sizin kökünüzü kazıyacağız, siz hâlâ çocuk mu yapıyorsunuz' diye kırbaç sallamışlar babama cevap olarak. 'Kalk kalk çare yok gideceğiz' demiş babam aneme. O çocuk o koşullarda yaşayamamış, ölmüş tabii... Bizimkiler Halep civarında Meskene'de kalmışlar üç-dört yıl boyunca, çekmedikleri de kalmamış. Ben Meskene yakınlarındaki Cabul Köyü'nde bir deve ahırında doğmuşum, 15 Mayıs 1916'da." (Sarkis Çerkezyan, Dünya Hepimize Yeter, Belge Yay.)

'Kürt açılımı', Kemalizm ve solun figanı

Bir devlet politikası olarak gündeme getirilen "Kürt Açılımı" vesilesiyle Kürt/Kürdistan sorunu en geniş anlamda toplumun gündemine daha fazla girdi. Toplumun her kesimi tarafından tartışılmaya başlandı. Daha önceleri tabu sayılan birçok konu; federasyon, referandum ve ana dilde eğitim gibi kimi düşünce ve öneriler öyle ki burjuva medyada bile yaygın biçimde yer almaya başladı. Ancak ilk günden itibaren görüldü ki, bu tartışmalar son tahlilde Kemalist rejim ve mevcut sistem tarafından geliştirilen tabuların belirlediği dar bir ufukla, iğdiş edilmiş, sakatlanmış bir biçimde seyretmeye mahkûm edildi.

"Kürt Açılımı" tartışmalarıyla birlikte birileri çıkıp "üniter devlet tartışma konusu bile edilemez" diyor, hemen diğerleri yanıt veriyor "asla üniter devleti tartışmıyoruz" diyor. Birileri çıkıp "resmi dil Türkçedir, başka türlü tartışılmaz" diyor, hemen herkes "asla onu tartış

şan yok" yanıtını veriyor. Birileri kalkıp "Anayasa'nın ilk üç maddesi değiştirilemez" diyor, gecikmeden yanıt geliyor "bunu kimse tartışma konusu yapmıyor" diye. Öyle ki, bu tartışılmaz ve dokunulmazlar listesi uzayıp gidiyor. Kimse de kalkıp bunları tartışmayacak sak o zaman Kürt/Kürdistan sorununu nasıl çözeceğiz deme cüretini göstermiyor/gösteremiyor. Çünkü tartışılmaz ve dokunulamazlar listesi var. Ve mevcut Kemalist rejim ve sistem kendisini bu sayede ayakta tutuyor.

Çünkü milliyetçi ve şovenistlere göre, Anayasa değişmez Tanrı kelamı, üniter devlet tek devlet biçimi, tek resmi dilden gayrisi olmaz, değişik ulusal ve dinsel toplulukların kolektif haklarının verilmesi mümkün değil. Çünkü bunlar olursa o çok kutsadıkları devlet bölünür. Tam bir paranoya yayararak ve yüzleri bile kızarmadan yalan söylemeye devam ediyorlar. Ve öyle görünüyor ki, bu süreçte dü-

zen cephesinin çeşitli sözcüleri ve Türkiye devrimci, sosyalist hareketinin büyük çoğunluğu "Kürt Açılımı"nın rejim açısından mümkün olan en az tavizle kapatılması için dört bir koldan cansiperane savaş veriyorlar. Bütün bunlar yapılırken halkımız bir kez daha aşağılanıyor. Sanki halkımızın kendi ulusal devletini kurmaya, kendi kaderini kendi tayin etmeye hakkı ve ehliyeti yokmuş gibi... Dilimiz resmi statü kazanmaya ehil değilmiş gibi... Kendi kendimizi yönetememişiz gibi... Söylemekte bir beis görmüyorlar. Ve ardından "biz kardeşiz" diyorlar. İnsana sormazlar mı bu nasıl kardeşlik diye? Kardeş olmak eşit ve özgür olmayı gerektirmez mi? Eşit ve özgür olmadan kardeş olunur mu? Kardeşlik ya da anlaşılabilir kardeşlik bir diğer kardeş yok saymak mıdır? Eğer böyleyse, o zaman bizim kardeş olmamız mümkün mü?

Biz Kürdistanlı komünistler olarak ısrarla "milli yarar siyaseti-

ne hayır" derken, " 'Milli Yarar' eksenli bir siyasetle ne dünyanın ne de Ortadoğu'nun sorunlarına halklar lehine bir çözüm getirilemez. Çünkü her devletin, her ulusun 'milli çıkarları', başta komşuları olmak üzere bir başka devletin ya da ulusun/ulusların 'milli çıkarları'nı az ya da çok mutlaka zedeler. Devletler ya da uluslar arasında son 200 yıldır devam eden kanlı boğazlaşmaların asıl nedeni herkesin kendi 'milli çıkarları'nı komşularının ve başkalarının 'milli çıkarları' aleyhine genişletme arayışındır. Bu 'milli yarar' eksenli siyaset dost değil düşman üretir ve milliyetçi propaganda ile 'düşman'ı yığınlarının zihninde sürekli diri tutmayı amaçlar. Şovenizm olarak etnik merkezcilik, 'öteki'ne bakışın ya da 'ötekileştirme'nin temel koşuludur. Milli yarar siyasetinin doğası gereği dost değil düşman üretmesi buradan gelir." (21.yy'da Özgürlük ve Sosyalizm Manifestosu, Gün Yayıncılık, sy.50) ve bunu savunurken, ezen ulus sosyalistleri olarak Türkiye sosyalist hareketinin büyükçe bir kısmı "Milli yarar" siyasetine dört elle sarılmaktalar. Öyle ki burjuvaziden daha çok mevcut devleti, bu devletin sınırlarını savunuyor ve rejimin bekçiliğine soyunuyorlar. Hem de sosyalistlik, komünistlik adına.

Oysa Lenin, "Kim ulusların ve dillerin eşitliğini tanımıyor ve savunmuyorsa, kim her türlü baskı ya da eşitsizliğe karşı savaşıyorsa, o Marksist değildir" diyor. Oysa şovenizm batağına batmış Türkiye sosyalist hareketi resmi dil olma ayrıcalığını bu coğrafyadaki dillerden sadece Türkçeye tanıyor. "Türkçe devletin resmi dili ve toplumun temel ortak iletişim dili olarak korunmalıdır." (TKP Barış, Kardeşlik ve Birlik Bildirgesi, Ağustos 2009) diyor. Sanki resmi dil konusunda, her ülkenin illa açıkça tanımlanmış yasal-resmi dili olurmuş ya da sadece tek bir resmi dil olurmuş gibi. Türkçeden başka resmi dil olmayacağı sanki bir Tanrı kelamı gibi veya evrensel bir normun uygulanmasıymış gibi bir durumla beyinler yıkanmaya devam ediliyor. Sistemi anlamak mümkündür. O kendi varlığını ko-

Türkiye sosyalist hareketinin büyükçe bir kısmı burjuvaziden daha çok mevcut devletin sınırlarını savunuyor. Oysa Lenin, "Kim ulusların ve dillerin eşitliğini tanımıyor ve savunmuyorsa, kim her türlü baskı ya da eşitsizliğe karşı savaşıyorsa, o Marksist değildir" diyor.

rumak için bunu yapıyor. Ama kendisine komünistim diyenleri anlamakta insan zorlanıyor.

Başka konularda olduğu gibi bunda da tarihsel ve güncel gerçeklikler sözde komünistler tarafından da hayasızca gizleniyor. Oysa başta kendisine komünistim, sosyalistim diyenlerin bilmesi gerekmiyor mu? Dünyada hâlihazırda tanımlanmış bir resmi dili olmayan ülke ve devletler vardır. Çoğunun sandığının aksine İngilizce ABD'nin resmi dili değildir. ABD federal düzeyde bir resmi dil kullanmıyor. Özünde İngilizce ABD'de fiili olarak bir resmi dil olarak kullanılmaktadır. ABD'yi oluşturan eyaletlerin her birinde resmi dil konusu farklı biçimde düzenlenmiştir. Bazılarında İngilizce resmi dil iken, bazılarında bir resmi dil bulunmamakta, bazılarında ise İngilizcenin yanı sıra Fransızca ve İspanyolca gibi başka diller resmi veya fiili resmi dil olarak kullanılmaktadır.

Dünyada ABD gibi tanımlanmış bir resmi dili olmayan başka ülkeler de var. Avustralya, Meksika, Hollanda, Almanya, İsveç ve Yeni Zelanda bunlardan bazıları, hem bunlar dünya üzerinde ağırlığı olmayan küçük ülkeler de değil. Resmi bir dilleri olmadığı için de kimse bu ülkelere ilkel, geri ya da kaos içindeki ülkeler demiyor. Sonuçta bir resmi dili olmadığı için bu ülkeler batmıyor, bölünmüyor, kıyamet kopmuyor. Diğer taraftan dünya üzerinde yer alan ülkelerin büyük çoğunluğu birden çok resmi dile sahiptir. Öyle ki hepimizin eleştirdiği Molla rejimiyle yönetilen İran bile bu konuda kimi devrimci ve sosyalist hareketlerden daha tutarlı. Çünkü İran'da bile resmi dil Farsça olmakla birlikte,

ülkedeki diğer dillerin basında ve okullarda eğitimde kullanım hakkı İran Anayasası'nda yer almaktadır. Bir hatırlatma daha yapmak gerekirse, birçok ülkede ulusal düzeydeki resmi dilin ya da dillerin yanı sıra yerel olarak tanınmış resmi diller de mevcuttur.

Evet, izah etmeye çalıştığımız gerçeklerin de gösterdiği gibi resmi dil ve tek resmi dil söylemi koca bir aldatmaca ve efsanedir. Halkımızın ana dili olan Kürtçe ile ilgili anayasal güvenceye alınması ya da eğitimde kullanılması her gündeme geldiğinde kıyametler kopuyor. Her cenahtan (milliyetçisinden sözde sosyal demokratına ve sözde sosyalistine, komünistine kadar) salvolar başlıyor, "ülkeyi bölmek istiyorlar", "bunlar bölücü" diye. Ya da şu anda kullanılan Latin alfabesine, yine Latin alfabesinin harfleri olan q,x,w harflerinin eklenmesini istemek bile düşman ilan edilmek için yeterli olabiliyor. Öyle ki bu konuda demagojinin haddi hesabı yok. Bu bakışla hareket eden şovenist ve milliyetçiler sanki "her dilde bir devlet" olurmuş gibi bir anlayışı kitlelere empoze etmeye çalışıyorlar. Bunlara sormak gerekir; eğer propaganda ettiğiniz gibi olsaydı, şu anda yeryüzünde 200 civarında değil, yaklaşık 5000 civarında devlet olması gerekmiyor muydu?

Bütün bu şovenistlere, milliyetçilere, sözde sosyal demokratlara ve TKP'ye Lenin'in ifadesiyle yanıt vermek gerekirse; "ayrı ayrı dillerin tam özgürlüğünü kayıtsız şartsız tanımalı ve hangisi olursa olsun bu dillerden biri için ayrıcalığı reddetmelidir."

Yerel düzeyde az da olsa özerk yönetime yönelik girişimlere bile lanet okuyarak "yerel yönetimlerin güçlendirilmesinden istikrar, refah ve huzur değil, bölücülük çıkacaktır." (TKP Barış, Kardeşlik ve Birlik Bildirgesi, Ağustos 2009) halkımızın en doğal hakkı olan kendi kaderini tayin hakkını yok saymaktadır. Zaten "...ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı da ilerici, sosyalizmle ve işçi sınıfıyla barışık demokratik bir talep ve hak olmaktan çıkmıştır." (TKP-Parti Okulu, www.tkp.org.tr) diyebilmektedir.

Bütün bunlarla komünistlik adına tam da ezen ulusun ayrıcalıklarından yana saf tutmaktadır.

Herkesin dört elle sarıldığı üniter devlet efsanesi

Kürt/Kürdistan sorunu özellikle yaşanan savaşla birlikte son 30 yıldır gündemdeki yerini hep korumuştur. Bu sorunu kendi meşreplerince bir "çözüm" kavuşturmak isteyen egemenler zaman zaman konuyu gündeme getirmişlerdir. Geçmiş dönemlerin başbakan ya da cumhurbaşkanları Özal, Çiller vb. "federasyon", "Bask Modeli"ni dillendirirken, 12 Eylül Faşizminin mimarı Evren bile son yıllarda "eyalet sistemine" geçilmesi gerektiğini dillendirmiştir. Bu söylemler bile Kemalist rejim ve mevcut devlet yapılanmasında ciddi değişiklikler anlamına geliyordu. Ancak yapılan bu tür açıklamalar "üniter devlet" söylemiyle bastırılmıştır. Bugün de aynı yapılmaya çalışılmaktadır. Bu, dayanağını 12 Eylül Anayasası'ndan almaktadır. Çünkü mevcut Anayasa'da doğrudan 18 kez, dolaylı olarak ise 25 kez "devletin... bütünlüğü" gibi ifadeler kırık plak gibi tekrarlanarak bir Tanrı kelamı mertebesine çıkartılan "üniter devlet" in sırrı aydınlığa kavuşturulmalıdır.

Statükocu mehter takımı her ne kadar Türkiye'deki haliyle "üniter devlet"i modern ulusal devletin sanki evrensel standart biçimiymiş gibi çığırda da gerçek bundan çok uzaktır. Özellikle Türkiye açısından bu daha da bir açıktır. Burada bir belirleme yapmak gerekirse; Türkiye'de "devletin topluma önceliği ve onu belirleme yeteneği, onun 1982 Anayasası ile ortaya çıkan bir özelliği değildir. 1982 Anayasası'nda çokça ifade edilen 'devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü' kavramının İslam öncesi Doğu toplumlarından Osmanlı'ya, oradan da Türkiye Cumhuriyeti'ne aktarılan devlet yönetimi geleneğine ilişkin tarihsel temelleri olduğu gibi, muasır medeniyete erişme olarak adlandırılan Batılılaşma sürecinde devleti ve onun bağımlı değişkeni olarak düşünülen toplumu 'çağdaştırma' yoluyla ilerlemeye çalışan dev-

Dünyadaki üniter devletlerin önemli bir bölümünde, derecesi değişen biçimlerde özerkliğe sahip ulus-altı yerel birimler mevcuttur. Biz Kürdistanlı komünistler olarak eşit iki cumhuriyetli federasyonu savunuyoruz. Ulus-altı yerel birimler bizim konumuz değil.

let(adamı) zihniyetinin de bunda katkısı vardır." (Mete Kaynar, Devletin Ülkesi ve Milleti, sy.8) Diğer taraftan bir devlet, ülkede yaşayan yurttaşların ve onların üzerinde yaşadığı toprakların "sahibi" olduğunu iddia ediyor ve 'devlet' kutsanıyorsa, bu tam da İslami devlet anlayışının bir devamıdır.

Çünkü "Toplumsal ilişkilerin en basitinden en karmaşıklığına kadar müdahale etme, yapma amacını hiç yitirmeyen Müslümanlık, toplumların kaderini belirleyen bir olgu haline dönüştü. Günümüze kadar gelen bir etki dinamiği oldu" (E.Mehmet Özsoy, Türk Devlet Geleneğini Üreten Süreçlerin Evrimi, Bumerang Yay. Nisan 2000, sy.32) Öyle ki, "İslam şeriatına olan bağlılık, devletin örgütlenmesine, kurumların nicelik ve niteliğine etki etmiştir. Bu etki sonuçta kurumları da aşarak tüm topluma yansımıştır." (Vecih Kevserani, Osmanlı ve Safevilerde Din-Devlet ilişkisi, akt.age.sy.32) Ya da "Toplumsal dinamiklerin sığılı gelişen iradeyi sınırlayacak yetenekten yoksun oluşu, Müslümanlığı kurumsal bir olgu olmaktan çok kurumları oluşturan bir dinamik haline getirdi." (E.Mehmet Özsoy, Türk Devlet Geleneğini Üreten Süreçlerin Evrimi, Bumerang Yay. Nisan 2000, sy.32)

Yazının ilerleyen bölümlerinde bugünkü mevcut devlet geleneğinin nereden beslendiğine tekrar dönmek üzere "üniter devlet" sorununa devam edelim. Ulus-devlet kavramının özünü oluşturan nitelikleri bir kenara bırakırsak, ulus-devletler diğer bütün bakımlardan geniş bir çeşitlilik arz ederler. Bu benzerlik ve farklılıkların temelleri de tarihsel olarak oluşmuştur. Burjuvazinin kendi siyasi iktidarı al-

tında modern bir merkezi birlik oluşturmak amacıyla giriştiği mücadele sürecinde ulus-devlet ve ulus olgusunun düşünsel temelleri de yaratılmıştır. Böylece burjuva demokratik devrimlerin ana temaları, somut bir pazar birliği temelinde yeni bir toplumun oluşumu şeklinde biçimlendi ve siyasal hedef olarak belirginleşti. Feodalizmden kapitalizme geçiş süreçlerinin erken ya da gecikmişliğine bağlı olarak, burjuva ulusal demokratik dönüşümlerin hızı, biçimi ve kapsamı önemli farklılıklar içerir.

Bu tür farklılıkların ortaya koyduğu çeşitlilik, ulus-devletin coğrafi-idari alt bölümlenmesini somutlaştıran yapılanmaları bakımından da söz konusudur. Bu çeşitlilik, her ülkede ulusal birliğin değişik şiddet ve biçimlerdeki sınıf mücadeleleriyle şekillenmesi sonucunda oluşmuştur. Öte taraftan, geniş bir çeşitlilik söz konusu olmakla birlikte, ulus-devletler kendi ana coğrafi-idari alt bölümlenmelerinin örgütlenişi ve bunların sahip olduğu güçler/haklar bakımından kaba bir tasnifle iki ana çizgide şekillenmişlerdir. Bunlar "açıklım" tartışmalarıyla gündeme gelen ve sıkça telafüz edilen üniter devlet ve federatif devlet biçimleridir. Burada bir noktanın altını çizmek gerekir. Üniter ve federatif (federal) devlet arasındaki fark, özerklik sahibi yerel özyönetim birimlerinin üniter devlette olmaması ve buna mukabil federal devlette olmasıdır. Dünyadaki üniter devletlerin önemli bir bölümünde, derecesi değişen biçimlerde özerkliğe sahip ulus-altı yerel birimler mevcuttur. Biz Kürdistanlı komünistler olarak eşit iki cumhuriyetli federasyonu savunuyoruz. Ulus-altı yerel birimler bizim konumuz değil. Yine de bu tartışmalar bağlamında konuyu tartışmaya devam edecek olursak. En bilinen örnekleri Birleşik Krallık (İngiltere) ve İspanya'dır. Birleşik Krallık, bildiği gibi İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'dan oluşmaktadır. Tüm bu birimler kendi parlamentolarına, geniş yasama ve yürütme haklarına sahiptirler. Benzer bir durum İspanya'da da söz konusudur. O halde üniter ve federal

Ulusal baskıya dayanan birliğe hayır, gönüllü birliğe evet! Bu özgürlükçü, tutarlı mantık, birliğin biçimleri konusunda da kendiliğinden geçerlidir. Yoksa hem "Halkların Kardeşliği" sloganını atıp hem de arkasından "Tam Bağımsız Türkiye" diyerek "Misak-ı Milli" sınırlarını kabullenmeyle olmaz.

devlet arasındaki fark nedir? Üniteler devlette yerel birimlerin özerkliğinin derecesi ne denli büyük olursa olsun, bunlar merkezi iktidar tarafından verilir ve deyim yerindeyse müktesep hak değildir. Yani söz konusu yetkilerin ana kaynağı merkezi iktidar olmaya devam eder. Bunun anlamı şudur ki, bugün verilen yetkiler yarın yine merkezi iktidar tarafından hiçbir hukuki zorluk olmaksızın tek taraflı olarak geri alınabilir. Birleşik Krallık'ta Kuzey İrlanda Meclisi 4 kez askıya alınmıştır. İşte federal devletlerle aradaki fark buradadır. Federal devleti oluşturan birimlerin (devletler/eyaletler) merkezi devlet tarafından çiğnenemeyecek ya da tek taraflı olarak alınamayacak yetkileri vardır. Her durumda tamamen geçerli olmasa da birçok durum için denebilir ki, alt birimlerin varlığı merkezi devletin varlığından kaynaklanmamakta, aksine merkezi devletin varlığı federe devletlerin varlığından kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede, federasyonu oluşturan birimler (devletler/eyaletler) kendi yetkilerinin bir bölümünü kendi iradeleriyle merkezi devlete devretmişlerdir ya da öyle addedilirler.

Aslında Birleşik Krallık örneği bize bir başka önemli noktayı da hatırlatma fırsatı veriyor. Sınıf mücadelesi ulusal birliğin ve onun somutlanması olan ulus-devletin bir kez oluşmasıyla bitmediği için, oluşan devletlerin iç yapılanması da sittin sene aynı kalmamış, sonrasındaki sınıf mücadeleleri ve sorunlar nedeniyle değişim geçirmiştir. Kuzey İrlanda'da özerk yönetimin dört kez askıya alınıp yeniden devreye sokulması bu açıdan çarpıcı bir örnektir. Üniteler devletin ateşli savunucuları bu örnek karşısında diyebilirler ki, üniter yapının özü değişmemiş, egemenliğin ana kaynağı merkezi devlette kalmaya devam etmiştir. Diyelim öyle olsun. Ama bir bölgenin kendi parlamentosu ve özyönetimine sahip olması ile olmaması arasında çok önemli sonuçlar doğurabilecek (ve tarihe baktığımızda doğurmuştur da) ciddi bir fark olduğu gerçeğini sadece söyleyip geçelim. Ama pek doğal olduğu gibi, bu tür değişim-

lerin daha kapsamlı olduğu örnekler de vardır. Brezilya'nın tarihinde ise hem federal hem de üniter dönemler yaşanmıştır. Benzer biçimde Belçika da geçmişte Fransız modeli bir üniter devlet iken, 1970'lerden bu yana yapılan anayasal reformlarla federal bir devlete dönüşmüştür. Hatta bugün gelinen noktada yer yer konfederasyon nitelikleri gösterdiğinden de söz edilmektedir. Ters yönde örnekler de vardır. Meselâ önceleri bir federasyon olan Myanmar (Burma), 1962'de askeri darbe ile üniter bir devlet haline getirilmiştir vb.

Bugün dünyada irili ufaklı 200'den fazla devlet bulunmaktadır. Salt ansiklopedik verilere bakılacak olursa bunların yaklaşık 4'te birinin federatif olduğu görülecektir. Üniter yapıya sahip olan devletlerin önemli bir bölümünün son derece küçük devletler olduğunu, yani içinde büyük çeşitlilik barındırma olasılığı az olan ülkeler olduğunu ve kimi üniter devletlerin de fiiliyatta bir federasyon gibi olduğunu hatırlayacak olursak, yeryüzünde gerçek anlamda federatif devlet oranının bundan daha yüksek olduğu anlaşılabilir. Dünyanın en geniş topraklara sahip ilk 10 ülkesinden 8'inin (ABD, Rusya, Brezilya, Hindistan, Kanada, Arjantin gibi) federasyon olduğu ve/veya eyaletlerden oluştuğu gerçeği bile kendi başına anlamlıdır.

Bütün bunları anlatmamızın nedeni Türkiye gericiliğinin bir alamet-i farikası haline gelmiş olan üniter devlet mitini deşifre etmek, üniter devletin bir Tanrı kelâmı ve evrensel standart olmadığını ortaya koymaktır. Türkiye'de sosyalist solun büyükçe bir kısmına da

sirayet etmiş olan milliyetçi-devletçi gericiliğe karşı ideolojik mücadelenin somut bir gereğidir bu. Çünkü Kürdistanlı komünistler, "Kürdistan'ın Kuzey parçasının ekonomik, sosyal, siyasal özgün durumundan hareketle, Türkiye'de devletin üniter, militarist, soven yapısını aşmaya yönelik yaygın bir rejim muhalefetinin varlığı ortamında halkların ortak siyasal devrimini hedefler. Rejimi aşan ortak siyasal devrimin, halkların eşit iki cumhuriyetli sosyalist federasyonlaşmasıyla taçlanmasını savunur. Ulusların kendi kaderini tayin hakkının bürüneceği biçim olarak bağımsızlık mı, federasyon mu sorununun çözümü için tamamen özgür bir ortamda Kürt halkının onayına başvurmayı, bu doğrultuda Kuzey Kürdistan'da referanduma gitmeyi temel ilke olarak savunur." (21.yy'da Özgürlük ve Sosyalizm Manifestosu, sy.57)

Evet, Türkiye sosyalist hareketi eğer kendisine Sosyalist ve Marksist diyorsa ve ulusların kendi kaderini tayin hakkını (UKKTK) savunduğunu iddia ediyorsa -ki yukarıda TKP'nin bunu savunmadığını belirtmiştik-, üniter devlete sahip çıkmak yerine Kürt halkının ayrılıp kendi devletini kurma hakkını savunmalı. Ancak karşılıklı böylesi savunular halkların gönüllü birliğini ve kardeşliğini perçinler. Yani ne olursa olsun birlik değil, gönüllü birlik! Ulusal baskıya, zorbalığa dayanan birliğe hayır, gönüllü birliğe evet! Bu özgürlükçü, tutarlı demokratik mantık, birliğin biçimleri konusunda da kendiliğinden geçerlidir. Yoksa EMEP gibi hem "Halkların Kardeşliği" sloganını atıp hem de arkasından "Yaşasın Tam Bağımsız Türkiye" diyerek "Misak-ı Milli" sınırlarını kabullenmeyle olmaz.

Bugün öyle şeyler yaşıyoruz ki, Türkiye'de hem sosyalist sıfatını taşıyıp hem de "30 Ağustos Zafer Bayramı" vesilesiyle yayınladığı bildiriye TKP, günümüze değin resmi ideoloji Kemalizm'in tekrarlayıp durduğu söylemi yineliyor. Emperyalizmin Anadolu macerasının 87 yıl önce sona erdiğini, 30 Ağustos'u selamladıklarını söyleyen TKP, "Başkomutan"ı yani Mus-

tafa Kemal'i de selamlamaktan da geri durmuyor. Okunduğunda görülecektir ki TKP'nin bildirisinin hemen her satırına damgasını vuran şey, komünist perspektiften ziyade milliyetçi bir içeriktir. Böylece TKP gibi özünde üniter devleti kutsayanlar geçmişte Almanya'da bazı sosyalistlerin Bismarck'a karşı sergiledikleri tutuma benzer bir tutum sergilemektedirler. Bismarck Prusya çizmelerinin zoruyla farklı Alman devletlerini birleştirmişti. Bismarck'ın çağdaşı olan Marx ve Engels, bir sınıf düşmanı olarak Bismarck'a ve Bismarkizme şiddetle karşı çıkmış, ona karşı tüm güçleriyle mücadele etmişlerdi. Onlar bunu yaparken Lassalle gibi devletçi sosyalistler ise perde arkasından gizli anlaşmalar yapmaya varıncaya kadar Bismarck'la dost oluyorlardı. Daha sonra Lenin tam da ulusal sorun bağlamında bu konuya değinmişti. Lenin: "Bismarck, kendi junker tarzıyla, ilerici ve tarihsel bir görevi yerine getirdi, ama bu gerekçeyle sosyalistlerin Bismarck'ı desteklemesini haklı göstermeyi düşünen birisi, gerçekten ne âla bir 'Marksist' olurdu!" (Ulusların Kaderini Tayin Hakkı, Büyük Rus Ulusal Gururu Üzerine, Sol Yay. s.112-düzeltilmiş çev.)

Türkiye sosyalist hareketinin damarlarındaki Kemalizm

Kemalizm'le aşılınmış Türkiye sosyalist hareketinin Marksizm'e uzaklığı her toplumsal ve siyasal gelişme karşısında kendisini açığa vurmaktadır. Bu dışı vurma özellikle Kürt/Kürdistan sorununda alınan tutumlarda daha bir belirginleşmektedir. Sorun Kürt/Kürdistan sorunu olunca milliyetçi tutumları iyice netleşmektedir. Bunların başında ise bugün kendisine komünist sıfatını takan, özünde ise milliyetçiliğe sarılan TKP gelmektedir. TKP'nin Kemalizm öylesine içine işlemiş ki, bütün derdi tasası onun devamını sağlamak ve buna teorik zemin hazırlamaktır.

TKP'nin Parti Okulu belgeleri arasında yer alan "Toplumsal çürüme, devletin çözülmesi, cumhuriyetin tasfisi ve yeni Osmanlıcılık"ta tam bir Kemalizm savunusu

TKP'nin bildirisinin hemen her satırına damgasını vuran şey, komünist perspektiften ziyade milliyetçi bir içeriktir. Böylece TKP gibi özünde üniter devleti kutsayanlar, geçmişte Almanya'da bazı sosyalistlerin Bismarck'a karşı sergiledikleri tutuma benzer bir tutum sergilemektedirler.

mevcut. Adı geçen belgede TKP "Kürt sorunuyla ilgili süreçler bu çürümenin parçası... Toplumunu bir arada tutan en büyük faktör egemen ideolojidir." diyerek aslında Kemalist ideolojiyi referans gösteriyor. Çünkü bugün egemen olan ideoloji Kemalizm'dir. Belge burada kalmıyor. Batılı emperyalist güçler ve AKP iktidarı "devleti çözmek" ve hatta onu tasfiye etmek istemekteler. Bu anlamıyla TKP'ye göre ne olursa olsun "Komünistler" bu "çözölmeye" karşı durmalıdır. Aslında damarlarında Kemalizm kanı dolaşan sözde sosyalistlerin tamamı teorik açıklımlar yapmasa da TKP ile aynı noktada buluşmaktadır. TKP ve benzerlerine göre ne pahasına olursa olsun "piyasacı dinci faşizm" olarak gördükleri AKP iktidardan aşağı edilmelidir. TKP ve benzerlerinin "devletin çözölməsi" dedikleri şey aslında Kemalizm'in çözölmésidir. Oysa komünistlerin asıl derdi "devletin çözölməsi" değil midir? Ama TKP ve benzerlerinin derdi Kemalist ideoloji ve onun mevcut üniter devletinin savunusudur.

Bir gerçekliğin altını çizmek gerekirse, sermaye artık gelinen noktada ihtiyaçlarına cevap vermeyen, kendi önünde bir ayak bağı olduğunu düşündüğü resmi ideolojinin yani Kemalizm'in terk edilmesini istemektedir. Ulusal ve uluslar arası ilişkiler doğrultusunda gelişen süreç Kemalizm'i çözmekte. Neredeyse Kemalizm'i devlet dini olarak gören ve bunun üzerinden toplumsal ve siyasal çıkar sağlayanlar ayrıcalıklarını kaybetmektedirler. Pekii, öyleyse birilerinin ayrıcalıklarını kaybetmesinin tasası komünistlere mi kaldı? TKP ve benzerleri neden bu kadar feryat ediyor?

Diyelim ki "devlet çözölmüyor"! Çözölen hangi devlet? Biraz buna kafa yormak gerekmiyor mu? Aslında yukarıda kimi alıntılar verdik. Eğer gerçekten "devlet çözölmüyor"sa bu çözölen İslam devlet geleneğidir. Çünkü mevcut devlet yeni bir devlet değildir. "Milli Mücadele, imparatorluğu 'ulus devlet'e dönüştürme süreciydi... ulus devlete benzese de Osmanlı'nın, sadece dış görüntüsü değişmiş bir versiyonuydu." (F.Başkaya, Yediyüz, s.299) Ya da "Selçuklularda doruklara çıkan düşüncenin vesayet altına alınması ve devletin yüceltilmesi olgusu Osmanlılarda da sürdü. Osmanlı Devleti zamanında da düşünce tamamıyla devlet kontrolünde bırakıldı. 'Ali Kuşçu devrinden, diğer bir deyişle, Fatih Sultan Mehmet döneminden sonra, felsefi düşünce devam etmemiş (!), ortada kalmıştır. Fatih; diğer Osmanlı hükümdarlarından farklı bir kafa yapısında hükümdar olarak, yeni fethedilen İstanbul'da bir 'Rönesans' ümidini bile verebiliyordu...'. Bilimsel ve felsefi düşünce, Fatih bile olsa bir hükümdarın vesayeti altında gelişemezdi. Oysa Osmanlı düzeni bilim ve felsefeyi tamamen vesayet altına koyuyor, bugünkü YÖK düzeninin temelleri 5 asır önce atılıyordu." (Hüseyin Hetami, İslam Felsefesi, akt. E.Mehmet Özsoy, Türk Devlet Geleneğini Üreten Süreçlerin Evrimi, sy.66) Kısacası, yeni bir devlet olmayan, aslında Osmanlı'nın devamı olan bir devletin çözölmésinden TKP ve benzerleri neden bu kadar rahatsız oluyorlar.

Evet, adı geçen belgede TKP Kemalizm'i "bağımsızlıkçılık, egemenlik, aydınlanmacılık, kamuculuk, laiklik" gibi değerlerin temsilcisi olarak görmek ve buradan anti emperyalist kökler bulmaktadır. TKP ve benzerlerine göre bunlar cumhuriyetin kazanımlarıdır. Ve bu kazanımlar yok edilmektedir. "Emperyalizmin, sermaye işbirlikçiliğinin, piyasacılığın ve gericiliğinin saldırılarının temelinde 'toplumsal ilerleme'yi engelleme, ülkenin ve toplumun tarihle bağlarını koparma anlayışı hakimdir. Emperyalizmin ve işbirlikçiliğinin, piyasacılığın, gericiliğinin önündeki tarihsel

engel cumhuriyetin, sosyalizm mücadelesine taşınacak ve yeniden üretilecek temel değerleridir." (TKP Barış, Kardeşlik ve Birlik Bildirgesi, Ağustos 2009)

Böylece TKP komünistlik adına gerçekleri tepetakla etmektedir. Mevcut cumhuriyetin hangi değeri sosyalizm mücadelesine taşınacak? Anti emperyalistliği mi? Ya da laikliği mi?..

'Milli Mücadele' anti emperyalist miydi?

Kemalist ideolojiye göre 1923'te kurulan Cumhuriyet, "yedi düvele karşı, ezilen uluslara örnek teşkil edecek bir anti emperyalist mücadeleyle" hayat bulmuştu. Ona göre Anadolu topraklarında M. Kemal önderliğinde muazzam bir ihtilal gerçekleştirilmiş, modern aydınlanmacı, laik, sınıfsız, kaynaşmış bir toplum kurulmuştu! Oysa az çok resmi ideolojinin dışına çıkanlar biliyor ki hiç de böyle olmamıştı. Ama Kemalist tarih anlayışı, şimdiye kadarki bütün tarih yazımlarını etkilemiş ve hatta belirlemiştir. Bu etkilenmeden Türkiye devrimci, sosyalist hareketi de nasibini almıştır. Ve hala da bundan kurtulamamıştır. Birkaç istisna bunun dışında tutulabilir.

Evet, 'milli mücadele'nin anti emperyalist olup olmadığını anlayabilmek için resmi ideolojinin dışından bakmak gerekiyor. Ya da ?'Milli Mücadele'nin resmi ideoloji dışında bir değerlendirilmesinin yapılması gerekiyor. Bilindiği gibi resmi ideoloji (kimi sol versiyonu da dahil) 'Milli Mücadele'yi anti emperyalist, dünyanın mazlum uluslarına kurtuluş yolunu açan ilk ulusal halk hareketi, Mustafa Kemal dönemi siyasal rejimin 'halkçı' bir yönetim biçimi olduğu, Mustafa Kemal'in Türklere bir vatan bağışlayan dünyanın en büyük anti emperyalist lideri olduğu vb. gibi bir sürü gerçek dışı hurafeye dayanıyor." (F.Başkaya, Paradigmanın İflası, s.30) Gerçek dışı bir sürü hurafe. Çünkü Kemalizm'in iddia ettiğinin ve onun kanını damarlarında taşıyan sol, sosyalist çevrelerin savunduğunun aksine emperyalizme karşı ne anlı şanlı bir savaş ne de anti emperyalist bir mü-

Kemalist ideolojiye göre, 1923'te kurulan Cumhuriyet, "yedi düvele karşı, ezilen uluslara örnek teşkil edecek bir anti emperyalist mücadeleyle" hayat bulmuştu. Oysa az çok resmi ideolojinin dışına çıkanlar biliyor ki hiç de böyle olmamıştı...

cadele söz konusudur. Kaldı ki anti emperyalist mücadele, anti kapitalist mücadele anlamına gelir. Yani kapitalist üretim ilişkilerinin tasfiye edilmesini ve emperyalist sistemden kopmayı ifade eder. Oysa bırakın kopmayı, TC emperyalist sitem içinde kapitalist bir ulus-devlet olarak yerini almıştır. Üstelik Kürt/Kürdistan ve azınlıkların imha, inkâr, asimilasyonu ve işçilerin, emekçilerin baskılanması ve gözyaşı üzerinde yükselmıştır.

Ve çokça övülen, göklere çıkarılan 'Milli Mücadele' asla emperyalizme karşı değildi. Çünkü "Milli Hareket", asla emperyalizme karşı değildi. Tam tersine 'Milli Hareket'i örgütleyenlerin çıkarları emperyalist çıkarlarla özdeşti. 'Milli Hareket' için başından sonuna kadar en büyük hassasiyeti, emperyalist devletlere (İtilaf Devletlerine) karşı olmadığını 'kanıtlamak' konusunda sergilemiştir. Mustafa Kemal, bu konuda bir 'yanlış anlaşılma' olmaması için yoğun çaba harcamıştır. Nutukta; 'İtilaf Devletlerine karşı vaz-ı husumet içinde olunmadığını, İngiltere, Fransa, İtalya gibi düvel-i muazzamayı gücendirmemek' konusunda büyük hassasiyet gösterdiklerini söylüyor... 'Milli Hareket'in önder kadrosu için Ermeniler ve Rumlar dışında hiçbir sorun yoktu." (F.Başkaya, Yediyüz, s.302)

Görülüyor ki anti emperyalizm diye göklere çıkarılan, özünde Ermeni ve Rumlara karşı yapılan katliamlardır. Yani iddia edildiği gibi bir anti emperyalistlik söz konusu değildir. Değildir, çünkü Türkiye'nin bugünkü topraklar üzerinde kurulmasına yeşil ışık yakan emperyalist güçler, o dönemde süren tek savaş olan Türk-Yunan savaşında tarafsızlıklarını ilan etmişler ve

akabinde İtalya ve Fransa işgal ettikleri bölgelerden çekilmişlerdir. Bunun üzerine destekten yoksun kalan Yunanlılar da çekilmek zorunda kalmışlardır. 1923'te Lozan Anlaşması'nın imzalanmasından sonra ise İngilizler İstanbul'u terk ettiler. Görülüyor ki bir anti emperyalist mücadeleden söz etmek mümkün değil. Çünkü iddia edildiğinin aksine, "1923'ten sonra yapılan devlet kurmak değil, varolan devleti 'ulus' temeline oturtmaktı, sonuç itibarıyla devlet 'eski devlet' olarak yoluna devam etmişti." (F.Başkaya, Yediyüz, s.324) Eğer o dönemde bir haklı başkaldırıdan bahsedeceksek, "Tek haklı başkaldırı Koçgiri'de başlayandır. TC'nin kuruluşu da o hareketin ezilmesi ile sağlanmıştır." (F.Başkaya, Yediyüz, s.310)

Toparlayacak olursak, cumhuriyetin kazanımları denilen, özünde Osmanlı'nın ve ona etkin olan İslam devlet geleneğinin devamıdır. Çünkü "Cumhuriyetin kurulmasıyla bir kopukluk ortaya çıkmamıştır. Cumhuriyet rejimi, Türkiye'nin emperyalist Batı ile olan ilişkilerinde ve kapitalist dünya sistemi içerisinde Türkiye'nin konumunda köklü bir değişikliği temsil etmiyor... Resmi ideolojinin yaymaya çalıştığı görüşün aksine, cumhuriyet dönemi de sömürgeleşme yolunda ilerlemekten başka bir şey değildi." (F.Başkaya, Paradigmanın İflası, s.10) Ya da adına anti emperyalizm denilen, kimilerinin "ikinci 'Kuvay-ı Milliye'yi başlatacağız" (HKP) dedikleri süreç özünde "Kuvay-ı Milliye hareketi bir proleter devrimini ikame etmek suretiyle, açık bir karşı devrime gerek kalmaksızın proletaryayı ve Kürtleri egemenliği altına alan bir cumhuriyet kurmuştur." (F.Başkaya, Yediyüz, s.310) gerçeğinden başka bir şey değildi. Bugün de "Kuvay-ı Milliye'yi başlatacağız" diyenler her fırsatta, Kürt/Kürdistan sorunu gündeme geldiğinde, "Sevr'i hortlatmak istiyorlar" diyerek feryat etmektedirler.

Ne yazık ki kendi tarihinden bihaber olan ve Kemalizm'in etkisinden bir türlü kurtulamayan Tür-

kiye sosyalist hareketinin büyükçe bir kısmı Kürt/Kürdistan sorununda dün olduğu gibi bugün de deyim uygunsu sınıfta kalmıştır. Denilebilir ki, milliyetçi paranoyalarla beslenen "Kürt Açılımı"ndan "bölünme", "emperyalist proje" (TKP, ÖDP vb.) ve "AKP fobisi" nede niyle uzak duran, hala her fırsatta askerin varlığından medet uman ve onu yardıma çağırın bir devrimci, sosyalist hareketten ne beklenir ki!..

Ulusal sorunun çözümü illa bir devrimle mi mümkündür?

Türkiye sosyalist hareketinin büyükçe bir kısmı ulusal sorunlara burjuva çerçevede bir çözüm olamayacağı noktasından hareket ederek "burjuva feodal iktidarı ve emperyalizmi hedef alan; anti-feodal, anti-emperyalist ve anti-faşist bir mücadeleyle demokratik halk devrimini ve iktidarının tesisini hedefleyen bir siyasal program ve iktidar stratejisiyle mümkündür." (Devrimci Demokrasi, 4-16 Ağustos 2009, Sayı:158) sorunun çözümünü bir devrim sorununa bağlıyor. Onlara göre bir devrim gerçekleşmeden sorunun çözümü mümkün değildir.

Yine bu çevrelere göre Kürt sorununda ortaya atılan "açılım" bir aldatmaca, "emperyalist proje" ve uydurmacadır. Çünkü "Tarihin tüm tanıklığı, sosyalist çözüm dışında, ezilen ulus milliyetçiliğinin 'çözümü' de dahil olmak üzere hiçbir 'çözümün' gerçekçi ve kalıcı olmayacağı, ulusal sorunun devrimci yolla halledilmesinin ise ancak... devrimlerle gelişebileceğini göstermektedir." (Devrimci Demokrasi, 17-30 Ağustos 2009, Sayı:159)

Bu durum hem burjuva siyasetini, hem ulusal sorunun doğasını anlamama hem de Kürt/Kürdistan sorununu ötelemek anlamına gelmektedir. Soruna böyle yaklaşan çevreler, ulusal kurtuluş sorununu toplumsal kurtuluş sorunu düzeyine yükselttikleri için mevcut sistemin bu tür açılımlara yetenekli olmadığını söylemekte.

Oysa az çok Marksizm'i bilenler bilir; Marksizm'in başından beri ulusal sorun konusunda dikkat çektiği nokta, onun tarihsel kapsa-

Diyelim ki, bu bir "ABD projesi"! Ama Kürt/Kürdistan sorunu bir ABD icadı mıdır? Kürt/Kürdistan ülkesi ve milletiyle bir gerçeklik değil midir? Kürt/Kürdistan konusundaki ulusal demokratik taleplerimiz temelsiz midir? Kürt/Kürdistan sorunu bu coğrafyanın sahici sorunu ve taleplerimiz de haklı talepler değil midir?

mının burjuva demokratik sınırlar içinde olduğudur. Ulusal sorunlar özü itibarıyla burjuva düzenin temel kabullerine hâle getirmeyen, düzen sınırları içinde çözüme kavuşturulabilir nitelikte sorunlardır. Bu çerçevede tarihsel olarak baktığımızda, geçtiğimiz 20.yüzyıl boyunca 100'den fazla yeni ulusal devlet kurulmuştur. Bunların kurulması hiç de emperyalist-kapitalist sistemin yıkılması ya da ortadan kalkması anlamına gelmemiştir. Hatta tarihsel olarak bakıldığında, ulusal kurtuluş mücadelelerinin en büyük yaygınlığa ve başarıya ulaştığı dönem 2. Paylaşım Savaşı dönemidir. Bu dönem bırakalım kapitalizmin ortadan kalkmasını veya darbê almasını, tam tersine en uzun ve canlı ekonomik yükseliş dönemidir. Ve bu devletler iddia edildiğinin aksine varlıklarını sürdürmektedirler.

O halde Türkiye sosyalist hareketinin büyükçe çoğunluğunun "burjuva düzen altında ulusal sorun asla çözülmez" ya da "mevcut sistem ezilen ulusa hiçbir hak ve özgürlük vermez" gibi genel geçer varsayımlarla soruna yaklaşmaları, Kürt/Kürdistan sorununu görme-
mek, ötelemek, yok saymaktır. Ya da sorunun çözümünü toplumsal bir devrime havale ederek, özünde Kürt/Kürdistan sorununa çözüm üretmemektir. Oysa her bir ulusal soruna kendi somut koşulların içinde bakarak ve hiçbir ihtimali göz ardı etmeyerek yaklaşmak en doğru yaklaşım değil midir? Çünkü dünyada yaşanan gelişmelerin de gösterdiği gibi, mevcut burjuva sistem şartlar gerektiğinde, bütün gönülsüzlüğüne rağmen, kimi demokratik sınırları aşmayan tavizler verebilir. Bunları verdi diye burjuva düzeni allayıp pullamak ya da

ona olduğundan büyük payeler yüklemek anlamına gelmez/gelmemeli.

Ama yukarıda da belirttiğimiz gibi Türkiye sosyalist hareketinin büyükçe bir kısmı Kemalizm'den beslendiği için milliyetçi ve şoven önyargılarını yıkamamıştır/yıkamıyor. Bu nedenle de Kürt/Kürdistan sorununda tutum alamıyor/alamamaktadır. Alamadığından özünde milliyetçi, şovenist yanını anti-emperyalizm, anti-Amerikancılık söylemleriyle saklamaya çalışmaktadır. Öyle ki bugün "Kürt Açılımı" tartışmalarında bütün vurguyu "bu ABD projesidir" diye yaparak MHP ve CHP'yle aynı eksenle yer almakta, Kürt/Kürdistan sorununda olması mümkün kimi demokratik haklar konusunda tavır geliştirmektedir.

Diyelim ki, bu bir "ABD projesi". Ama Kürt/Kürdistan sorunu bir ABD icadı mıdır? Kürt/Kürdistan ülkesi ve milletiyle bir gerçeklik değil midir? Kürt/Kürdistan konusundaki ulusal demokratik taleplerimiz temelsiz midir? Kürt/Kürdistan sorunu bu coğrafyanın sahici sorunu ve taleplerimiz de haklı talepler değil midir? Farz edelim emperyalistler kendi çıkarları doğrultusunda bir ulusal soruna deyim uygunsu parmak sokuyorlar diye, ulusal sorun gerçekliğini, ulusal demokratik talepler haklılığını yitirir mi? Ya da bu durum UKKTH sorununu ortadan kaldırır mı? Lenin: "...bir emperyalist güce karşı ulusal kurtuluş mücadelesinden, bazı durumlarda bir başka <büyük> gücün aynı ölçüde emperyalist amaçları için yararlanmasında hali de, sosyal-demokratların ulusların kendi kaderini tayin hakkını reddetmelerine neden olmaz." (Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı, Sol Yay. S.128-129) Oysa Türkiye'de kendisine sosyalist diyenlerin büyükçe bir kısmı bırakalım UKKTH'yi savunmayı, şovenistler gibi "bölünme" korkusu yaşıyorlar. Ya da bir gerçekliği, ülkemiz Kürdistan gerçekliğini yok sayıyorlar.

Ya da bugün "açılım" sürecine karşı "emperyalist proje", "Sev'in hortlatılması" diye yaygarayı koparanlar, aynı emperyalist planlarla

geçmişte ülkemiz Kürdistan'ı dört parçaya bölüp en büyük kısmının Türk egemen sınıfına teslim edilmesi hakkında pek söz etmiyorlar. Tersinden o anlaşmalarla tesis edilmiş Misak-ı Milli sınırlarını kutsayıp, bu konuda tek laf etmiyorlar. Bizler söz edince de, sistemden önce, sözde ona muhalif olduğunu söyleyen Türkiye sosyalist hareketi bizi 'bölücülük' yapmakla suçluyor. Yani tam bir ikiyüzlülük örneği sergileniyor. Milliyetçi çıkarların söz konusu olduğunda emperyalizme ses çıkarma, işine gelmediğinde 'emperyalizm' diye yaygarayı kopar. Ne ala!

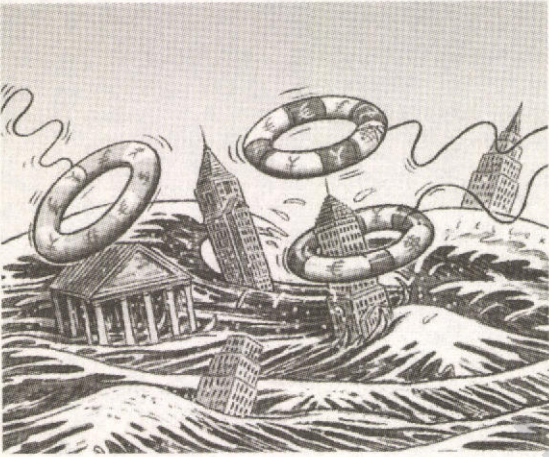
Öyle ki, TKP kimi metinlerinde "uluslar arası anlaşmalara dayalı devlet sınırları korunmalıdır", "ülkemizin birliğini koruma ve güçlendirme" gibi söylemleri dillendirirken, hiç de bahsettiği "devlet sınırlarının" emperyalistler tarafından çizildiği aklına gelmiyor. Ama sorun Kürt/Kürdistan olunca hemen akla emperyalizm geliyor. Bu

ise özünde komünistlik adı altında tam bir resmi ideoloji ve Kemalizm savunusu yapmaktır. Bu noktada TKP yalnız değil. HKP, ÖDP, Halkevleri vb. aynı noktadalar. Halkımızın kendi kaderini tayin hakkını dahi ağızlarına almayan, yok sayan, hatta halkımızın onlarca yıllık mücadeleleri sonucu gelinen noktada kimi demokratik hak ve özgürlükleri bile çok görüp "emperyalist proje" diyenler, Kürt/Kürdistan sorununda her köşeye sıkıştıklarında "ancak emek eksenli bir çözüm gerçek çözüm olabilir" diyerek, soruna aslında tarafların ve en iyi çözüm önerisini sunuyormuş gibi izlenim verirken, diğer yandan 'Misak-ı Milli'yi tartışmamaya özen gösteriyorlar. Veya böylesi kritik dönemlerde açık bir tutum sergilemek yerine "yoksul Kürt emekçilerinin sorunu"ndan, "Türk ve Kürt emekçilerin birliği"nden söz etmeye başlıyorlar. Bütün bu tutumlar ruhlarına kadar işlemiş milliyetçilik ve

şovenistlikten başka bir şey değildir. Bunlar kendilerine hangi sıfatı takarlarsa takınsınlar, özünde Kemalist ideolojinin devamcılarıdır.

Sonuç olarak, buraya kadar izah etmeye çalıştığımız Türkiye sosyalist hareketinin büyükçe bir kısmı kendisine hangi sıfatı takarsa takınsın, özünde hala damarlarında Kemalist ideolojinin kanını taşımaktadır. Kürt/Kürdistan sorunu ne zaman gündeme gelse tam bir milliyetçi ve şoven tutum sergilemektedirler. Onlar da Kemalistler gibi üniter devleti kutsamakta, 'Misak-ı Milli' sınırlarını sorgulamayı akıllarına bile getirmemektedirler. Bütün bunlardan sonra kalıp "Yaşasın Halkların Kardeşliği" diyerek kardeş olduğumuzu iddia etmektedirler. Biz böyle bir kardeşlik istemiyoruz. Çünkü kardeşlik ancak eşit, özgür ve gönüllü birliktelikle mümkündür.

Sibel Özbudun

Serbest piyasa ekonomisi, kriz, üniversiteler...

*"İnsanlar aptal değil,
cahil doğarlar;
onları aptallaştıran, eğitimidir."¹⁰*

Demecin daha dumanı üstünde... Belki Kürt açılımı tartışmaları, IMF toplantıları ve IMF karşıtı gösteriler, Ermenistan'la diplomatik ilişkilerin kurulması vb. arasında gözlerden kaçmıştır diye bir kez daha hatırlatayım dedim. Başbakan Tayyip Erdoğan geçenlerde buyurdu: "Her üniversite mezunu iş bulacak diye bir şey yok!"¹²

Aslında Başbakan'a özgü bir söylem değil bu; neo-liberalizmin ünlü *dictum*'larından, "post-istihdam toplumu" formülünün kriz Türkiye'si'ne uyarlanmış kiplerinden biri, yalnızca.

Öyle ya, neo-liberal ideologlar, insanlığın başına sardıkları her belayı bir "post" önekiyle estetize etmeye çok düşkün; böylelikle bir

bellek aşınmasına, bir vazgeçişe yol açmayı hesaplıyorlar belli ki. "Post-istihdam toplumu" ise, iki "vazgeçiş" imlemekte:

Ekonomik sistemin herkese (hatta büyük çoğunluğa) iş sağlanması gerektiği inancından vazgeçiş;

İstihdamın yaşam boyu olduğuna ilişkin güvenceden vazgeçiş. Fransa'da özelleştirilen telekomünikasyon sektöründe salt bu güvenciyi kırmak için insanların sektör içerisinde sürekli yer ve iş değiştirmeye zorlandığı, örneğin teknisyenin muhasebede, muhasebecinin pazarlamada görevlendirildiği, bu nedenle de sektör içerisinde art arda intiharların yaşandığını okumuş olmalısınız¹³.

Söylemin ülkemizi "teğet geçen" krizle ilişkisi de son derece açık: 2001-2002 krizi ardından

ODTÜ rektörünün "Eskiden şirketler öğrencilerimizle daha son sınıfta sözleşme imzalarlardı; oysa şimdi mezunlarımızın büyük bölümü işsiz" dediğini hatırlayanlarınız belki çıkacaktır. Ya da şu haberi:

"İşte bir Türkiye gerçeği daha. Çok değil bundan birkaç yıl önce sine kadar mezun olmadan aylarca önce işini garantileyen Boğaziçi, ODTÜ gibi efsane üniversitelerin mezunları da artık işsizlikle boğuşuyor. İstatistikler Türkiye'deki işsizlik oranının yüzde 10'larda olduğunu gösteriyor. Avrupa Birliği ilerleme raporuna göre gençler arasındaki işsizlik oranı ise yüzde 20'lerin üstünde.

ODTÜ Rektör Danışmanı ve Kariyer Planlama Merkezi Başkanı Prof. Dr. Okan Tarhan, ODTÜ mezunlarının yaşadığı işsizlik problemini çarpıcı rakamlarla doğrulu-

Hayır, 2000'li yıllarda birbiri ardı sıra patlak veren ve çapı her seferinde biraz daha genişleyip boyutları derinleşen iktisadi/mali krizlerin tek getirisi, "arızidir" deyip geçiştirilebilecek işsizlik değil. İşsizliğe koşturularak üniversite mezunlarının emeğinin müthiş oranda değersizleştiği bir süreçten geçiyoruz.

yor: 'ODTÜ ortalama her yıl 3 bin 500 mezun verir. Biz de her 5 yılda bir envanter çalışması yaparız. Gerekirse mezunlarımızın evlerine mektuplar göndererek mezunlarımız işe girdi mi, hangi sektörde çalışıyor diye sorarız. Geçtiğimiz yıllarda mezunlarımızın iş bulma oranı 3'te 2'ydi. 2001'deki ekonomik krizle birlikte elimize geçen rakamlar dehşet vericiydi. 2001 mezunları arasında iş bulanların sayısı sadece 340'tı. Yani işe girme oranı 10'da bire düşmüştü. Her 10 öğrenciden biri işe girerken, diğer 9'u işsizlikle boğuşuyordu. 2002'ye gelindiğinde bu rakamlar biraz daha iyimser bir havanın esmesine neden oldu. Mezunlarımızdan 700'ü iş bulmuştu. 2003'te ise iş bulma oranı yarıya yarıya yükseldi. Yani her iki ODTÜ'lüden biri iş bulurken diğeri hâlâ açta.'"^[4]

Ankara Ticaret Odası'nın 2004 tarihli, "Geleceğe Silgi: Eğitimli Küskünler Dosyası" başlıklı raporunda, devletin resmi verilerine göre her üç üniversite mezunundan birinin işsiz olduğu belirtildikten sonra, bunun gerçek durumu yansıtmadığı, ODTÜ gibi nitelikli üniversitelerde bile mezunlar arasında işsizlik oranının yarı yarıya olduğu vurgulanıyor ve çıraklık kurslarına devam edenlerin yüzde 77'sinin, İstanbul sosyete pazarındaki pazarcıların yüzde 80'inin üniversite mezunu olduğu belirtiliyordu. Raporda ayrıca, her yıl mezun olan 4.500 tıp doktorunun 3.000'i iş bulamazken, hâlen işsiz durumdaki ziraat mühendislerinin sayısının 35.000'i, maden mühendislerinin (toplam sayı: 10.000) 4.000'i, 10 bin jeoloji mühendisinden ise 5.500'ünün işsiz olduğu kaydediliyordu. Ve belki de yeryüzündeki ilk "İşsiz Jeoloji Mühendisleri Derneği" Türkiye'de açılmıştı!^[5]

Ama üniversite gençliğinin başındaki yegâne tehdit işsizlik değil... Keşke öyle olsaydı. O zaman "Tünelin ucu gözükte, ha gayret, krizden çıkıyoruz, borsalar coştur, yakında reel sektör de düzeliyor..." öforilerine prim verip iyimserliğe sarılmak daha kolay olurdu. Hatta

IMF ve Dünya Bankası başkanlarının "İşsizlik 2010'da da artarak sürececek, bebek ölümleri devam edecek, yoksul ülkelerde savaş bile çıkabilir" yollu açıklamaları bile katlanılabilir hâle gelirdi.

Hayır, 2000'li yıllarda birbiri ardı sıra patlak veren ve çapı her seferinde biraz daha genişleyip boyutları derinleşen iktisadi/mali krizlerin tek getirisi, "arızidir" deyip geçiştirilebilecek işsizlik değil.

Aynı zamanda ve işsizliğe koşturularak üniversite mezunlarının emeğinin müthiş oranda değersizleştiği bir süreçten geçiyoruz. Geçmişin düz, vasıfsız işçilerinin yerini üniversite mezunu gençler aldı adeta. Etrafınıza bir bakın, ayda 600-1200 TL'ye garsonluk, ayak hizmetleri, sigortacılık, tezgâhtarlık, bankacılık, müşteri temsilciliği, muhabirlik, sekreterlik, santral görevi, dershane öğretmenliği... yapan binlerce, on binlerce yükseköğrenimli genç göreceksiniz... İşin acı yanı, öğrenimini gördükleri mesleği icra etsinler ya da daha düşük vasıf gerektiren bir işte çalışsınlar, gelecekleri yok. Yani daha iyi, daha uygun bir iş bulabilmeyi, ya da maaşlarının yükselmesini umut etme hakları ellerinden alınmış durumda. Buldukları konumu yitirmemek, pozisyonlarını muhafaza etme uğruna kıran kırana bir yarış sürdürüyorlar yalnızca. Ve tüm hayallerini erteleyerek yaşamayı öğreniyorlar: Evlenmeyi, çocuk sahibi olmayı, dünyayı görmeyi, bir ev sahibi olmayı, tatile çıkmayı... Kredi kartlarının satın alamadığı bütün hayallerini tek tek terk etmeyi öğreniyorlar.^[6]

***

Yine de, yükseköğrenimli işsizlik ve üniversite öğrenimi sonucu

elde edilen vasıflardaki genel değer yitimi günümüzde yükseköğretimi kuşatan sorunlardan bir tanesi. Ama bu kadarla kalmıyor. Bir yandan üniversite mezunları arasında işsizlik yaygınlaşıyor, bir yandan da yükseköğrenim görmüş gençlerin işgücü genel bir değer kaybına uğrarken, "rical" çok farklı bir konuyu gündemde tutmaya çabalıyor. Gerek YÖK, gerek özel sektör temsilcileri, gerekse neo-liberal ideologların bir matahmış gibi pazarlamaya kalkıştıkları "paralı yüksek öğrenim/özel üniversite" konusundan söz ediyorum. Bilindiği gibi bu söylem, ağızlarında sakız hâline gelmiş birkaç argümanla destekleniyor. Bunlardan biri, "Türkiye'deki parasız eğitimin adaletsiz olduğu, yoksullar aleyhine işlediği ve varlıklı ailelerin çocuklarının eğitimini finanse edecek tarzda işlediği"dir. Buyurun, buradan yakın:

"Dün yazdığım 'Eğitimin Finansmanı' başlıklı yazıda Türkiye'de eğitimin finansman modelinin rasyonel olmadığını, ödediğimiz vergilerle finanse edilen eğitimin adil bir vergi toplama sistemi olmayan ülkemizde fukaranın, zengininin eğitimini finanse ettiği bir sisteme dönüştüğünü yazdım.

Ayrıca ödeme gücü olanların devlet tarafından finanse edilmesi, ödeme gücü olmayanlara ayrılacak maddi payın miktarını düşürmektedir.

Bana göre:

Türkiye'de eğitimin finansmanı alanında 2 önemli karar alınmak zorundadır:

1) Devletin eğitimde görevi sadece ve sadece ödeme gücü olmayan velilerin çocuklarının eğitimini finanse etmektir.

2) Devlet, özel okulları belirli alanlarda teşvik ederek üzerindeki ağır eğitim talebini mümkün olduğu ölçüde azaltmalıdır."^[7]

Bu demogoji, yoksul öğrencilere uygulanabilecek (o da kaç tane sine, belli değil) "burs" sisteminin, eğitimi bir "hak" olmaktan çıkartarak, bir "lütuf"a, en ufak bir başarısızlık, disiplin suçu ya da hoş gitmeyen herhangi bir durumda kesilebilecek bir "Demokles kılı-

cı'na dönüştüreceği gerçeği karşısında, suskun kalmaktadır.

"Paralı eğitim" demogojilerinin daha da gözüpek bir argümanı, "devletçi, bürokratik despotluğa" karşı "özgürlükçü, sivil bir eğitim"den yana olma savıdır. Ufuk Coşkun'un ilk ve orta öğrenimde paralı eğitimi savunan yazısından izleyelim:

"Parasız eğitim yaklaşımı, politikacıların ucuz oy avcılığı için kullandıkları bir mesele olmaktan çıkartılmalı ve ülke ekonomisi göz önünde bulundurularak daha gerçekçi, sivil, demokrat ve liberal çözüm önerileri sunularak mesele-ye yaklaşılmalıdır. Aslında parasız eğitimin ardında saklı olan gerçek, toplum ve birey üzerinde bürokrasinin egemenliğinin daha fazla pekiştirilmesidir. (...) Türkiye'de okullar; devletin itaatkâr, uyumlu, uysal ve kontrol edilebilir insan üretimini en düşük maliyetle gerçekleştirdiği kurumlardır. Bu bakımdan eğitim, birçok ülkede ideolojik bir temelde işlev görür. Ancak hakkını vermek gerek -demokratik olma unvanını hak eden- ülkeler artık eğitime dönük politikalarını daha çok evrensel değerlere doğru kaydırmaktadır. Finansmanından, eğitim müfredatlarına varıncaya kadar eğitimin kendine dönük bir yığın problemi devletçi bir siyasi zihniyetle değil de daha çok demokratik, özgürlükçü ve liberal bir anlayışla ele almaktadırlar. Doğru- su devletin eğitimin birçok alanından elini çektiği ülkelerde bilim, sanat, teknoloji ve edebiyat dallarında ciddi kalite sıçramaları gözlemlenmektedir. Türkiye ise hâlâ resmi ideolojisini eğitim kanalıyla yeni kuşaklara aktarmayı hedef yapmış ender ülkeler arasında yerini almaktadır. Türkiye'de eğitimi devlet finanse eder, anayasasına göre ise eğitim, zorunlu ve parasızdır. Dolayısıyla müfredatından, eğitim politikalarına kadar eğitime dönük ne varsa tek söz sahibi devlettir..."^[18]

Yüksek öğrenim alanının "devlet eğitimden elini çektikçe" ne ölçüde "özgür"leştiği sorusu bir yana [Hemen belirteyim; A. Ü. Eğitim Fakültesi bünyesinde yürütü-

Murat Belge, Baskın Oran ya da Türker Alkan'ın^[13] özelleştirilen yüksek öğrenimde nasıl bir keramet gördükleri hâlâ bir sır... Ancak kimi gerçekler var ki, bu ülkede evlatlarına insanca bir gelecek hazırlamaktan başka bir özlemi olmayan geniş kesimlerin canını yakıyor.

len bir doktora tezi çalışmasında, akademik personelden kurumlarını akademik özgürlükler açısından değerlendirmeleri istendiğinde, devlet üniversiteleri 100 üzerinden 70-90 arasında bir puan alırken, vakıf üniversitelerinde çalışan akademik personel, kendi kurumlarına 100 üzerinden 50 ila 70 puan değer biçmişlerdir^[9]! Eğitimin "kalitesi"nin ne denli yükseleceği ise, mezunları arasında eğitim gördükleri alanda iş bulma şansı en yüksek olan üniversiteler arasında neden hâlâ pek az vakıf üniversitesinin bulunduğunu sorduğunuzda kendiliğinden ortaya çıkıyor!^[10] Üstelik de, vakıf üniversitelerinin büyük çoğunluğunun "piyasa getirişi düşük olan" alanlara boş verip, eğitim-öğretim faaliyetlerini talebin yüksek olduğu bilgisayar, bilişim, halkla ilişkiler vb. alanlarda yoğunlaştırmış olmalarına karşın^[11] ...

"Paralı (yüksek) öğrenim" lehine öne sürülen en gözde argümanlardan birisi de "yoksul devlet", "kaynak yok ki" yazıklarınadır. Oysa bu "yoksulluk edebiyatı", bizzat Türkiye'de yüksek öğrenime ayrılan GSYH'nin yüzde 1.09'u kadar pay (2005 yılı), bu payı yüzde 2 olarak saptayan Lizbon Gündemi hedefinin "uzağında" bulan TÜSİAD raporu tarafından yalanlanıyor.^[12]

"Vakıf/özel üniversitelerden yana" olduklarını sık sık deklare eden Murat Belge, Baskın Oran ya da Türker Alkan'ın^[13] özelleştirilen yüksek öğrenimde nasıl bir keramet gördükleri hâlâ bir sır... Ancak kimi gerçekler var ki, bu ülkede evlatlarına insanca bir gelecek hazırlamaktan başka bir özlemi olmayan geniş kesimlerin canını yakıyor. O da, Türkiye'de yüksek

öğrenimin "kamu/özel" tartışmalarından bağımsız olarak, giderek ve artan ölçülerde "paralı" hâle getirilmekte oluşu. Bunu gerçekleştirmenin yollarından biri, üniversite içi hizmetleri (barınma, ulaşım, beslenme, temizlik vb.) özelleştirmek, bir diğeri ise öğrencilerin "katkı payı" adı altında her sömestr kayıtlarla birlikte bir miktar ödeme yapmasını talep etmektir. Başlangıçta sembolik sayılabilecek bu "harçlar" her yıl bir miktar artırılarak ailelerin sırtında ağır bir yük hâline gelmiştir. Böylelikle, örneğin, "AKP döneminde üniversite harç bedelleri ortalama yüzde 123.9 oranında zamlandı. Bakanlar Kurulu'nda 2009-2010 akademik yılı için birinci ve ikinci öğretim programlarına yapılacak harç zammının yüzde 8 olarak belirlenmesiyle AKP'nin iktidarda olduğu 7 yıl içinde harç bedelleri yaklaşık 2.5 kat artmış oldu."^[14] (...) AKP'nin iktidara geldiği 2002'den Temmuz 2009'a kadar harç olarak adlandırılan yüksek öğretim katkı payları lisans programlarında 2 kat, ikinci öğretim programlarında ise yaklaşık 5 kat arttı. Üniversite harçları son 4 yılda yüzde 46.9, AKP iktidarının döneminde ise ortalama yüzde 123.9 oranında zamlandı. 2002 yılında 310 TL tutarındaki tıp fakültelerinin harcı 591 TL'ye, 2002 yılında 1.135 TL tutarındaki ikinci öğretim veteriner fakültelerinin harcı ise 5 bin 276 TL'ye yükseldi. AKP'nin 2002 yılında iktidara gelmesinin ardından üniversite öğrencilerinin her yıl ödemek zorunda olduğu harç olarak adlandırılan yüksek öğretim katkı payları aradan geçen 7 yılda katlanarak arttı. Özellikle ailesinden ayrılarak başka bir kentte üniversite eğitimi almaya gelen öğrenciler harçları ödemekte zorlanırken, AKP döneminde harç bedelleri ortalama 2 kat ile 5 kat arasındaki farklı oranlarda zamlandı."^[15]

Böylelikle devlet üniversiteleri tedricen "paralı" hâle getirilmektedir.

Yine de, sorunun eğitime ayrılan bütçenin miktarı, yüksek öğrenimin giderek pahalılaşması, hatta üniversite mezunları arasındaki işsizlik vb. ile sınırlı olmadığını tar-

tısmak istiyorum burada. Daha doğrusu, bunlar her ne kadar tek tek ele alındıklarında "arızî", "düzeltilebilir", "geri çevrilebilir" olgular olarak görülebilse de, tümünün bir arada daha derin, yapısal bir dönüşüme, bir zihniyet dönüşümüne işaret ettiğini vurgulayacağım.

Bir başka deyişle, bana kalırsa sorunu daha farklı bir yerde konumlandırmamız gerekiyor. Bütün yönleriyle yaşanan, yüksek öğrenimin alanının (da) serbest piyasa mantığı tarafından temellükdür.

Bu, üstelik yalnızca üniversiteler alanına münhasır bir hamle değildir. Küresel neo-liberalizm, hayatın her alanını kendi erimine dâhil ederek tanzim etme girişimi olarak çıkmaktadır karşımıza. Bir başka deyişle, neo-liberalizmin mantığı, farklı alanların özerkliğini lağveder yönde işlemekte, farklı etkinlik alanlarını piyasa kurallarına tabi ortak standart ve kriterler doğrultusunda yeniden örgütlemeye girişimini temsil etmektedir.

Böylelikle hastane ile luna-park, süpermarket ile üniversite, otel ile fabrika, banka ile insan hakları örgütü, spor kulübü ile sigorta şirketinin işleyiş mantığı arasındaki farklılıkları ortadan kaldırmaya ve tümünü birden piyasaya tabi kılmaya yönelik bir süreci yaşamaktayız. Tıpkı tüm insanlığa "tüketici/müşteri ol ya da yok ol!" çağrısı çıkartılması gibi...

Sağlık ve eğitim kurumları, iletişim/medya kuruluşları, siyasal partiler, STÖ'ler, bir başka deyişle geçmişte "özerk" (yalnızca devletten değil, aynı zamanda piyasadan özerk) ve kendine özgü olarak tahayyül ettiğimiz ne varsa, bir "yeniden yapılanma" sürecine zorlanırken, bunu "piyasa dili ve mantığı" çerçevesinde gerçekleştirme yönleniriliyor. Hangi alanda faaliyet gösterdiği ve hangi özgül ve ayırt edici birikim üzerine temellendiğine bakılmaksızın, her kurumun bir "vizyon" ve bir "misyon" sahibi olması gerektiği, neredeyse bir kaziye hâline geldi. Artık yalnız şirketler değil, spor kulüplerinden mahalle derneklerine her kurum "şeffaf ve denetlenebilir" olmak, "paydaşların katılımı"ni

Türk eğitim sistemi, devletine bağlı, soru sormaya pek alışık olmayan, ezberci, milliyetçilik dozajı yüksek "yurttaşlar"ı biçimlendirme mantığı üzerine temellenmişti. MEB, bu özelliklere bir yenisini eklemek üzere kolları sıvamış gözüküyor: Sistemin "piyasasever" yurttaşlar yetiştirmesi de beklenecek.

sağlamak, "girdi ve çıktı" hesaplamalarının doğru ve denetime açık bir tarzda yapılması, "müşteri memnuniyeti"ni sağlamak, "hizmet kalitesi"ni yükseltmek, "rekabetçi bir ortam"la baş etmek vb. hedeflere kilitlemiş durumda. Kurum içi faaliyetlerin değerlendirildiği toplantılar, artan ölçüde şirket genel kurullarına benzemeye başladı. Serbest piyasanın dili, her şeyi kapsıyor giderek.

Öğrenim-egitim alanından bir iki örnekle sanırım daha iyi anlatabileceğim derdimi.

İlki, dilerseniz oldukça "kör parmağım gözüne" bir örnek olsun.

Türk eğitim sistemi, bilindiği üzere devletine bağlı, muti, soru sormaya pek alışık olmayan, ezberci, milliyetçilik dozajı yüksek "yurttaşlar"ı biçimlendirme mantığı üzerine temellenmişti günümüze dek. Günümüzdeyse Milli Eğitim Bakanlığı, bu özelliklere bir yenisini eklemek üzere kolları sıvamış gözüküyor. Bundan böyle eğitim sisteminin aynı zamanda "piyasasever" yurttaşlar yetiştirmesi de beklenecek:

"MEB'in 2009-2010 eğitim-öğretim yılında ortaöğretim öğrencilerine yönelik hazırladığı 'Ekonomi', 'İşletme' ve 'Girişimcilik' adlı derslerin programları belli oldu. Programlara göre öğrencilere ekonomi piyasacı ve kapitalist bir bakış açısıyla anlatılırken, sosyal devlet ve devletçilik üzerinde neredeyse hiç durulmuyor. Ekonomi dersinin programında ekonomi sistemleri arasında yer alan sosyalizm hakkında hiçbir bilgiye de yer verilmiyor.

Ekonomi dersinin programına göre, 'Ekonomi Nedir' adlı ünite

kapsamında öğrencilere 'Ülkelerin daha çok kapitalist sistemi benimsemelerinin temel nedenlerini açıklayınız' sorusu yöneltilecek. 'Piyasa Mekanizması: Talep, Arz ve Fiyat Oluşumu' adlı ünite ise öğrenciler gözlem gezisi düzenleyerek aynı malın farklı alışveriş merkezleri ve farklı semtlerde neden farklı fiyatlarda satıldığını araştırarak, fiyatı etkileyen faktörleri bulacak. Ünite kapsamında öğrenciler çevrelerindeki piyasaları araştırarak ve piyasaların hangi özelliklere sahip olduklarını görmeleri sağlanacak.

Ünitede etkinlik örneği olarak sabit telefon hizmetinin Türkiye'de yalnızca Türk Telekom AŞ tarafından verildiği anlatılacak ve çalışanları greve gittiğinde bu hizmetin aksadığından bahsedilecek. Ünitede çalışanların neden grev yaptığı konusunda hiçbir bilgi verilmemesi ve grevin bir hak olduğunun belirtilmemesi de dikkat çekiyor." Programa göre, 'Para, Bankacılık ve Enflasyon' adlı ünite öğrencilere 'Parasız bir hayat olabilir mi' sorusu sorularak, bu konu hakkında tartışmaları istenecek.¹⁶⁶

Serbest piyasa dilinin (ve mantığının) akademik alanı nasıl istila etmekte olduğuna dair bir başka örnek, hızla değiş(tiril)mekte olan idarî dildir. Bilindiği üzere, öğrenciler, mezun olabilmek ya da bir üst sınıfa geçebilmek için her akademik yılda belirli miktar saat derse devam edip bu dersin gerektirdiği sınav, ödev, vb.?ni tamamlamış olmalıdırlar. Buna benim öğrenciliğim sırasında "saat" denilirdi, şimdilerdeyse "kredi" deniliyor. "Saat" teriminin yerine neden finans dünyasına ait "kredi" sözcüğünün kullanılmaya başlandığının ise, akla yakın bir izahı yok!

Öte yandan, Türkiye üniversitelerinin de dâhil olduğu, Avrupa ülkeleri için ortak bir "üniversite alanı" yaratmaya, bir başka deyişle, sisteme katılan üniversitelerin, haydi ben de bankacılık diline müracaat edeyim, "konvertibiliteni" sağlama yönelik Bologna süreci, Türkiye'de tüm üniversiteleri derin yapısal dönüşümlere zor-

layacak tarzda işlemekte. Sürec, özetle Avrupa üniversitelerini ABD'nin çekim alanı karşısında rekabet edebilir hâle getirmeyi, öğrenci ve öğretim elemanlarının, katılımcı üniversiteler arasında "serbest dolaşımı" ne sağlamayı hedeflemektedir. Ancak bununla da kalmamakta, katılımcı üniversiteleri, "şeffaf", "açık", "hesap verilebilir" ve "rekabetçi" yönetimini sağlamak üzere, onları şirket mantığı çerçevesinde standardize etmeyi üstlenmiştir. Bu nedenle de her ne kadar sürece ilişkin temel belgeler¹⁷¹ "üniversiteler arasındaki farklılıkların" bir zenginlik kaynağı kabul edildiği vurgulansa da, süreç, tüm bölümlerin ders programlarını ECTS (Avrupa Kredi Transfer Sistemi) doğrultusunda yeniden yapılandırılmalarından (ki bu, her bir dersin "girdi" ve "çıkıtı"larının -ders içerikleri, kullanılan kaynakçalar, eğitim malzemesi, öğrencinin çalışması gereken saat miktarı, başarı ölçüm kriterleri, vb.- standardize edilmiş bir tarzda sunulduğu cetvellerin hazırlanması dâhil bir dizi işlemi gerektirmekte), üniversitelerin "kurum dışı paydaşlar"la istişarelerinin kurumsallaştırılmasına pek çok ortaklaşmayı öngörmektedir.

Bununla ilişkili güncel bir başka gelişme, YÖK tarafından hazırlanıp Meclis'e sevk edilen, "mütevelli heyetleri"ne ilişkin yasa tasarısıdır. Üniversitelerin böylelikle, giderek "üniversite dışı paydaşların" (yerel yöneticiler, sanayi, ticaret odaları, işadamları dernekleri, meslek odaları, sendikalar) denetim ve önerilerine açılması, üretim (öğrenci yetiştirme ve araştırma) ve yönetimlerini, bu "dış paydaşların" görüş ve önerileri doğrultusunda biçimlendirmesi öngörülmektedir.

Bir başka örnek ise, akademik atama ve yükseltme kriterlerinden... Giderek tektipleştirilen bu kriterler, öğretim elemanlarını araştırma ve (tercihen yurtdışında) yayın yapmaya teşvik etme gibi bir savdan hareket etmektedir. "Ne var bunda?" diye sorabilirsiniz; öyle ya, öğretim elemanlarının araştırmalar yapıp bulgularını yayınlaması kötü bir şey değil. Ama

Piyananın üniversiteler üzerine müdahale süreci, giderek somutlanıyor. Üniversite "çıkıtı"larını (vasıflı eleman, araştırma...) temellük eden birincil "müşteri" olarak "serbest piyasa", bu "çıkıtı"ların biçimlenişi üzerinde daha fazla, giderek tek söz sahibi olmayı hedefliyor.

kazın ayağı farklı; bu kriterler, belirli bir puan sistemi çerçevesinde örgütlenirken, yapılacak yayının "kalitesi" yayımlandığı derginin "kalitesi"ne bağlanmaktadır. Derginin kalitesinin saptanması görevi ise "Standart & Poor's" vb. kredi derecelendirme şirketlerini andıran özel şirketlere bırakılmıştır ve "etki faktörü" denilen, dergi satışı, dergi makalelerinin ne sıklıkta alıntıldığı vb. bir dizi etkenle hesaplanmaktadır. Öyle ki, yeri geldiğinde bir akademisyenin yazdığı bir kitap, "etki faktörü" yüksek, ama yaşadığı ülkede erişimi neredeyse olanaksız bir dergide yayınlanan iki sayfalık makalesinden daha az puan almaktadır. Bu durum ise akademisyenleri yayınlarını "puan alabilecekleri" dergilerin taleplerine, kriterlerine göre yapmaya yönelmektedir... Teşbih-te hata olmaz, bu günlerde ekran karşısında, alıntılama endekslerinin *impact factor*'lerini hesaplayıp yatırım stratejilerini ona göre geliştiren hocaların borsa aktörlerinden, broker'lardan pek farkı kaldığı söylenemez...

Bir sonuncu örnek ise YÖK Başkanı Yusuf Ziya Özcan'dan. Akademisyen maaşlarının düşüklüğünü kendisi de kabul eden Özcan, bu sorunun üstesinden gelmek için "akıllara ceza" bir yöntem önermekte: "Önce akademisyenlerin yaptığı bütün işleri bir sıralayacağız. Bunlar ölçülebilir ve genelde kimsenin itiraz etmeyeceği, katıldığı kongreler, yazdığı makaleler, öğrencilere yaptığı tez danışmanlığı, yürüttüğü tezler gibi konular olacak. Bunların hepsine bir puan vereceğiz ve puanları toplayıp bir katsayı ile çarpıp kaç lira çıkıyorsa bu parayı ertesi yıl taksitlendirerek her ay öğretim

üyesine vermeyi düşünüyoruz."¹⁷⁸ İş dünyasının kıran kırana rekabetçi ortamına hoş geldiniz!

Tüm bunlar, üniversitelere tahsis edilen bütçelerin kısıtlılığı ile birlikte göz önünde bulundurulduğunda, akademi'nin ayırt edici mantığının (bilim, araştırma/keşfetme tutkusu, bilgi ve bulguları meslektaş, öğrenci ve kamuyla paylaşma, öğrenme ve keşfetmenin heyecanını kamusal yararı gözetme dürtüsüyle dengeleme kaygısı, evrensel barışa hizmet isteği, insanlığın topyekûn gelişimine katkıda bulunma ideali...) lağvedildiği, üniversite "özerkliği"nin [aslına bakacak olursanız üniversite özerkliği denilen şey, salt üniversitenin idari, bilimsel ve/veya mali açılardan kendini yönetebilme yetisi değildir. Bunun gerisinde tam da bu saydıklarım, yani akademi'nin *kendine özgü mantığı* yatmaktadır...] ihlal edildiği, ihlal ne kelime, toptan ortadan kaldırıldığı ve üniversitelerin piyasa isterlerine teslim edildiği bir ortamın biçimlendiğini görmemek mümkün değil. ABD'den çevresine doğru hızla yayılan bu süreç, Türkiye'de TÜSİAD'ın 1994'te bir grup akademisyene¹⁷⁹ hazırlattığı (ve bu tarihten itibaren de belli aralıklarla tekrarlattığı¹⁸⁰) yükseköğretim raporlarından bu yana biçimlenmektedir. O tarihten bu yana, piyananın üniversiteler üzerine müdahale süreci, giderek somutlanıyor. Üniversite "çıkıtı"larını (vasıflı eleman, araştırma...) temellük eden birincil "müşteri" olarak "serbest piyasa", bu "çıkıtı"ların biçimlenişi üzerinde daha fazla, giderek tek söz sahibi olmayı hedefliyor. Hükümetler, YÖK, ilgili bürokrasi ve üniversite yönetimleri de bu süreci işletmek üzere el ele çalışıyorlar...

***

Galiba küresel neo-liberal piyasa ekonomisi ya da günümüz kapitalizminin en ürkütücü özelliği, gerçekten de "küresel" olmayı hedeflemesi. Yani yeryüzünde el değmedik bir karış toprak parçası bırakmanın yanı sıra, her ulusu, her toplumu, her halkı, her ce maati, herkesi ve insan yaşamının tüm alanlarını, sahip oldukları ya

da olabilecekleri her türlü özerkliği berhava ederek kendi mantığına tabi kılma yolundaki engel tanımaz ilerleyiş...

Bu ilerleyişe "dur" demenin ise yalnızca 6 Kasım'dan 6 Kasım'a akla gelen YÖK protestolarıyla mümkün olamayacağı açıktır...

NOTLAR

[1] Bertrand Russell.

[2] "Erdoğan: Her üniversite mezunu iş bulur diye bir kural yok", Radikal, 30.09.2009,

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetay&Date=&ArticleID=956957>

[3] bkz. Ahmet İnsel, "Kapitalizm İntiharları",

Radikal İki, 4 Ekim 2009, ss.1-4

[4] "Artık Boğaziçi ve ODTÜ mezunu olmak da yetmiyor", Haber Vitrini, 21.03.2004.

<http://www.habervitrini.com/haber.asp?id=123165>

[5] ATO, "Geleceğe Silgi: Eğitimli Küskünler Dosyası", <http://www.atonet.org.tr/turkce/bulten/bulten.php3?sira=344>

[6] İşte bu durumun rakamsal ifadesi: "OECD

tarafından her yıl yayımlanan 'Bir Bakışta Eğitim' raporunun yenisi (2009) salı günü yayımlandı. 2009 Raporu'nun bulgularına göre, üniversiteyi bitiren bir erkek mezununun, ortaokul

mezununa göre yaşam boyunca elde edeceği kazanç priminin mezun olduğu günkü değeri, OECD ortalaması olarak brüt 186 bin dolar

olarak hesaplanmış. Kadınlarda ise bu ortalama 134 bin dolar olarak hesaplanmış. Bu orta-

lamaların OECD'de yer alan 30 ülkenin ortalaması (2005) olduğunu anımsatarak, en yüksek değerin ABD'de hesaplanan ortalamanın olduğunu, bunun da erkeklerde 367 bin dolar, kadınlarda 229 bin dolar olarak istatistiklerde yer aldığını not düşelim.

OECD içindeki en düşük değerin Türkiye'de olduğunu görmek pek de sürpriz olmadı. Erkeklerde 74 bin dolar, kadınlarda ise 72 bin dolarlık bir ortalama hesaplanmış." (Uğur Gürses, "Eğitimin Gelir Primi", Radikal, 11 Eylül 2009, s.4.)

[7] Cüneyt Ülsever, "Bedava Eğitim Yoktur!", Hürriyet, 24 Haziran 2009, s.22.

[8] Ufuk Coşkun, "... 'Parasız Eğitim', Eğitimde Devlet Tekeli Demektir", Radikal, 28 Eylül 2009, s.15.

[9] Öztürk, Sevim, Türkiye'de Üniversite Özerkliğinin Mali, Akademik ve Yönetimsel Boyutlarıyla Devlet ve Vakıf Üniversiteleri İçin Betimlenmesi, Doktora Tezi, A.Ü. Eğitim Fakültesi, Danışman: Prof. Dr. L. Işıl Ünal. XXV-243.

[10] Bkz. Tuğçe Köksal, "Hangi Üniversite?"

Newsweek Türkiye, 19.07.2009,

<http://www.newsweekturkiye.com/haberler/detay/30910/Hangi-universite>

[11] Vakıf üniversitelerinin faaliyet alanları konusunda bkz. Bkz. M. Özügür, "Özel üniversite: Üniversite sistemindeki gedikten sistemin kendisine", Toplum ve Bilim, Güz 2003, sayı 97, s.271.

[12] "Türkiye'de Yükseköğretim: Eğilimler, Sorunlar ve Fırsatlar". TÜSİAD, yayın no. TÜSİAD-T/2008-10/473, Ekim 2008.

[13] "1960'larda yüksek öğretimde özel sektörün yeri var mıdır, olmalı mıdır konusunun

başlıca tartışma temalarından biri olduğunu anımsarsak, nereden nereye geldiğimizi anlarız.

Fakat 1960'ların edasıyla 'Kahrolsun kapitalizm,' diye slogan atmanın bir yararı da yok. Özel sektörün varlığı eğitimde dinamizm sağlamak açısından yararlı olmuştur. Sosyal sınıflar arasında bozulan dengelerin giderilmesi de devletin görevi olmalı!" (Türker Alkan, "Toplumsal Sınıflar ve Eğitim", Radikal, 22 Temmuz 2009, s.17.)

[14] Mahmut Lıcalı, "Harçlar Yaklaşık 2.5 Kat Arttı", Cumhuriyet, 12 Ağustos 2009, s.6.

[15] Mahmut Lıcalı, "Üniversiteler: AKP Harçları Katladı", Cumhuriyet, 29 Temmuz 2009, s.8.

[16] Mahmut Lıcalı, "Sosyal Devlet Yerine Piyasa Mantığı", Cumhuriyet, 3 Eylül 2009, s.8.

[17] Bu belgelere YÖK'ün web sayfasından erişilebilmektedir: www.yok.gov.tr

[18] Aksiyon dergisinde yer alan "En büyük hayalim YÖK'ü yok etmek" başlıklı söyleşi. <http://www.tumgazeteler.com/?a=5307341>.

[19] Eski YÖK başkanı Kemal Gürüz, Erdoğan Şuhubi, A. M. Celal Şengör, Kazım Türker ve Ersin Yurtsever tarafından hazırlanan "Türkiye'de ve Dünyada Yüksek Öğretim, Bilim ve Teknoloji" başlıklı rapor.

[20] Son örnek için bkz. J. Visakorpi, F. Stankovic, J. Pedrosa, C. Rozsnyai "Türkiye'de Yükseköğretim: Eğilimler, Sorunlar ve Fırsatlar". TÜSİAD, yayın no. TÜSİAD-T/2008-10/473, Ekim 2008.

Bir savaşı başlatmak kolay, aslolan barışı hazmetmektir

İnsanlık tarihi kanlı savaş sahneleriyle doludur. Kısa veya uzun süreli tüm savaşların bir sonu olduğu da hakikattir. Kürt hareketiyle yürütülen savaşta da yolun sonuna geldiğini söylemek mümkün.

80'lere geldiğinde Türkiye'deki siyasal-toplumsal hareket; eşitsizlik, yoksulluk, anti demokratik uygulamalar, hukuksuzluk ve bundan gadre uğramışları ırk, dil, din, cinsiyet ve kültürel farklılığı sorun etmeden yoldaşlık, sınıf kardeşliği ekseninde ve ortak toplumsal çıkarlar temelinde örgütlenme ve mücadele zihniyetine sahiptir. Bundan dolayı kapitalist sisteme karşı sınıf mücadelesinin yükselişinde de Kürt ulusal hareketinin rolü yadsınamaz. Ama Türkiye sol, sosyalist, komünist parti ve akımları görünürde hakim bir ton olarak görünüyordu. Yani Türkiye devrimci hareketi doruğa tırmanırken, Kürt kimliğiyle siyaset araçları gerilerden ve ses tonu oldukça kısıtlı haldeydi.

12 Eylül Faşizmi'yle yaşanan facia, insanlık dışı uygulamalar ve yaratılmış evrensel değerleri imha girişimi, işçi ve emekçilerin politik

liderlerinin tasfiyesi, özcesi kaos ikliminin neden olduğu travmanın ardından sol cenah siyasi denklemin dışına itildi. Yükselen sınıf hareketi dibe vurdu.

PKK'nin 84'le birlikte başlattığı Kürt kimliği eksenli mücadele, tarihsel olarak Türkiye sınıf mücadelesiyle yer değiştirdi. Yani sınıf dinamiğinin yüksek tutulduğu aşamada ulusal dinamik zayıfken, şimdilerde ise ulusal dinamik uluslar arası düzlemde gündeme gelir oldu. Türkiye'de tarihin hiçbir evresinde ulusal dinamik-toplumsal dinamik eş zamanlı yükselişinin olamayışının sıkıntı yarattığı açık. Bu ya egemen sınıfın becerisi ya da toplumsal-siyasal ve ulusal güçlerin beceriksizliğidir.

25 yıldan beri süren savaşın neden olduğu 40.000'den fazla ölü, sakatlanmış binlerce insan ve 3.000'in üzerinde köyün haritadan silinmesinin yanı sıra toplumsal bazdaki travma ve parçalanmış hayatlar, doğanın tahribi ve bunlar kadar önemli olan Kürt-Türk halkları arasında derinleşen yarılma Türkiye'yi uçurumun eşiğine kadar iteledi. Yıllarca süren asimilasyon ve inkar politikasına rağmen geli-

nen merhalede savaşı sona erdirmeye temayülü gecikmeli de olsa olumlu bir adımdır. Zira sorunu Türk-Kürt sorunu olarak görmüyorum; sorunu insanlık sorunu olarak algılıyorum.

Yurttaşları korkulara tutsak edip diledikleri gibi yönetmeye çalışan egemen, imtiyazlı çevrelerin 'Yeni Dünya Düzeni'ni biçimlendiren sermaye gruplarının desteğini alarak, 'ülke bölünüyor, teröre karşı birleşelim' propagandasını daimi olarak diri tutup, toplumun kafasını karıştırıp düşünce merkezini de linç ederek çoğunluğun iradesini kazanma oyunları, ezen tarafın blokunu güçlendirme gayretleri Türkiye'de neyi değiştirdi? Ortalığa saldıkları kin, nefret ve öfkeden ne gibi çıkar sağladılar? Albert Einstein'ın "Karşılaştığınız problemleri onu yaratan düşünce tarzıyla çözemeyiniz" saptamasını hatırlayalım. Sosyo-politik görüşlerde, sosyal baskıya, militarizme, gericiliğe karşı duruşta, güç ilişkilerinde anlamlı kayma, korku ve endişeler Türkiye'nin bulunduğu coğrafyanın özgünlüğünden mi kaynaklanıyor, yoksa yönetimlerin ihtirasından mı?

Türkiye'nin içinden geçmekte olduğu süreç, son derece karmaşık, sancılı ve çelişkileri yoğun bir şekilde ilerliyor. Üstelik bölgesel çapta hem siyasi hem de ekonomik alanda çok iddialı ve ağır, çözümlü zor taahhütler altına girmiş olduğu bir süreç. İçte Kürt sorunu başta olmak üzere, Ergenekon faciası, toplumsal ve siyasal alt üst oluşların nedeni olduğu karmaşa ve özellikle askeri kurumun okşadığı milliyetçi çıkışların MHP-CHP'de somutlaşmış etkisi; dışta ise Müslüman ülkelerdeki iç politikada İslami dinamiğin rolünün büyümesi ve siyasi İslamın bölgedeki rejimlere karşı bir seçenek olarak etki gücünü arttırması... Bu bağlamda AKP den beklenen dengeleyici rol... Öte yandan İsrail'le olan 'ekşimiş' ilişkilerin yaratacağı olası sıkıntılar... Ve bütün bunlar Türkiye'nin kapısını çalarken devletin eski katı kurallarında direnç göstermesi yüzünden, Başbakan Erdoğan'ın koşuşturması semere vermeyen sonuçlarla yüz yüze getirebilir mi sorusunu akla getiriyor. Düşünebiliyor musunuz, hala 'Türkiye Türklerindir', 'Bir Türk dünyaya bedeldir' türünden zihniyet gel-git safhasında. Türkiye'de rejim ve bütün resmi kurumlar için zaman ve hız ile algı arasında ciddi ters bir orantıdan söz edilebilir olması acı bir gerçekliktir.

Her birey ve toplumsal yapı gibi Kürt halkı da tüm gereksinimlerinden önce biyolojik yaşamını, yani var oluşunu daimi olarak sürdürmek ister. O nedenle, doğanın ona sunduğu dilini, kültürünü korumak ve geliştirmek ister ve bu onun doğal hakkıdır da. Onu yöneten iktidarın temel görevleri arasında ise toplumsal-siyasal değerlerini kollayıp koruması ve diğer kültürel olgular için gösterdiği titizliği Kürtler için de göstermesi, kardeşleştirme misyonunu oynaması, daha zengin ortak değerler manzumesi yaratmasıdır. Yönetimler bu kamusal değerler karşısında kayıtsız kalıp, inkarcı politikasını bir doktrin düzeyine yükselterek tutum sergilerse, süreç içinde ulusal-toplumsal ve emek eksenli çatışmaları kendi inisiyatifi ile tetiklemiş olur. Günümüz Türkiye'sin-

Her toplum gibi Kürt halkı da önce biyolojik yaşamını daimi olarak sürdürmek ister. O nedenle, doğanın ona sunduğu dilini, kültürünü korumak ve geliştirmek ister. Bu onun en doğal hakkıdır. İktidarın temel görevi ise, diğer kültürel olgular için gösterdiği titizliği Kürtler için de göstermektir.

de bu kanıtlamıştır. Nihayetinde böylesi bir inisiyatifle ne İsa'ya ne de Musa'ya yaranabilirdi.

Bu çılgınlığın arkasında yatan mantık, kurulu düzenin sarsıntısından ürken, barıştan korkan, savaştan rant sağlayan, on binlerce insanın ölümünü kifayetsiz gören ve içindeki canavarı yenmek istemeyen muhterislere özgüdür. Yaşamını gençlerin ölümüne endekslemiş ve bütün bunları 'ülkeyi böldürmezük' sloganiyla yapan, ezber bozanların sesini kısma marifetini tazeleyip, acı ve tehcir politikası, 'vatan aşkı' uğruna tetiği elden bırakmak istemeyenler taraftarlarını da davet ediyorlar.

Küreselleşme ve teknolojik devrim çağındayız. Bu yeni dönemin kendine has karakteristik özelliklerinin olduğu günlük sosyal yaşamda hissediyoruz. Toplumları, devlet ve rejimleri kurumları ile birlikte değişim ve dönüşüm sürecine zorlayan bu süreç, adapte olamayan, küreselleşmeye direnen sosyal-siyasal olguları gayri meşru ilan ederek, yaşamsal daimarlarını işlevsiz kılarak yok etmeye çalışır. Küresel sermaye ve YDD'nin, yani post-modernizmin dayattığı kurallara uyum sağlama çabasına girenler ise, evrensel ilke ve değerlere saygılı -siz bunu küresel sermayenin dünyayı ekonomik olarak serbestçe sömürebileceği, herhangi bir engele takılmadan dolaşabileceği geniş bir coğrafik alan haline getirme projesi karşısında direnen değil, uyum sağlayan bir öge olarak okuyun-, kapitalist sistemle çatışma içinde olma yerine onun açtığı alandan, yarattığı olanaklardan yararlanmayı büyük bir fırsat olarak değerlendirmeyi yeğler.

Gidişata yani 'Yeni Dünya Dü-

zeni'nin mecrasına karşı çıkan, isyan eden etnik ya da dini grup veya devletlerle sonuna kadar hesaplaşmaya hazır kolektif-müteharrık güçlerin, yasal veya yasadışı, kurallı veya kuralsız yöntemlerle ve güya insanlık adına meşru müdahaleleri devreye girer. ABD ve müttefik güçlerin insan hakları ve çağdaş-modernist demokrasiyi tesis etmek adına işgal ettiği Irak, Afganistan ve önlenmeyen Gazze Vahşeti bu zihniyetin tipik özelliğidir. Anti parantez olarak: Saddam'ı, Taliban Hareketi'ni, El-Kaide ve Hamas'ı cepheye süren, daha doğrusu önünü açan iç dinamikler miydi, yoksa sözünü ettiğimiz YDD'nin temsil ettiği küresel sermayenin engel tanımaz düzleyici saikleri miydi? Ve küreselleşme zihniyet ve bu zihniyeti maddi bir olguya dönüştürücü kendinden menkul, ideoloji merkezli düşünce ve egemenlik kurma aracı olan askeri teknolojik sistem her an tetikte olması, emperyalist sistemin gücüne karşı direnç gösterme arzusu taşıyan kimi devletler ve yerel muhalif hareketler (etnik, dini, ulusal kimlikli veya sınıf eksenli) üzerinde korkunç bir baskı ve hatta kafa karışıklığına neden olmuyor değil.

Şüphesiz, bu durum ABD ve müttefiki güçlere karşı nefreti, öfkeyi ve direniş ruhunu tetiklemedir ister istemez. Bu bağlamda, kapitalist-emperyalist ittifakın, mağdur, mazlum ve kendi silahından arınmış ezilen halklara sözde vaat ettiği demokrasi, barış, kültürel kaynaşma yerine etnik, dinsel-mezhpsel çatışma, alt kimliklerin inkarı ve bir bütün olarak sömürgeciliğin tahakküm politikalarını uygulamada ısrarı küresel çapta bir infial de mayalıyor. Tepki cephesi ise kendi içerisinde ayrışıyor; sistemin oluşturduğu ağır basınçlı siyasi ve ekonomik kuşatma karşısında çaresizleşen kesim uyum sağlama sürecine dahil olurken ve egemen sistemin dayattığı koşullara paralize edilirken, bir kesim de kendini yenileyip vazifeyi en iyi bir dikkatle yerine getirerek 'şer odağı'nın menziline çıkmayı becerabiliyor.

Bunun somut örneği Türkiye'de

yaşandı, yaşanıyor. Devletin dokunanı ağır cezalara mahkum ettiği 'Kürt' kavramı günümüz siyasi gündeminin tahtına oturtulmuş vaziyette. 1990'larla birlikte ve özellikle ABD'nin Büyük Ortadoğu Projesi'yle (BOP) başlattığı bölge düzlemindeki tüm enerji kaynaklarını zapt-u rapt altına alma gayretiyle eşzamanlı olarak Türkiye'de iktidar koalisyonunun hükümet kanadı "Kürt realitesini tanıyoruz" demeye başladı. AKP'li Başbakan, "Kürt sorunu vardır, bu sorun benim ve hepimizin sorunudur" şeklindeki açıklamalarıyla sorunu devlete tahvil etmiş oluyordu. Dönemin karakterini sezen AKP ve devlet bünyesindeki kimi kurum ve kuruluşlar arası konsensüs, bir asırlık süre boyunca uygulanan ve devletin resmi politikası olarak yürütülen asimilasyon ve tenkil politikasının sonuç vermediğinin ikrarıdır.

Cumhuriyetin kuruluşundan beri Kürt sorununun üzerinde bulunan mahrem örtüsü yırtılıp atılmış, olay bütün çıplaklığıyla insanların/toplumun vicdanında ortaya serilmiş, derinlik kazanarak siyasi gündemin başat maddesi haline getirilmiştir.

Devlet, Kürt sorununun artık hiçbir bölge devleti tarafından kendi iç ulusal meselesi olarak arınamayacak olmasını idrak etmiş durumda. ABD ve İngiltere'nin başını çektiği küresel hegemonyanın Kürt meselesinin çözülmesi isteğinin arkasında; yeni düzen ve güç dengeleri siyasetinde stratejik öneme sahip olan bölgenin yeniden yapılandırılması, enerji rezervi bakımından olağanüstü zenginliği ve bu zenginliğin hem Doğu'nun hem Batı'nın ve doğal olarak Türkiye'nin ortak çıkarı gereğince bu

CHP ve MHP'nin çığırkanlığına bakmayın, bunlar sürecin güzergâhtaki tabelasını ters okuyorlar. Siyaset yapacakları zemin kaydıka daha da hırçınlaşacakları kesin. Zira birincisi, 21.yy'da milliyetçiliğin nefesi zaten kesiliyor; ikincisi, ülkedeki milliyetçi damar ancak bir partiye kan verebilir.

topraklardan geçecek enerji hatlarının güvenli olmasını zorunlu kılıyor. Dolayısıyla, ulusal kurtuluş mücadelesini uluslar arası düzeye yaymayı becermiş olan PKK'nin engelleyici rolünü izole etmek zorunluluğuyla karşı karşıya olan dev petrol şirketleri, Türkiye'yi Kürt sorununu çözmeye zorladı, konjonktür gereğince Türkiye de bu telkinleri ciddiye aldı. Türkiye'de küresel sermaye ile bütünleşme kaygısı olan sermayenin çıkarı gereğince de 25 yıllık savaşın sona erdirilmesi yönündeki kanaat, Kürt sorununu çözme eğilimini güçlendirdi. Başbakan Erdoğan'ın bir konuşmasındaki "Kürt sorununu çözemeysek başkaları çözer" mealindeki itirafı anlamlıydı. Çözecek olan özne ABD ve şürekasıdır. Türkiye'de yıllardır süren, zaman zaman isyanlar şeklinde, zaman zaman da örtülü bir iç savaş şeklinde tezahür eden Kürt sorununu çözmeye zorlayan dinamiklerden biri iç iktisadi ve siyasi muhtabakat ise, diğeri de stratejik çıkarları açısından ehemmiyeti olan BOP mimarlarıdır.

'Kürt açılımı'nı tetikleyen dinamığın menşei ne olursa olsun, toplumun ekseriyeti nezdinde olumlu karşılandığı kanısındayım. Medyada büyük yer işgal eden Kürtlerle barış girişimi hadisesi şüphesiz

psikolojik anlamda pozitif bir etki yaratmasının ötesinde, vicdani olarak da toplumsal bünyeye rahatlama getirdi. Kürtlere karşı sürdürülen insanlık dışı politikalar, 17 bin faili meçhul cinayet, toprağın dan göçe zorlananlar, doğa tahribi ve insanlık dışı uygulamalara son verecek herhangi bir girişim kimden gelirse gelsin, niyeti ne olursa olsun, sokaktaki normal her yurttaşın vicdanını rahatlattığını hissediyorum.

CHP ve MHP'nin çığırkanlığına bakmayın, bunlar sürecin güzergâhtaki tabelasını ters okuyorlar. Siyaset yapacakları zemin kaydıka daha da hırçınlaşacakları kesin. Zira birincisi, 21.yy'da milliyetçiliğin nefesi zaten kesiliyor; ikincisi, ülkedeki milliyetçi damar ancak bir partiye kan verebilir. Ve bu kan olsa olsa MHP'nin 'haklı'dır. Sosyal demokratlıktan çoktan uzaklaşmış CHP ise Türk milliyetçiliğinin artık palazlanmış birçok temsilcisinin yanı sıra 'Kürt açılımı'yla başlayan politik sürecin nal toplayıcısıdır. Ne kadar vahim!

Türkiye'de barış süreci menziline ulaşacaktır. Karşısına dikilen güçleri de sürükleyecektir. Ulusal bir tarihçi Val. Morez'in 1970'te dediği gibi: "Ulusal bilincin uyanması bütün ruhsal süreçlerin en önemlisidir. Sizin barajlarınız güçlü ama kuru toprakların üstüne kurulu, bahar suları akacak başka yollar buluyor. Sürgüleriniz kapalı ama kimseyi durduramıyorlar. Parmaklıkların ardına yerleştirdiğiniz herkesin tehlikeli suçlular olduğunda ısrar ediyorsunuz. Bu saçma siyaseti diyelim 10 yıl daha götürebilirsiniz. Ama sonra ne olur? Ukrayna'daki ve bütün ülkedeki bu hareketler sadece bir başlangıçtır."

ROMANÊN SIYASÎ Û ÎDEOLOJÎK

1 - Romanên ramanî

Min di nivîsa xwe ya sernavê "Di edebiyatê de motifên siyasî" de behsa pêwîstiya motifên siyasî di berhemên edebî de kiribû. Kurd wisa di rewşeke de ne ku, êdî navê "kurd" bi xwe bûye siyasî. Yanê êdî peyva "kurd", ev sifeta navê netewî bi xwe siyasî ye û hêj jî navê welat -Kurdistan- qedexe ye. Di gelek pirtûkan de ji bo ku peyva "Kurdistan" derbas buye, ji alî dewleta dagirker a tirkan ve hatine qedexekirin, pirtûk ji alî polîsan ve hatine civandin, nivîskar hatine mehkemekirin.

Di edebiyatê de romanên ramanî, siyasî, felsefî çêke girîng digrin. Hem di nav edebiyata klasîk a cîhanê de û hem jî di nav edebiyata nûjen -modern- de gelek romanên ramanî, siyasî, felsefî hene. Di romanên ramanî de diyalog û mînaqêşeyên îdeolojîk, siyasî, felsefî, ravekirina rewşa gelêrî, çêke fireh digre û car heye derdikeve pêşîya çîroka romanê. He- ta, di hinek berhemên de çîroka romanê bi xwe di sîya van gengeşeyên ramanî, siyasî û felsefî de dimîne.

Di diyalogên Platon de, Sokrates û hinek hevalên wî li maleke rûnî dikin, şerab vedixwin û sohbet dikin. Berhem li ser vê sohbetê tê saz kirin. Mînaqêşeyên ra-

manî û felsefî di wê sohbetê de derdikevin pêş.

Di hinek romanên ramanî de, propaganda siyasî jî hene. Ji bo îdeolojîyek bê bilindkirin, siyasî û felsefe bê parastin, berhem li ser çîrokek siyasî tê hunandin. Ji bo bala xwendevanan bê kişandin, çîrokeke romantîk, leheng û figûrên balkêş, ji pêşkêşkirina ramanî û felsefê re dibê hacet. Nivîskar bi wasita leheng û çîroka ramanî xwe rave dike, mesaja xwe dide.

Nivîskarên navdar, herwekî Jean-Paul Sartre, Tolstoy, Dostoyevskî, Turgenyev, Nietzsche, Gothe û hwd, berhemên ramanî û felsefî afirandine. Wan di romanên xwe de fikr û ramanên xwe, felsefa ku diparêzin pêşkêşî civakê kirine.

Dostoyevskî di romana xwe ya bi navê "Notên Binerdê" de, dîn, exlaq, politîka û pirsgirêkên civakê derdixe pêş. Dîsa ew di romana "Ecîn" de felsefeya Anarşîstan mînaqêşe dike. Nîkolay Çernîşevskî di romana "Çi Bikin?" de îdeolojîyê civakê pêşkêş dike û bi hal û hareketê leheng ve îdeolojîyê diparêze. Tolstoy di berhema xwe ya bi navê "Di tarîtiyê de ronahî çirîsî" de felsefe û jiyana mirovên azad rave dike. (Min vê pirtûka Tolstoy wergerandiye kurdî lê hêj neweşandiye.) Turgenyev, di roma-

na xwe de felsefa Nihilîstan dinirxîne. G. Orwel li hemberê dîktatoriyê berhemeke siyasî û felsefî afirand. Gogol di berhemên xwe de rizandina civakê derdixe holê.

Ji hêla berhemên -romanên- ramanî û felsefî de edebiyata kurdî a nûjen qels e. Mem û Zîna Ahmedê Xanî wek derya ye. Di hêla ramanî û felsefê de jî gelek tişt têde hene. Di nav edebiyata kurdî a nûjen de, pir nebin jî, hinek berhem hene ku mirov dikare wan di nav kategoriya berhemên -romanên- ramanî û felsefî de bihesibîne. Romana min a bi navê "Fîlozof" romaneke ramanî, siyasî û felsefî ye.

Pêwîstiya edebiyata kurdî bi romanên ramanî, siyasî û felsefî heye. Divê nivîskarên kurd romanên weha jî biafrînin.

2 - Romanên siyasî

Di nav edebiyata cîhanê de gelek romanên siyasî hene. Di nav edebiyata rusî ya klasîk û ya nûjen de li ser dema desthilatdariya Çar û paşê jî ya Stalîn hinek romanên ku naveroka wan bi giranî siyasî ne, hatin weşandin.

Roman îcada Ewropiyana e û di nav edebiyata Ewropiyana de jî gelek romanên siyasî, bi taybetî jî yên li ser dema dîktatoriya faşîst ya Hîtler û Musolînî hene. Di ede-

biyata rojhilata navîn de, anku edebiyata areban, farisan, tirkan û kurdan de romanên siyasî hindik in. Gelo çima? Rojhilata navîn weke doşeka siyasî ye û li wir hertişt siyasî ye yan jî bi siyasîetê ve girêdayî ye.

Rojhilata navîn heta niha ji demokrasîyê bêpar maye û sazûmanên nedemokratîk hatine saz kirin û birêvebiriya dewletên rojhilata navîn ji alî dîktatoran ve hatîye birêvebirin. Dîktatorên wekî M. Kemal, Î. İnunu, Şah Riza Pehlewî, Xumeynî, Kral Faysal, Emîr û Siltanên dewletên mîrî yê areban, Saddam Husein û Hafîz Esad bi salan li ser hikum bûne û li xelkê zilim kirine. Di nav edebiyata gel û neteweyên rojhilata navîn de li ser van dîktatoran çend romanên siyasî hatine nivîsîn, ez nizanîm. Lêbelê bi qasê ku ez zanîm hejmarê romanên siyasî yê nivîskarên rojhilata navîn hindik in.

Di nav edebiyata kurdî ya nûjen de jî romanên siyasî hindik in. Herçi qas piraniya nivîskarên kurdî yê bakurê Kurdistanê berê çepbûn jî, niha piraniya wan dev ji fikir û ramanên çepîtiyê berdane. Yê ku dev ji çepîtiyê berdane bi refleksa redbûnê li çepîtiyê -û li derbasbûna xwe- dinêrin û ew hetanî karin xwe ji siyasîetê dûr dixin û qet naxwazin ku romanên siyasî binivîsin. Hinek nivîskarên kokkurd bi tirkî romanên siyasî nivîsîne, lê berhemên wan ji edebiyata kurdî re nayê hesabandin.

Herçi qas hinek nivîskar xwe ji siyasîetê dûr bixin jî, berhemên wan di hinek waran de bi rengên siyasî hatine xemlandin. Edebiyat û romana kurdî di hêlek de bi siyasîetê ve têkildar e. Dema di romaneke de cînahêk bê afirandin, di wê cîhanê de şeweya rêxistina civakî û têkiliyên sosyal, desthilatdariya li ser civakê, nakokiyên civakî, li hêleke zilm û zordarî û li hêleke têkoşîn, serhildan û berxwedan hebe û ev hemû tişt di nav cîhana romanê de bi tîp, figûr û karakterên taybetî bê rave kirin, bi riya edebiyatê -û romanê- şeweya civakî û siyasî ya wê cîhanê tê pêşkêşkirin û ev tişt ji bo fêrbûn û perwerdebûna civakê re dibe haceteke. Cîhaneke weha bê rengê siyasî nayê afirandin.

Li Tirkiyê romannivîserên kemalist û yê Îslamî di romanên xwe de şeweya jiyana civakî ya kemalistan û Îslamîstan li gor mentalîteya xwe datînin holê û

Nivîskarên ku di zanîna terçihên xwe yê siyasî de ne, ji hêla estetîk û zanîstiya civakî û siyasî ve di afirandinên berhemên xwe de serketîne. Romannivîser neheqî û nakokiyên civakî û siyasî bi afirandina şiklê alegorî, fantazî, îronî, xeyalî, realîstî, mîzahî, sembolî û hwd û bi şeweya edebî, siyasî tînin zimên.

propaganda jiyana civakî li gor fikr û ramanên xwe di romanên xwe de pêşkêşê civakê dikin, li ser xwendevanan tesîr dikin û civakê dixin bin bandora ramanên xwe yê kemalist û Îslamî.

Nivîskarên ku di zanîna terçihên xwe yê siyasî de ne, ji hêla estetîk û zanîstiya civakî û siyasî ve di afirandinên berhemên xwe de serketîne. Romannivîser neheqî û nakokiyên civakî û siyasî bi afirandina şiklê alegorî, fantazî, îronî, xeyalî, realîstî, mîzahî, sembolî û hwd û bi şeweya edebî, siyasî tînin zimên.

3 - Romanên îdeolojîk û polîtîk

Di nav edebiyata -wêjeya- cîhanê de û herweha di nav edebiyata tirkan û kurdan de gelek romanên siyasî -polîtîk- û îdeolojîk hene. Romanên siyasî naveroka wan çawaye û pîvanên romanên siyasî çine? Gelo romanên polîtîk û îdeolojîk eynê -heman- tişt in? Naverok û şeweya vegotina romanên îdeolojîk û siyasî wekhevî yan na? Di nav edebiyata cîhanê de hinek romanên siyasî hene ku bûne navdar. Ev romanên siyasî li gelek zimanên cîhanê hatine wergerandin. Wek mînak, romana Çernîşevskî ya bi navê "Çi Bikin?", ya Maksîm Gorkî "Dê", ya A. Malraux "Rewşa Mirovahiyê", ya Anatole France "Tîbûna Xwedayan", ya Joseph Conrad "Nostromo", ya Jack London "Banga Wahşetê", ya G. Orwell "1984" û hwd, li gelek zimanên cîhanê û li tirkî hatine wergerandin.

Di nav edebiyata tirkî de jî hinek romanên Atilla İlhan, yê Alev Alatlî, yekê Orhan Pamuk (romana wî ya bi navê Berf), hinek romanên Ahmed Altan, ya Sevgî Soysal û hinek romanên li ser dema 12-ê adarê û 12-ê îlonê dikare weke romanên siyasî bêne binavkirin. Di nav edebiyata kurdî de jî, bi tevahî na, lê hinek beşên ro-

manên Mehmet Uzun yê biyografîk û romana wî ya bi navê "Roni mîna evîne, tarî mîna mirinê" siyasî ye. Romana min a bi navê "Fîlozof" û "Kewa Marî" û hinek beşên romana min a bi navê "Rojnamevan" û gelek kurteçîrokên min siyasî ne. Hinek beşên rêzermana Laleş Qaso û romana wî ya bi navê "Serok Altaxus" siyasî ne. Novela Hesênê Metê "Tofan" û hwd, dikarin weke roman û novelên siyasî bêne navkirin.

Di romanên klasîk yê sedesala 19-an de temaya romanên bi piranî azadî, wekhevî û biratî bû. Nivîskarên wê demê bi siyasîetê re pir mijul dibûn û naveroka romanên xwe li ser mijarên siyasî dihunandin. Di van romanên ravekirina rewşa civakî, nirxandina nirxên civakî û pêşkêşkirina rexneyên îdeolojîk û polîtîk hebû. Lênerîna rasteqînî û rexneyî, tevî tema û naveroka wan romanên di-xemilandin.

Nivîskarên navdar Balzac, Zola, Hugo, Flaubert, Stendhal, Keller, Storm, Gotthelf, Orwell, Kostler û hwd, di berhemên xwe de rexnegiriya siyasî û civakî pêkânin. Berhemên wan yê edebî bûn remza ramanên siyasî û rasteqînîya civakî. Romanên wê demê rola neynika rewşa civakî ya wê demê anin çih. Dîgel Ewropa'yê, li Rusya'yê jî roman bû fenomeneke siyasî û civakî. Tolstoy, Çernîşevskî, Gorkî û hwd, di romanên xwe de malbatê, adaletê, axê, olê û kevneşopiyên nebaş yê di nav civakê de hene di berhemên xwe de şîrove kirin, nirxandin, analîz kirin û rexne kirin. Hem di romanên klasîk de û hem di yê nûjen de, tiştê hevbeş, tiştê ku bîngehê û wekheve, ew jî ev e ku; di romanan de qarekter, kesayetî û pîrsgirêkên civakî tê ravekirin. Romanên civakî û siyasî bal dikşînin ser rewşa civakî û siyasî û herweha mijarên îdeolojîk û polîtîk rave dikin û pîrsgirêkên desthilatdariyê û sistêmê mînaqêşe dikin û pêwîstiya guherandinê tînin zimên.

Romanên siyasî di pênc kategoriyan de bi şeweyên cuda hatine afirandin. Yek; romanên siyasî yê dîrokî, du; romanên siyasî yê civakî, sê; romanên siyasî yê aktuel, çar; romanên cînahetên -mêrkujiyên- siyasî, û pênc; romanên siyasî yê felsefî. Ji bo ku roman pîrhêliye û naveroka wê ferehe, mirov ji bo hinek romanên dikare bibêje romana ku hêla wê

ya siyasî di giraniyê de ye. Nivîskarên romanên siyasî pirsgirêkên civakî yên heyî, anku yên dema ku romanê dinivîsîn bi şeweya edebî pêşkêşê xwendevanan dikin. Heger di naveroka romanê de bûyerên siyasî û civakî hene, heger rewşa heyî ya siyasî tê qalkirin, heger fikir û ramanên îdeolojîk û polîtîk tê destnîşankirin û heger tîkiliyên siyasî bi lînerîneke polîtîk û îdeolojîk tê ravekirin û roman li gorê van tiştan li hevûdu hatiye hunandin, ev roman romanêke siyasî ye.

Xwendevanên romanên siyasî dikarin ji bûyerên siyasî yên di romanê de ne ders derxin, jê siûd wergerin. Leheng, kes, figur û mijarên romanên siyasî siyasîne. Giraniya tevgerên wan, anku hal û hareketa wan, tîkiliyên wan, rabûn û runîştana wan bi şeweyeke siyasî tê ravekirin. Nivîskarên romanên siyasî bi vegotinên siyasî van tiştan tînin zimên û romanê bi mijar û motîfên siyasî dixemilînin. Di vê hêlê de romanên herî pir îdeolojîk û siyasî ne, romanên nivîskara alman Anna Seghers û nivîskara rusî Galîna Serabryakov in.

Di romanên îdeolojîk û siyasî de, nivîskar ramanên siyasî bi devê leheng û figuran dide gotin. Nivîskar pirs û pirsgirêkên siyasî bi devê kesayetiyên romanê rave dike û devê holê. Carna jî wek vebêjê romanê rasterast dikare dîtî û ramanên xwe, nêrînen xwe yên siyasî têxe rojevê. Romannivîser dikare siyasetmedarekî bike lehengê romana xwe û bi berçavika wî a siyasî bûyeran şîrove bike û tevna romanê li ser bûyerên romanê bihone.

Mijarên romanên siyasî curbecurbin jî, di bîngeha xwe de li ser hîmên siyasî hatine afirandin. Ev şewê roman bi şeweyeke ramanî û siyasî zanîstiya polîtîk pêk tînin. Armanç eve ku; bi riya edebiyatê mijarên siyasî bînin rojevê û bal bîkîşînin ser pirsgirêkên civakî û siyasî. Bûyerên romanê, fon û atmosferaya wê bi şeweyeke siyasî tê pêkanîn, hunandina wê di atmosferaya siyasî de tê birêvebirin û di nav xwe de cîhaneke pîrrengîn ya polîtîk ava dike. Lewre jî mijarên îdeolojîk û polîtîk di romanê de bi berfirehî cih digrin.

Di hinek romanên siyasî de bi berfirehî kar û xebata rêxistinî çalakiyên çekdarî, xwepêşandan û meşên demokratîk, protestokirinên siyasî yên li dij desthilatdariyê tê

Di romanên îdeolojîk û siyasî de, nivîskar ramanên siyasî bi devê leheng û figuran dide gotin. Nivîskar pirs û pirsgirêkên siyasî bi devê kesayetiyên romanê rave dike û devê holê. Carna jî wek vebêjê romanê rasterast dikare dîtî û ramanên xwe, nêrînen xwe yên siyasî têxe rojevê.

qalkirin. Di hinek romanên de jî serhildanên netewî û demokratîk, çalakiyên girseyî, pêvajoya tevgerên şoreşgerî û dema şoreşê tê rave kirin. A. France di romana xwe ya bi navê "Tîbûna Xwedayan" de şoreşa Jakoben ya Fransayê, John Reed di pirtûka xwe ya bi navê "Deh Rojên Hejandina Cîhanê" de şoreşa Sovyetê, A. Malraux di pirtûka xwe ya bi navê "Rewşa Mirovahiyê" de şoreşa Şanghayê, Anna Seghers serhildana gundîyan, Orwell berxwedana li dij faşîzma Spanyayê qal dikin. Di gelek romanên otobiyoğrafîk yên siyasî de panorama siyasî ya demê tê ravekirin. Dîroka siyasî ya tevgera karkeran jî di gelek romanên de hatine qalkirin. Çalakiyên siyasî yên lehengan, fikr û ramanên wan, xebat û girtinên wan, dîtina şkenceyan, jiyana hepisxaneyê, berxwedanên hepsiyên, mahkeme-dadgeh- û xweparastinên wan jî di romanên de têne qalkirin. Romanên ku behsa cînatetên -kuştinên- siyasî dikin hene. Romanên ku naveroka wan li ser mijara kuştinên siyasî pêk hatine gelekî û ev dikare bibe xalekî nivîsê ya bi serê xwe, yan jî di nivîseke din de mirov dikare bi berfirehî bahs bike.

Di romanên siyasî û îdeolojîk de hem motîfên gerdûnî û hem yên herêmî, hem remzên netewî û hem yên navnetewî hene. Di van romanên de mijarên ku wek motîfên tîne nîşandan, azadî, berxwedan, serhildan, mafên demokratîk, teror, ked, kedxwarî, desthilatdarî... Hêz, nakokî, nakokiyên serdest û bindestan, lêgerîna sazûmanekê nû, şer û pevçûn, otorîte, dîktatorî, antî-faşîzm, mafê mirovan, şoreş, wekhevî, baiarî, gundîtî, tîkiliyên jin û mêran, tenêfî... Tirs, mirin, xwekuştin, zewac, evîn û hwd, gelek motîfên tîne bikaranîn.

Di romanên siyasî de evîn û evîndarî jî ciheke girîng digre. Evîn û zewac li ser bîngeha hezki-

rinê, fedekariyê, sedeqatê û baweriyê tê pêkanîn. Evîn û tîkiliyên evîndaran di hinek romanên de bi şeweyeke îronîk û romantîk tê pêşkêşkirin. Di romanên siyasî de, bi taybetî jî di romanên sosyalîst realist de dîtî û ramanên derbarê evîne de bi berfirehî û weke ravekirineke teorîk hatine nivîsîn. Evîn di romanên siyasî û îdeolojîk de carna jî wek simbol e, remz e.

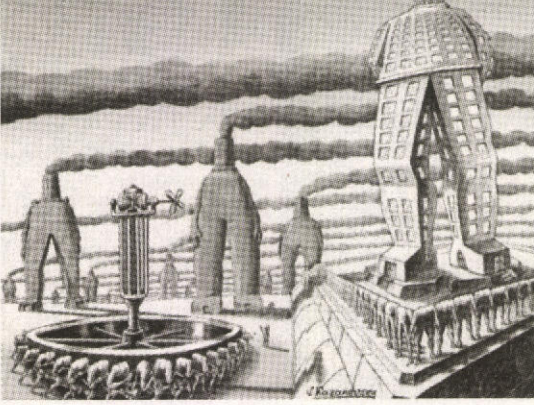
Taybetiyeke romanên siyasî û îdeolojîk jî ev e ku; di van romanên de vebêj bi giranî cih dide rexneyan û vegotinên rexneyî bi berfirehî cih digrin. Vegotinên rexneyî bi şeweya hicivî, mîzahî, komedî, parodî, îronî û hwd, têne pêşkêş kirin. Romanên siyasî bi şeweyên curbecur yên rexneyî têne xemilandin. Hinek romannivîser di romanên xwe de bi zimanekî îronîk rexneyên xwe rave dikin. Romannivîser Joseph Conrad ku hemû romanên wî siyasî ne- bi lînerîneke siyasî, bi hizreke îdeolojîk û şoreşgerî, bi zimanekî îronîk û bi vegotîneke hunera edebî rexne li cîhana dewlemendan - burjuvan- digre.

Di romanên îdeolojîk û siyasî de rastî û vegotinên rasteqînî hene. Romannivîserên romanên siyasî mijarên romanên ji rewşa civakî werdigrin û dîmenên siyasî û civakî yên demeke pêşkêşê xwendevanan dikin. Herçiqas di romanên siyasî de fikir û raman hene jî, ew pirtûkên fikrî, ramanî nînin. Di romanên siyasî de di gel ramanê, felsefê, fikşîon, xeyal, fantezî, tevna hunandina bûyeran, mijar û babetên curbecur û teknîka modern ya vegotîna romanên û metoda nivîsîna romannivîseriyê hene û lewre jî ew jî pirtûkên fikrî, ramanî û felsefî cuda ne. Di van berhemên edebî de xeyal û rastî li hevûdu hatine hunandin.

Ez jî xwendina romanên îdeolojîk û siyasî hez dikim. Li jêr hem weke çavkaniya vê nivîsê û hem jî wek pêşniyaz pêwîstiya xwendina romanên siyasî navên deh romanên dinivîsim. Heger we van romanên nexwendîye, miheqeq bixwînin.

Navê romanên ev in: 1-Di nav tarîhiyê de - A. Kostler, 2-Dê - M. Gorkî, 3-Heval - Anna Seghers, 4-Çi bikin? - Çernîşevskî, 5-Qul - Heinrich Mann, 6 -Terora li çiyayê andê - Mario Vargas Llosa, 7-Riyên azadiyê - J. P. Sartre, 8-Wella te min bi guran da xwarin - Alev Alatlî, 9-Çavne - Î. Calvîno, 10-Nostromo - J. Conrad.

'Kapitalist olmayan yol'

Geçen günlerde bir grup gençle küçük bir sohbetim oldu. Bu genç insanlar, ülkemizde işçi sınıfının önderliğinde gerçekleştirecekleri bir milli demokratik devrimle iktidarı ellerine alıp işçi sınıfının kontrolünde kapitalizmi geliştirmeyi amaçladıklarını söyleyince geçmişimi anımsadım. Gençliğimin en güzel yıllarını işçi sınıfı iktidarı altında kapitalizmi geliştirmek mücadelesine adanmış bir insan olarak, karşımda konuşan gençlerin bu düşüncelerini duyunca üzüldüm. Ben sosyalistlerin bu düşüncüyü terk ettiklerini düşünüyordum. Hala bu düşünceleri savunan ve bu düşünceler için bütün enerjisini harcayan insanlar olduğunu görünce, oturup bu yazıyı yazdım. Söylediklerimi ne kadar dikkate alırlar bilmem, ama ben yaşadıklarımı yeni kuşaklarla paylaşmayı bir görev bildiğim için bunları yazıyorum.

Aslında teorik konuları yazmayı, tartışmayı pek seven bir insan değilim. Ama gencecik insanların bir zamanlar benim yaptığım hataları yaptıklarını görünce çok üzül-

düm. Bizim gençliğimizde bu konuda yeterli somut deneyim yoktu. Bugün, yaşanmış onca acı deneyime rağmen ülkemizdeki sosyalistlerin hala bu düşüncüyü savunmaları düşündürücüdür. Çünkü görecekları, dikkate alacakları o kadar çok zengin malzeme var ki!

Yarım asırlık yaşamımda edindiğim deneyimi, bu genç insanlara küçük bir öyküyle anlatmak istiyorum. Dersim halkını tanıyan herkes bilir; Hızır kültü Dersim halkı içerisinde çok önemli bir kült. Hızır denilince akan sular durur Dersim'de. İnsanların zor anlarında hatırladıkları, andıkları ilk isimdir Hızır.

Metrelerce kalınlıkta karın doğayı beyaz bir örtü gibi kapladığı soğuk bir zemheri günü, Dersimli bir köylü vatandaş bir köyden bir başka köye yolculuk yapar. Yolu yarılacağına kötü bir tipten birlikte şiddetli bir kar yağar. Dersimli köylü soğuktan donmak üzeredir. "Yetiş ya Hızır!" diye yakarmaya başlar. Daha elli metre bile yürümemiştir, bakar ki yolun ortasında da bir adam durmaktadır. Ama

hiçbir yerde iz yoktur. Sanki adam gökten oraya düşmüştür. Dersimli köylü, bu adamın çağırdığı Hızır olduğunu anlar, sevinçle yürür adama doğru. Adama yaklaştığında onu tanıır. Karın ortasında duran adam, komşu köyde yaşayan insanlara yaptığı zulümle ünlü zorba bir köylüdür. Dersimli köylü, Hızır'ın bu zalim adamın donuna girdiğini görünce kızar, şöyle bağıır Hızıra: "Biliyorum sen Hızır'sın. Ama madem ki bu kötü adamın donuna girmişsin, soğuktan ölsem de ben sana Hızır demem!"

Umarım ne demek istediğimi anladınız sevgili Sosyalist Mezopotamya Dergisi okuyucuları? Son sözümü ilk söz olarak söyledim size. İnsanlığın geleceği, mutluluğu kapitalizmde olsa bile ben kabul etmem, inanmam böyle bir mutluluğa. Çünkü yaşam deneyimimle gördüm tattım ki bu mutluluk, insana ve insanla birlikte yaşayan bütün canlı türlerine acı ve ölümden başka bir şey vermedi. O halde onun geliştirilmesi, güçlendirilmesi benim görevim değil!

Hele de milli burjuvazinin ilerici olduğu düşüncesi hiç gerçekçi değil. Çünkü global burjuvaziyle rekabet etme şansı olmayan milli burjuvazi, hayatta kalabilmek, ülkesinin kaynaklarını sömürebilmek için içe kapanmak, milletler arasında düşmanlığı canlı tutmak zorundadır.

"Kapitalist olmayan yol" düşüncesi, benim kuşaktan insanların savunduğu ve uğruna ölümü göze aldıkları bir düşüncedydi. Bu düşüncüyü şöyle özetleyebilirim: Feodal ve yarı feodal ekonomilere sahip toplumlarda işçi sınıfı önderliğinde gerçekleştirilen milli demokratik devrimle işçi sınıfının siyasal iktidarı altında kapitalizm geliştirilecek; kapitalizm geliştirildikten sonra, iktidarda olan işçi sınıfı kapitalizmi sosyalizme dönüştürecek. Benim kuşaktan bazı sosyalistler bu düşünceye öyle inanırlardı ki, bu düşüncüyü sorgulamak, gerçekleşme olasılığının olup olmadığını düşünmek kimse'nin aklına gelmezdi. Bu ülkede kapitalist iktidarlara karşı -biraz garip olacak ama- kapitalizmi geliştirmek için sosyalistlerin verdiği zor, uzun, çileli mücadelede binlerce insan öldü, yüz binlerce insan ağır işkencelerden geçirildi, mahpushanelerde çürütüldü, idam edildi.

Akıllı bir insan olan köylüm Hasan Amca, bir gün beni yanına çağırdı. İkimiz ulu bir ceviz ağacının altında oturduk. Hasan Amca, "Siz gençler harıl harıl bir şeyler yapmaya çalışıyorsunuz, ama ben ne yapmak istediğinizi anlamış değilim. Bana şöyle anlayabileceğim bir dille ne yapmak istediğinizi anlatır mısın evladım" dedi. Ona, az önce size anlattığım milli demokratik devrimi coşkuyla anlatmaya başlayınca, Hasan Amca, "Daha açık konuş evladım. Söylediklerinden bir şey anlamadım!" diye beni azarladı. "Varsayalım ki siz iktidara geldiniz, ne yapacaksınız?" diye sordu. "Biz iktidara geldiğimizde işçi sınıfı iktidarı altında kapitalizmi geliştireceğiz" diyecektim ki, Hasan Amca öfkeli bir şekilde bağırarak yerinden sıçradı. "Yani siz bunca çabayı, emeği yeni patronlar yaratmak için mi veriyorsunuz? Var olanlar az mı?" diye beni azarlayarak uzaklaşıp gitti.

Ve o günden sonra da asla bize yakınlık duymadı. Beni gördüğü her yerde, "Şu işten vazgeç evladım. Babana yardım edip toprağına bir fidan dikersen, başımıza yeni patronlar yaratmaktan daha hayırlı işler yapmış olursun! Bu

dünyada para kimin elindeyse iktidar da onun elindedir. Aksisinin olması mümkün değil. Seni kandırmışlar. Çok kötü kandırmışlar evladım. Para başkasının elinde, iktidar senin elinde olamaz" dedi. Benim gözümde Hasan Amca iflah olmaz bir gericiydi!..

Tam otuz yıl sonra bana milli demokratik devrimi anlatarak, ülkemizde işçi sınıfı iktidarı altında kapitalizmi geliştireceklerini söyleyen gençlere, otuz yıl önce Hasan Amca'nın bana söylediklerini söylediğimi anlayınca içim hüzünle doldu. Keşke o yıllar Hasan Amca'yı dinleseydim... Keşke gençliğimi ülkemizde kapitalizmin geliştirilmesi için değil de köyümde toprağına bir fidan dikmekle harca saydım diye düşündüm. Hasan Amca'yı dinlemiş olsaydım, şimdi dikmiş olduğum fidanlar büyümüş olacaktı. O fidanların yaprağından, meyvesinden, gölgesinden bütün canlılar yararlanmış olacaktı. Benim iktidara gelerek geliştirmek istediğim kapitalizm, ben olmadan da gelişip topluma egemen oldu. Halka kan kusturmaya başladı... Tam bir Nasretin Hoca hikâyesi, değil mi?

Biz, kapitalistlere karşı kapitalizmin geliştirilmesi, yeni, daha güçlü patronların yaratılması için mücadele ediyorduk. Ben ilerici, ama bütün patronların, ağaların canı cehenneme diyen Hasan Amca gericiydi(!) Kapitalistler bana bir hayat borçluymuş. Şimdi düşününce halime gülüyorum; nasıl olmuş da semediğim kapitalistlerin daha güçlenmesi, topluma egemen olması için çalışmışım? Ben, işçi sınıfı iktidarı altında kapitalizmin geliştirileceği bir toplumsal sistem kurmaya çalışırken, Hasan Amca güzel büyük bir meyve bah-

çesi yetiştirdi. Çocukları gibi bakıyor, seviyordu meyve bahçesindeki ağaçları. 1994 yılında askerler köyü basarak, evleri yakıp yıkarak köylülerimizi zorla sürgüne gönderdiklerinde Hasan Amca başka bir ile göç etmedi. Köyümüzün yakınından geçen Tunceli-Ovacık karayolunun kenarında kırık dökük küçük bir barakaya yerleşti. Çok az da olsa her Ovacık'a gidişimde orada arabadan iner, Hasan Amca'yı ziyaret ederdim. Bir sabah Hasan Amca'nın uyanmadığını duyduğumda çok üzülüm.

Ben, Hasan Amca'yı dinlemedim, bari benim ondan size taşıdığım düşünceleri siz dinleyin gençler. Yeni patronların yaratılması biz sosyalistlerin işi olmamalı. Enerjimizi, gücümüzü bu çaba için harcamamalıyız. Biz istesek de istemesek de kapitalizm yeryüzüne hâkim olmuş durumda zaten. Son yıllarda yeni bir moda çıktı; global kapitalizme karşı yerli kapitalizmi (ya da ulusal burjuvaziyi) geliştirip güçlendirme modası... Kendilerine sosyalist diyen bazı insanlar ne yaptıklarını, ne düşündüklerini sorgulama ihtiyacı bile duymadan, bu düşünceleri bir softa, bir mürit gibi savunuyorlar. Ülkemizdeki bütün kötülüklerin, melanetlerin tek suçlusu bu global burjuvaziymiş; ülkemizdeki burjuvazi ise süten çıkmış ak kaşık gibiymiş(!) Global burjuvaziye karşı milli burjuvaziyi savunma düşüncesi sağlıklı bir düşünce değil. Hele de milli burjuvazinin ilerici olduğu düşüncesi hiç gerçekçi değil. Çünkü global burjuvaziyle rekabet etme şansı olmayan milli burjuvazi, hayatta kalabilmek, ülkesinin kaynaklarını sömürebilmek için içe kapanmak, milletler arasında düşmanlığı canlı tutmak zorundadır. Nihayet bugün ülkemizde faşist ve radikal sağ ile nasyonal sol partilerin arkasındaki ekonomik güç kaynaklarından biri de "milli burjuvazi" denilen bu kesimlerdir.

Yani anlayacağınız, burjuvazinin millisi de globali de aynı. Burjuvaziyi geliştirmek, büyütüp toranlaştırmak sosyalistlerin görevi olmamalı. Zaten Kemal devrimler denilen süreç, aslında ülkemizde burjuvazi yaratma projesidir.

Bu proje hayata geçirilirken bu ülke halklarının yaşadıkları korkunç acıları, trajedileri biliyoruz.

Peki, nasıl oluyor da ülkemizdeki burjuvazi, sağdan tutun sol yelpazeye kadar çok geniş bir kesimi sınırları içerisinde tutmayı başarıyor? Nasıl oluyor da açlığın sınırları içerisinde yaşayan milyonlarca insan, burjuvazinin paralı askerleri gibi davranıyor bu ülkede? Bu soruların cevaplarını aramayı size bırakarak, yazımı sonlandırmadan önce küçük bir mesel anlatayım.

Osmanlı döneminde kentlerden birinde, ele avuca sığmaz, düzenbaz, üçkâğıtçı bir hırsız varmış. Yaşadığı kentte bu hırsızın soymadığı, dolandırdığı, kandırmadığı insan kalmamış. Uzun süren bir takip sonucu bu dolandırıcı, üçkâğıtçı hırsız yakalanır. Kentin valisi, hırsızın zindana atmadan önce, kentte herkes bu hırsızın tanısını da bir daha aldanmasını diye hırsızın ellerini arkadan bağlar, bir manga asker ortasında üç tellal eşliğinde kent sokaklarında dolaştırır. Tellallar, "Bu adam kentimizin insanlarını kandırıp, soyup soğana çeviren, mallarını çalan hırsızdır! Herkes duysun görsün, bir daha da kandırılmasın!" diye bağırıyorlarmış. Tellallar önde, askerler çevresinde bir sokağa girdiklerinde, bir atın yularından tutarak yürüyen bir adam karşlarına çıkar. Hırsız, atın yularından tutarak yürüyen adama yaklaşır. "Bu atı kiraya vermeyi düşünüyor musun? Sana iyi para veririm" der. At sahibiyile hırsız arasında kısa süren bir pazarlık sonucu hırsız, atı gerçek değerinin üç dört katı fiyatına birkaç saatliğine kiralamayı başla-

Ben, "kapitalist olmayan yol" düşüncesini savunan sosyalistleri, sırtında hırsız taşırken "Sakın buna inanmayın, kanmayın, bu dolandırıcıdır, hırsızdır!" diye bağırarak iriyarı tellala benzetirim hep. Şu Çin'e bakın! Vietnam'a, K.Kore'ye bakın! Bu ülkelerin vardığı nokta sizi düşündürmüyor mu?

rır. At sahibi, hırsızın önerdiği fiyatı duyunca hiç düşünmeden atını hırsıza kiraya verir. Hırsız ata biner, adam atın önünde yaya olarak atın yularından tutmuş vaziyette yürümeye başlarlar...

Bunlar yürürken tellallar var güçleriyle, "Bu adamı görün, tanıyın! Kentimizin insanlarını kandırıp, soyup soğana çeviren meşhur hırsız bu adam! Sakın bu adamın söylediklerine inanmayın!" diye bağırarak sürdürürler. Askerler ve tellallar, hırsızın sokaklarında dolaştırmaktan yorulup yemek yemeye oturduklarında, hırsız büyük bir ücret karşılığı askerlerin ve tellalların yemeğini satın alır, bir kısmını yer, bir kısmını da döker. Askerler bir öğün yemek için alacakları paranın sevinciyle aç karınla hırsızın izlerler. Ne olacak ki! Bir gün aç kalacaklardı, ama alacakları yüklü paralarla günlerce bey gibi yiyip içeceklerdi! Hırsızın yemek faslı bitince yeniden şehrin sokaklarında dolaşmaya başlarlar. Bir süre sonra şiddetli bir yağmur başlar. Hırsız, kendisini şehrin sokaklarında yürüten askeri manganın başındaki çavuşa "Şu ceketini kiraya vermez misin? Sana iyi para veririm" der. Yarım saat süren bir pazarlık sonucu hırsız, çavuşun

ceketini değerinin iki katı bir fiyatla birkaç saatliğine kiralar. Çavuş ceketini çıkarıp dolandırıcı hırsıza kiraya verir, kendisi şiddetli yağmurun altında ceketsiz yürür...

Akşama doğru hırsız ata binmekten sıkıldığını söyleyerek, tellallardan iriyarı olanın sırtına binmeyi önerir. Tellal önce itiraz eder, ama kısa süren bir pazarlık sonucu alacağı yüklü bir ücret karşılığı hırsızın sırtında taşımaya kabul eder. Önerilen bu parayı bir yıl tellallık yapsa da kazanamazdı! İriyarı tellal hırsızın sırtında taşırken, şehri gök gürültüsü gibi titreten o gür sesiyle, "Sakın bu adama inanmayın, güvenmeyin, bu adam kentimizin insanlarını soyup soğana çeviren dolandırıcıdır!" diye bağırarak sürdürür.

Karanlık çöküp hırsızın zindana götürdüklerinde hırsızın paralarını isterler. Hırsız gülererek, "Bende para olmadığını, benim insanları kandırdığımı bağırıp duran siz değil miydiniz!" der.

Ben, "kapitalist olmayan yol" düşüncesini savunan sosyalistleri, sırtında hırsız taşırken "Sakın buna inanmayın, kanmayın, bu dolandırıcıdır, hırsızdır!" diye bağırarak iriyarı tellala benzetirim hep.

Sizce haksız mıyım? Hayatın bize yaşattığı onca acı deneyime rağmen, eğer hala "kapitalist olmayan yol" düşüncesini savunuyorsak, biz hayattan hiçbir şey anlamamışız demektir. "Kapitalist olmayan yol" projesinin uygulandığı şu Çin'e bakın! Vietnam'a, Kuzey Kore'ye bakın! Bu ülkelerin vardığı nokta sizi düşündürmüyor mu? Bu kadar çok deneyimi göremiyorsanız, ben ne desem de boş!..

Vatanseverlik

“Vatansever” sözcüğü ilkin 1789 ve 1793 tarihli Fransız Devrimi döneminde ortaya çıktı. O zamanlar “halk davası” uğrunda savaşanlar, cumhuriyeti koruyanlar, monarşist cephedekileri “vatana hainleri” ilan etmiş, kendilerine “vatansever” adını vermişlerdi. Fakat sonradan bu kavramdan karşı devrimciler ve bürokrat takımı kendi bençil amaçları için yararlandılar. Bu nedenle Avrupa’da olduğu gibi Çarlık Rusya’sında da halkın çıkarları adına kaygılanan namuslu insanlar vatansever sözcüğüne karşı çekingen davrandılar. Çünkü o dönemde ulusal şovenizmin ve bürokrat kesimin hiçbir temele dayanmayan kibirlerini görüyorlardı. Ve çünkü dönemin egemenleri, ele geçirdikleri halkları bu bayrak altında soyuyorlardı. Çarnosotnikler vatanseverlik ayrıcalığını kaparak, vatanseverlik hislerini sokak kıyımlarında işçileri, aydınları, Yahudileri öldürmekte gösterdiler ve genellikle bu vatanseverliğe o zamanlar toplumun en iğrenç tabakalarından bir sürü ve her çeşitten

karanlık ve maceraperest kişiler sarılıyordu.

Böylelikle vatanseverlik sözcüğü halkın gözünde aşağılandı. Namuslu insanların kendilerini “vatanseverler” arasına katmaları imkansız hale geldi. Zulüm altında yaşayan, sömürülen, soyulan, her adımda bürokratların ve sömürgecilerin aşağılamalarına uğrayan Rusya’ya katılmış halklar, doğal olarak Rus devletinden nefret ediyorlardı. Kırbaç şövalyelerinin vatanseverlik çalışmalarına karşı Rusya’da ilerici hareket git gide artan tempoyla gelişmekteydi. İlerici gençlerin gericiliğe karşı verdiği savaş, o zamanki zulmü ima yoluyla da olsa eleştirmeye yarayan edebiyatı, müziği, resmi kucakladı. Zamanla bu savaşta halkın demokratik kesimleri katılmaya başladı. Ve onların sayesinde hareket git gide daha radikal bir hal aldı. Bu mücadele baskı yönteminin karşıtlarını, Çarlık Rusya’sının karşıtlarını çoğaltıyor, onları bir platformda birleştiriyordu. Bu yöntem aynı zamanda halkın en iyi temsilcilerinin kişiliğinde ulusal desteği

yaratıyordu. Edebiyatı yücelten, onu onurlandıran ve dünya çapında öne çıkaran yetenekli yazarlardan, eleştirmenlerden ve gazetecilerden oluşan koskoca bir grup meydana geldi. Yalnız edebiyat değil, Rus müziği, resmi ve bilimi de gerçek vatanseverlerin en parlak temsilcilerini yaratmaya başladı. Onurlarını, saygınlıklarını ve toplumsal durumlarını koruyan bu insanlar, kokuşmuş olan resmi vatanseverlikten kesin biçimde ayrıldılar. Onlar için en yüksek şey halklarına hizmet etmek, onlarda gerçek vatanseverliği uyandırmaktı. Onlar bu yüce amaç uğrunda güç ve yeteneklerini esirgemiyorlardı. Çağdaşları ve gelecek kuşaklar onlardan öğreniyor, onların örneğini izliyor ve yüksek vatanseverlik duygularını onlarla geliştiriyorlardı.

Bu insanların saygın vatanseverlik çalışmaları Rus halkının tarihinde pek çok parlak ve anlamlı sayfaları oluşturmaktadır. Çarlık yönetiminin sempatisini kazanmadıkları için halk özellikle onlara gereken saygıyı göstermiştir ve

parlak anılarını daima saygıyla anacaktır.

İşte ilerici gençlerin gerici güçlere karşı kullandığı bu mücadele yöntemi, kültürel güçlerin bu büyüme ve sağlama yöntemi, baskı altındaki ulusların hiç olmazsa en akıllı unsurlarının diğer Rusya'yı; özgürlükçü, kıyıcı olmayan, kültürlü, yetenekli, halk kitleleri arasında bilginin gelişmesine yardım eden Rusya'yı görmelerine olanak vermiştir. Ardından alevlenmekte olan devrimci işçi hareketi, Rus İmparatorluğu'ndaki bütün ulusların proleterlerinin ve emekçilerinin Çarlık'a ve kapitalizme karşı birleşmelerini gündeme getirmiştir. Bu dönemde Lenin ve Stalin'in Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ni yaratma uğrunda çabalarını görmekteyiz ki, bu olmadan Rus halkının ve baskı altındaki ulusların kurtuluşu akla bile getirilemezdi. Leninist hareketin aralıksız yayılması, Bolşeviklerin her türlü büyük devlet şovenizmine ve bölgesel ulusalcılığa karşı savaşmaları, baskı altındaki ulusları Rus halkına yaklaştırıyordu. Onların en akıllı unsurlarını Rus edebiyatı, sanatı, bilimi ve Rus devrimcilerinin savaşlarıyla tanıtmaya zorunlu kılıyordu. Böylece onları ortak birleştirici savaşın yandaşları, yani tüm Rusya çapında düşününen insanlar durumuna getiriyordu.

Ahlak üzerine

Maneviyat ya da ahlak insan toplumunun başlangıcından beri vardır. Ve toplumun ekonomik gelişmesiyle paralel olarak değişime uğrar. Elbette bu ani bir değişimle değil de hukuk, din ve tüm ideolojik üst yapı kurumları gibi uzun bir süreç içinde ondan kaynaklanarak ortaya çıkar. İnsan toplumunun başlangıcında ahlak, yaşam koşulları gelişmiş insanların tutumlarıyla belli normlar içinde pratik olarak biçimlenmiştir. Bu normlar o dönemlerde kuşkusuz hiçbir hukuki kayda geçirilmiyordu, zira o zamanlar henüz yazı yokmuş. Fakat o zamanki insanlar için bunlar, belki de bizim çağdaş yaşamlarımızın hukuk maddelerine uyma zorunluluğundan daha az değil-

Toplum şimdiye dek sınıfsal ilişkiler içerisinde gelişmiştir. Ahlak da daima sınıfsal olmuştur. Bu ahlak ya egemen sınıfların çıkarlarını haklı göstermiş ya da artık bu egemenliğe karşı yeterli derecede sağlamlaşmış olan sınıfın nefretini ifade etmiş ve baskı altındakilerin ilerici çıkarlarını savunmuştur.

miş. Toplumla, kabileyle, aileyle ilişkiler, kadın-erkek ilişkileri, yaşam ilişkileri, herkesçe kabul edilmiş psikolojik ilişkiler, toplumsal ahlak halini alıyormuş.

İnsan toplumunun sınıflara ayrılması ve devletin ortaya çıkmasıyla doğal olarak ahlak da sınıfsal temeline oturmuş, egemen sınıfların elinde boyun eğmiş kitlelerin köleleştirilmesi için güçlü bir silah olmuş. Engels, kapitalist toplumda en az üç tür ahlak olduğunu yazmaktadır: Feodal aristokrasi, burjuva, proletarya. Toplum şimdiye dek sınıfsal ilişkiler içerisinde gelişmiştir. Ahlak da daima sınıfsal olmuştur. Bu ahlak ya egemen sınıfların çıkarlarını haklı göstermiş ya da baskı altında bulunan fakat artık bu egemenliğe karşı yeterli derecede sağlamlaşmış olan sınıfın nefretini ifade etmiş ve baskı altındakilerin ilerici çıkarlarını savunmuştur.

Bütün bu devirlerdeki kölelik düzeni, feodalizm ve kapitalizmde, egemen sınıflar egemenliklerini maskeleyemeye ve dar sınıf çıkarlarını genel halk çıkarları olarak göstermeye çabalamışlardır. Onlar sömürgeci ahlakını genel insan ahlakı biçimine getirmişler; onu insan toplumunun dışında buluna, var olan toplumsal-ekonomik düzene bağlı olmayan ve sanki Tanrı'dan gelen buyruklara dayanan sonsuz bir gerçeklik derecesine yükseltmişlerdir.

Zaman geçiyor. Eski toplumsal-ekonomik kurumlar yok ve onların yerine yenileri geliyor. Davranış, ahlak sorunları, felsefe biliminin konularından biri oldu. Bu ince sorunlar üzerinde çalışan metafizik ve skolastik filozoflar, insan aklının eremeyeceği kavramlardan oluşan şimdiki durumu ahlaksal

yasalarla haklı gösterdiler. Metafizikçiler ve skolastiklerin yüzyıllarca süren bu çalışmalarının insan bilgilerinin ve düşünce mantığının gelişmesinde hiç olumlu sonuçlar vermediği söylenemez. Fakat genellikle onlar bir amaç uğruna çaba gösteriyorlardı. Yani ahlakı egemen sınıfların çıkarlarının hizmetine koymaya, sömürülen çoğunluğun sömürgeci azınlık tarafından baskı altında tutulmasını haklı göstermeye, bizzat bu durumu ahlaksal olarak kabule çalışıyorlardı.

Tümüyle kapitalist düzenin çıkarlarına hizmet ettiği halde Avrupa edebiyatı yine de kapitalizmi kamçılayan olağanüstü eserler vermiştir. Örneğin burjuva toplumunu en iyi tanıyanlardan biri olan Balzac'ın Goriot Baba romanında Vikontes Bosiyon, öğrenci Rastika'ya şu düşünceleri aşılamaktadır: "Hesaplarınızı ne denli soğukkanlı yaparsanız o ölçüde ilerlersiniz. Darbelerinizi hiç acımadan indirin. O zaman sizden korkacaklar."

Dünyanın her yerinde olduğu gibi Rusya'da da toplumun gelişmesiyle ahlaksal ilkeler değişiyordu. Çarlık Rusya'sındaki egemen sınıfların ahlakı Çarlık rejiminin üslubunun üzerindeki üç direğe, yani mutlakiyete, dine ve nizama dayanıyordu. Bunlar toplumun en gerici sınıflarının, asilpomesçiklerin, askeri kastın, yüksek bürokrasinin ve tüm gerici güçleri birleştiren Çarlık hanedanının üç ilkesiydi. Bu egemen sınıfın tüm çabaları, ayrıcalıkları koruyarak halkı baskı altında tutma esasına dayanıyordu. Kısacası bizzat aristokrasi Çar'ın kişiliğinin manevi önemine pek de değer vermiyordu. Fakat böyle olduğu halde, halk arasında Çar'ın Tanrı'nın vekili olduğuna, onun egemenliğinin Tanrı'nın bir iyiliğinden ibaret olduğuna ve bundan dolayı onun tüm kararlarının doğru ve hatasız olduğuna ilişkin geniş bir ajitasyon yürütülmesine engel oluyordu. Saraycı, kralcı yüksek tabakanın dar, bencil ahlakına karşı yeni bir ahlak, sömürücülere karşı nefret, halka karşı sevgi, vatana karşı sevgi ahlakının temelleri atıldı. Rusyanın en iyi insanları, köylülerin kölelik bağımlılığından kurtulmaları uğrun-

da tüm güçlerini harcadılar, canlarını verdiler. Stefan Razi'nin ve Emiliyan Pugaçev'in ayaklanmaları asil sınıfın en aydın insanlarını düşünmeye yöneltiyordu. Ve onları köylülerin durumuna, pomesçiklerin keyfi davranışlarına eleştirel değer biçmeye itiyordu.

18.yy Rus edebiyatının bir bölümü Fransız aydınlanmasının etkisi altında devrimci ahlakın ilk belirtilerini verdi. Bu edebiyatın en keskin temsilcisi olan Radişçev, Petersburg'dan Moskova'ya Yolculuk adlı kitabında kölelik hukukuna öldürücü bir eleştiri getirir. Kölelik düzenini yansıtan utanç verici manzaraları, köylü ailelerin toptan ve pakekente satışını, orduya asker vermeyi, efendilerin kölelerine karşı hor davranışını ve zulmü parlak bir biçimde anlatan Radişçev, kölelik düzenini ve onun acımasızlığını ortaya koyuyor. İnsan adını taşıma haklarını savunan köylülerin her türlü davranışlarının yasallığını onaylıyordu. Radişçev çağdaşlarının sağduyusuna şöyle sesleniyordu: "Çiftçiler bugüne dek aramızda köleydiler. Biz onların kişiliğinde bize eşit vatandaşlarımızı tanımiyorduk. Onların kişiliğinde insanı unuttuk. Ey sevgili vatandaşlar, ey vatanın gerçek evlatları, çevrenizi bakın ve gafletinizi anlayın! Fakat aramızda zincir taşıyan kimdir? Esirliğin ağırlığını duyan kimdir? Çiftçidir. Bizi besleyen, bizim açlığımızı gideren insandır. Bize sağlık veren, hayatımızı sürdüren ve ne işlediğinden, ne ürettiğinden yararlanmak hakkına sahip olmayan insandır. Vatandaşlarının üçte ikisi vatandaşlık adından yoksun bulunan, yasal açıdan ölü olan devletin kalkınması mümkün müdür? Rus köylüsünün hayatına rahat demek mümkün müdür? Kana susamış herhangi biri, onun rahat olduğunu, çünkü daha iyi bir durumdan haberi bile olmadığını söyleyecektir. Evet, yüzü burnu büyük vatandaşın lüks içinde olduğu, binlercesinin ise ne güvenli bir geçimi ne de kendileri-

Eğer bizler, geçmişin tespitlerini doğru yapamazsak, geleceğe yönelik doğru yöntemler üretemeyiz. Bu nedenle Mezopotamya Sosyalist Partisi Girişimi'nin 21.yy'ın sosyalist yapılanmasıyla ilgili politik bildirgesini bütün sosyalist oluşumların alıp incelemesini öneririm.

ni sıcak ve soğuktan koruyacak kendine ait bir alanı olmadığı ülkeye biz müreffeh ülke diyoruz. O yüzden her ne kadar verimli de olsalar kahrolsun bu ülkeler!"

Radişçev'in eğitim hakkındaki fikirleri bugün bile ilerici sayılabilir. Ahlak ve duygulardan oluşan, onların toplum önünde belirtilebilmesi için gelişmiş bir dile gerek vardır. Konuyu başta kendi toplumu olmak üzere çevredeki farklı halklara, bölge ve dünyaya anlatım dilinin gelişmesi gerekir. Vatani sevmemek olmaz, yalnız bu sevginin varolana karşı ölü bir doygunluk duygusu değil, mükemmelleşmeye karşı canlı bir istek olması gerekir. Tek kelimeyle vatana sevgi aynı zamanda insanlığa da sevgi olmalıdır. Vatanserverlik demek onda insanlık idealinin gerçekleştirildiğini görmeyi candan istemek ve buna varılabilmesi için gücü oranında yardım etmek demektir. Her namuslu insanda köle sahiplerine karşı nefret, halka karşı sevgi uyandırır. Ve birliğin gelişmesini sağlayan devrimcilerin vatan sevgisi, ezilen halkların ve tüm emekçilerin sevgi bağları ile eşanlamlıdır. Burjuvazinin vatanseverliği ise geniş halk kitlelerini köleleştirip sömürme sahtekarlığından başka bir şey değildir.

1990'lara geldiğinde başta Sovyetler Birliği, ardından Balkanlar (Yugoslavya, Arnavutluk) derken Çin'in büyük değişimlere uğrayarak tam olmasa da ileri düzeyde kapitalizme geçiş yapımlarıyla, dünyanın ezilen ve işgal altında

bulunan halklarının kaderi tamamen NATO üyesi ülkelerin aracılığıyla ABD emperyalizminin olmayan vicdanına terkedilmiştir. Esas üzerinde düşünmemiz gereken konu ne olmalı? Birincisi; büyük bedellerle, fedakarlıklar sonucu oluşturulan Sovyetler Birliği başta olmak üzere Yugoslavya, Arnavutluk ve Çin'in devrimleri, 20.yy'ın sonuna yakın dönemde uğradıkları büyük değişimin temel nedenleridir. Eğer bizler bu nedenlerle ilgili geçmişin tespitlerini doğru yapamazsak, geleceğe yönelik doğru yöntemler üretemeyiz. Bu nedenle MESOP'un 21.yy'ın sosyalist yapılanmasıyla ilgili politik bildirgesini bütün sosyalist oluşumların alıp incelemesini öneririm. MESOP'un dışında hiçbir sosyalist hareketin bu çapta 20.yy'ın değerlendirmesini yaparak, 21.yy'ın yapılanmasıyla ilgili anlaşılır bir belirlemesini ortaya koyduklarını göremedim.

Evet, biliyorum, birçok siyasetçi son söylediklerime tuhaf baka-cak, hatta kızanlar bile olacaktır. Ama ben haklı olduğuma inanıyorum. Anlayamadığım, tanıyamadığım ve bilmediğim bir siyasete nasıl bağlanabilirim, hizmet verebilirim!.. 20.yy'ın değişimi dipten gelen bir patlamadır. Altyapının üst-yapıya karşı tepkisinin sonucudur. Şeflik, liderlik gibi üst yapıya dayalı yapılanmanın 21.yy'da geçerliliği olmamalıdır diyorum. Bu nedenle yeni yapılanmanın programı halka, emekçilere ve köylülere açık tutulmalıdır. Bu her insanın en doğal talebidir. Ve 21.yy'ın vazgeçilmez yöntemi olduğuna inanıyorum. Bu değerlendirmeleri yaparken Marksizmin temel ilkele-ri dışında bir yol ve yöntem arama sapmasına düşülmemelidir, çünkü sosyalist ülkelerin maruz kaldığı olumsuz değişimlerin bir nedeni de sahte Marksistlerin oynadıkları çirkin rollerdir. Bu göz ardı edilemez. Geçmişin ve değişimlerin doğru tespitlerinin yapılması, geleceğe yönelik yapılanmanın zorunluluğundan ileri geliyor.

Ernesto Che Guevara

İbn-i Haldun

Feqiyê Teyran

Kropotkin

Ömer Hayyam

Hallaçî Mansur

Nazım Hikmet

Mao Zedong

Rosa Luxemburg

Thomas More

Hasan Sabbah

Spartaküs

Josef Stalin

Antonio Gramsci

Clara Zetkin

Dimitrov

Ahmedê Xanî

Çernişevski

Neruda

Seyh Bedreddin

Hô Şi Mingh

Bertolt Brecht

Lev Troçki

Cegerxwîn

**21.YY'DA
ÖZGÜRLÜK**

VE

SOSYALİZM

MANİFESTOSU

YENİ BİR AYDINLANMA İÇİN SOSYALİST MEZOPOTAMYA

Kasım 2009 • Sayı: 26 • 4 YTL • www.mesop.net
İKİ AYLIK TEORİK POLİTİK DERGİ

Eğer 'açılım'dan amaç, ölü-sonu belli olmayan tartışmalara ortam hazırlamak idiyse, net bir başarıdan söz edebiliriz. Herkes her şeyi konuşuyor, ama gerçek mesele ısrarla gözardı edilmeye çalışılıyor. Türkiye gibi düşünce özgürlüğünden mahrum bir ülkede tartışmaya zemin açılması olumlu bir gelişmedir, fakat bu tartışma ortamında özellikle Türk halkı, bilinen belli bir bakışın esiri haline getirilmeye çalışılıyor. Sorun, tek taraflı bir bakışla, bütün toplumsal ve ulusal vechelerinden arındırılarak "dağdakilerin indirilmesi" boyutuna indirgeniyor. Dağdakilerin inmesi, silahların susması, her türlü siyasal mücadelenin demokratik bir hak olarak kabul edilmesi ve bunun için uygun bir zemin hazırlanması elbette önemlidir. Fakat lanse edilmeye çalışıldığı haliyle sorun eğer birilerinin "yeniden topluma kazandırılması" ise, hemen söylemekte fayda var: Kürt halkı bu seviyeyi çoktan geride bırakmıştır. Dağdakiler, onlarca yıldır süren bir sorunun isyana varmış sonucudur. Kürtlerin ve diğer azınlıkların mevcut durumu kabul edilmeden ve bu somutluktan ileri gelen hakları tanınmadan, dağdakilerin inmesi hiçbir sorunu çözmeyecektir. Başlayan sürecin sonunda nelerin olacağı, bütününü siyasal ve toplumsal güçlerin mücadele gücü ve kabiliyetine bağlıdır. Bugün gündemde olmayan ve kimsenin de düşünmediği "Türk ve Kürt halkının yanı sıra bütün azınlıkların kendi haklarının bilincinde eşit yurttaşlar olarak yaşayabilecekleri gerçekten demokratik ve emekten yana bir düzen" in kurulması hiç de hayal değildir...